

85

2023/4

irodalom - művészet

OLIS

TARTALOM

Szépíráás

Katona Nikolas: <i>Le Grand 30</i> (vers)	3
Bíró Szabolcs: <i>1347</i> (novella)	6
Bolemant László: <i>éppenhogy, Lyukat üt a mél...</i> (versek)	8
Mészáros Szabolcs: <i>A vörös hajú lány, aki egy narancsszín Chevrolet Corvette C3-at vezetett</i> (novella)	10
Bíró József: <i>Arcán mély barázdák, Timing and spacing, Hiszem</i> (versek)	14
Szarvas Ferenc: <i>Úristen</i> (novella)	16
Balizs Dániel: <i>Akár a tükör, Kergetőzés</i> (képversek)	18
Zsille Gábor: <i>Fogyasztói dal, Költők, Könyvek boldogsága</i> (versek)	20
Temesi Ferenc: <i>Norvégia, kihúzva</i> (újabb részlet egy forgatókönyvből)	22
Orosz István: <i>Miért kéne leszállni a tigrisről?</i> (Ősz Ilonának)	32
Aich Péter: <i>Az ígéret</i> (novella)	33
Sipeki Zsófi: <i>Hagyj egyedül, Még nem jegyezték el, Semmi se van</i> (versek)	36

Láthatár

Manolis Aligizakis: <i>Álomtáj, Szentségtörés, Elfogadás, Döntés, Egyediség, Származás, Csapda, Megidézés, Abszurd, Megvetés, Gúnyolódás</i> (versek, Balázs F. Attila fordításai)	39
--	----

Opus-esszé

Hogya György: <i>A kierkegaard-i csomó</i>	47
--	----

Könyvek között

Kégl Ildikó: <i>Saját idő és történetiség, mint retrospektív prózai sztori</i> (Tózsér Árpád: <i>Akhilleusz beéri a teknőst</i> című könyvéről)	57
Rónai Balázs Zoltán: <i>Kortárs úti dalok, ősi formában</i> (Zsille Gábor: <i>Tranzit Felvidék</i> című könyvéről)	63
Kovács Balázs: <i>Az egyszerűség szépsége</i> (Ravasz József: <i>Időképlet</i> című könyvéről)	69
Bakonyi István: <i>Fellinger Károly: Bumeráng. Dolán György festményeivel</i>	71

Opus-émlékezés

Filep Tamás Gusztáv: <i>Páskándi Gézáról, 3x</i>	74
Lacza Tihamér: <i>Dénes György emlékezete – születésének századik évfordulóján</i>	78

Küszöb

Balogh Ildikó: <i>Határátlépés</i> (novella)	83
Besnyei Júlia: <i>Főnixmadár</i> (novella)	85
Frigula Bianka: <i>A legfontosabb meccs</i> (novella)	87

Opus-krimi

Gyurkovics Anikó: <i>Az eltűnt nyakék rejtélye</i> (kriminovella)	89
---	----

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei	99
--	----

Lapszámunk szerzői	100
--------------------------	-----

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Fekete J. József: Nagy Koppány Zsolt három prózakötetéről – Kovács Balázs versei – Kálóczy Katalin: *Nyilvánvaló manómese* című novellája – Ravasz József: *József Attila feltehetően cigány identitástudata* című esszéje – Szemes Péter kritikája Kontra Ferenc új könyvéről – Tamási Orosz János: *Nyugtalan Indák a Szaharában* (az Iródiát követő nemzedék/ek/ről) című esszéje – Tóth László naplójegyzetei – Simon Szabolcs emlékezése Mayer Juditra – Gál Éva: *Kalandok egy tulipános kertben* című kritikája Z. Németh István új könyvéről – Magyar Márton festményei

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrásy út 45.

Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55

Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.

Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.

Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2

Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmeťova 34.

Királyhelmece: Regionális könyvtár, Fő utca 72.

Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.

Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.

Pozsony: ArtForum, Kožia 611/20

Somorja: Molnár Könyv, Fő utca 62.

Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1

Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

15. évfolyam, 4. szám (augusztus)

Felelős kiadó: **Hodossy Gyula**

Főszerkesztő: **Petőcz András**

Vezető szerkesztő: **Póda Erzsébet**

Szerkesztő: **Tamási Orosz János**

Főmunkatárs: **Tóth László**

Tanácsadó testület:

Balázs F. Attila, Hoga György, Lackfi János

Korrektúra: **Tóth Ozsvald Zsuzsanna**

Tördelés és nyomdai előkészítés: **Rác Éva**

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5,

92901 Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: **PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya**

Megjelent 2023 augusztusában 700 példányban.

Megrendelhető a kiadó címén.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

15. ročník, 4. číslo (august)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Vydavateľ: **Gyula Hodossy**

Šéfredaktor: **András Petőcz**

Hlavná editorka: **Erzsébet Póda**

Redaktor: **János Tamási Orosz**

Hlavný spolupracovník: **László Tóth**

Poradný zbor: **Attila F. Balázs, György Hoga, János Lackfi**

Korektúra: **Zsuzsanna Tóth Ozsvald**

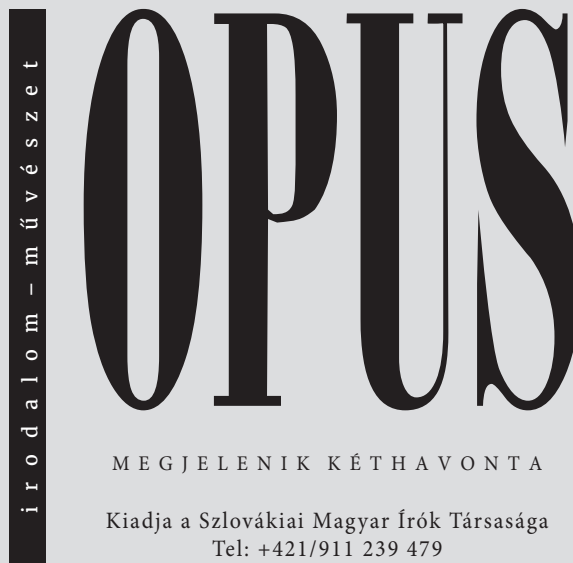
Sadzba a predtlačová príprava: **Éva Rác**

Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica**

Vyšlo v auguste 2023. Náklad 700 ks.

Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával – Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Támogatáskezelő szervezet: Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt. Támogató: Magyar Kultúráért Alapítvány

Le Grand 30

1.

Volt egy ház, amelyben
most néhány hónappal
előbb lehetne. Kezemben
félíg megpakolt dobozokban
emlékdarabok,
s már azt is tudom,
hogy indulnék, de
közém ékelődnek
akaratlan mozdulatok.
A közelgő évek,
mint egy lejtő,
ami bármilyen szemszögből
is nézve, behatárolhatatlan,
nem látni a végét.
Körülötte letaposott pipacsok,
félíg nyiladozó napraforgók,
átmenet nélküli
traktorok zakatoló moraja.
Visszafele néznél.
Lépteid helyén
megfáradt falevelek
sprintelnek.
Már az elején
is tudtam,
hogy nincs elég hely
a farmerzsebbe gyömöszölt időnek.
Ami eljöhethetne,
azt már rég kiszorítja
egy be nem fejezett
gondolat.

2.
Örök életemben
két esemény befolyásolt.
Az öregedés, valamint
a lokalizálhatóság.
Néha saját magunkhoz
is GPS kell.
Kifeszíteném őket,
de a ráció mögött
csak pár elmosódó körvonal,
kontúrvonalak.
Mélyebbre kellene
ásni magunkban.
Még a vakond túrásától
is mélyebbre.
Ez is csak egy elcsépelet
Közlésvágy a nyelvcsapon.
Vulvák és falloszok.
Nem (lehet) ilyen
konkrét minden.
Azt mondják, ahol
egy ajtó bezárul,
egy másik...
Közhely.
A kulcslyukon belátni
egészen gyerekkorodig.
Szavak mögött
távoli kondulás.
Izmok gyanútlan rángása,
fáziskiesés,
jelzők indokolatlan halmozása.
Eljátsszuk mindennap,
ki tudja jobban
kicselezni
az életet.

3.

A víz

a megtisztulás szimbolikája,
de erőtlén, hogy kimossa
a megtapadt rétegeket.

Határaitam,

Mint egy paralelepipedon sarkait
átlépelem.

Nem érdekel,

mi szabályos

vagy merőleges.

A harmincas éveimbe

lépve a lét mögötti

egzisztencia is

beárad a pórusokon.

Először csak komótosan hullámzik,

majd dagályként vájatoskat

hoz létre az elme

be nem töltött

hasadékaiban is.

Egy mozdulatok

nélküli pantomim.

Impresszív.

Néha a sebek

begyógyulnak a szövegben.

A beengedés mindig

résnyire nyitott.

Régebben a szavaknak

nem volt határuk,

most a torkomon akadtak.

Föltorlódnak, majd

bizonyos időközökben,

kilökődnek a megszólalás

keresztmetszetében.

BÍRÓ SZABOLCS

1347

Orvos voltam Messinában. Apámnak egykor nem kevés pénzébe és befolyásába került, hogy a legkiválóbb tanítókhöz küldjön, mivel úgy akarta, hogy nála is avatottabb tudora legyek a medicinának. Én pedig jó fia voltam. Tudtam, mennyi áldozatot hozott értem, hát nem hanyagoltam el a tanulást.

Bejártam Itália szép földjét. Koptattam a padot egyházi iskolákban és a pennám hegyét világi orvosok mellett, miközben a cipőm talpa is többször elvászott a Rómától Bolognáig, Nápolytól Szicíliáig tartó útjaim során. Nem kíméltem magam, szomjaztam a tudást, néha tán túlságosan is, hogy tanítóim már reám szóltak: ne merészkedjek túl messzire, mert aki nem vigyáz, könnyen eretnek tanok közt találhatja magát, s lelkét az ördög kaparinthatja markába. Pedig mit tudtak ők a pokolról? Semmit. Erre csak évekkkel később jöttem rá.

Amikor hazatértem, már a bajszom is kiserkent, és úgy éreztem, fejemben ott a világ minden tudása. Mestereim kiváló ajánlólevelekkel láttak el, én pedig majd' szétszakadtam a tettvágytól.

Apámat mégsem tudtam megmenteni. Éjszakákat virrasztottam végig mellette, mindent kipróbáltam, de semmi sem használt. Mintha eltékozoltam volna a tanulással töltött éveket. Őrjöngtem. Apám azonban megfogta a karom, és azt mondta, az öregségre nincs gyógyír. Aztán aludni küldött. Mire felébredtem, ő már messze járt. Csendben távozott, megbékélve sorsával. Így lettem orvos Messinában.

Apai örökségemből egy finoman megmunkált mérleg volt a legkedvesebb számomra, amit még dédapám hozott a Szentföldről. Dolgozószobám éke lett, s mindig ott volt az asztalomon. Akkor is ezen a mérlegen pihentettem a szemem, amikor egy őszi estén vad dörömbölés rázta fel házam csendjét, s egy kikötői munkás halálra váltan kérte: azonnal menjek vele, az ügy nem tűr halasztást. Biccentettem, magamra kanyarítottam utcai köpönyegemet, megragadtam orvosi szerszámaimmal – apám szerszámaival – teli táskámat, és már indultunk is.

A kései óra ellenére a kikötőben meglehetősen sokan nyüzsögtek. Nyugtalan hangzavarba csöppentem: a part mentén tizenkét genovai vitorlás horgonyzott, a mólókat jajveszékélő emberek lepték el, a városi milicisták azonban lezárták előttük az utat. Az előljáró éppen egy teljes bandérium kivezénylését rendelte el,

majd köszöntött, és megkért, azonnal menjek fel a legközelebbi hajóra. Feszülten kérdeztem, hogy mi történt, mire így felelt: „Arra nincsenek szavak...”

A milicisták utat nyitottak nekem, én pedig táskámat a fejem fölé emelve mentem előre a rémült emberek között. Feltűnt, hogy nem a messinai őrseget szidják, épp ellenkezőleg: fennhangon bűnbocsánatért esedeznek.

Felsiettem a hajóra. Fejemben vadabbnál vadabb gondolatok kergették egymást, ám ami a fedélzeten fogadott, arra nem voltam felkészülve. Búzló tetemek heverték szerteszét, s több tucat nyöszörgő haldokló. Ezt a látványt még orvosként is nehéz volt elviselnem, nem csoda hát, hogy a túlélők menekültek a fedélzetről. A milícia néhány embere fáklyákkal világította meg nekem a borzalmat: a halottak keze egészen elfeketedett, bőrük több helyen is elszíneződött. Amikor a katonák, utasításomnak megfelelően, felhasították néhány halott ruháját, még rémesebb látvány tárult elém: hatalmas kelések, kipukkadt bubók lepték el a szerencsétlenek testét.

Nem akartam hinni a szememnek. A városban hónapok óta pletykálták, hogy Genovában valamiféle gyilkos kór szedi áldozatait, ami fertelmesebb, mint azt az emberi elme felfogni képes, és amit nem lehet meggyógyítani. Ostoba szóbeszédnek tűnt, nem többnek.

Visszasiettem a partra, és közöltem az előljárával, hogy a hajókat, melyek akkor már két órája ott horgonyoztak, azonnal ki kell utasítani a kikötőből – talán még nem késő.

Két hét telt el azóta, s most már tudom, hogy tévedtem. Dédapám mérlegét nézem, és arra gondolok, mennyit érne rajta az emberélet. A serpenyők talán meg sem mozdulnának.

A városra rászabadult a pokol, és én ugyanolyan tehetetlen vagyok, mint apám halála előtt. Mit ért hát az a sok esztendő? Eltékozoltam-e az életemet?

Nem őrzöngök. A testemen elszaporodott bubók jelzik, hogy hamarosan meghalok – már így is tovább kitartottam, mint sokan mások. A fekete halál máris leigázta a várost, és hadba vonult Európa ellen. Nincs sereg, mi útját állhatná.

Orvos voltam Messinában – és nem tehettem semmit.

(Az írást a Múlt-kor történelmi magazin Meghajolt Európa a fekete halál előtt című cikke ihlette.)

éppenhogy

Szemgödröm sekély töbör
Lassan kimart zsomboly
Kitikkadt éhes víznyelő
Szomjas tüzijáték
Visszahullt darabjai
Megkövült hamuhantok szétropanó
Rögök
Röhögök
Tudattalanul vagy éppenhogy
Petri-csészébe hányom
Őket – őket
A mai hajnali verset
Megírtam magamban
És így elfelejtésre ítélték még félálomban

Lyukat üt a mél...

Magamban elgondolhatom
Kora nyári estén a terasz melletti szobában
Hogy a fehér gém mit keres az autószerelő
árokpartján a hülye madár
Odafelé menet reggel épp egy kört befejezve
Leszállni készült amikor arra mentem

Most nem is látok
Rendesen de szól a rainbow in the dark
Teát iszom
Újra vége egy szezonnak

Belefeledkeztem a szabadság hiányába
Egy porcelántányér szélén sétálok és
Talpam le-lecsúszik a sípcsontomról levágja a bőrt
Éle tompa mint a szpartakiadás padé

Festett tested nappali pávaszem lelkem büszkeségem
Feslett testek vergődő molyok:
Egyszerű eukarióta álmaim atkák és zsizsik
Testem négyméteres angyal
Szárnyait ha kiterjeszti bárhová elér
Nyílvesszejével széthasítja a kétely gránitasztalát
Tonnánként szeleteli az esendőség
Durva szilánkjait
A neonkék égbolt fehér gémjei közé mélyhangú elmosódott
Sóhajokként azt nyögi hogy ezek a maszatok a lelkek
Szénnel skiccelt fájdalmas lélegzetvételei
Teleszemetelt terei a hazug káosznak
A négyméteres angyalom ha kiterjeszti szárnyait
Felrepül az Olümposzra hogy meglátogassa az isteni tavakat
Amelyekről csak mostanában hallani
Ebben a pillanatban találtam ki hogy ott vannak
És tűzhalak úszkálnak bennük.

Angyalom arany nyilával világnyi lyukat üt a méltánytalanságba

A vörös hajú lány, aki egy narancsszín Chevrolet Corvette C3-at vezetett

A feleségemet egy napon ismertem meg az ördöggel. Ami azt illeti, ő mutatott be neki. Korábban nem ismertem őket. Sem a feleségemet, sem az ördögöt. Az ördög csak egy klisé volt számomra, egy elvont fogalom, a feleségem pedig a lány volt, aki a Chevroletet vezeti. Egy autósóban dolgoztam akkor. Minden hétfőn, 9.45-kor megjelent a lány, vörös hajzuhataggal és a narancsszín Chevrolet Corvette C3-assal. Teljes külső mosást kért, a hangja, minden mozdulata magabiztosságtól sugárzott. Az mozog így, aki tudja, mennyit ér. Amíg az autó elkészült, ő beült az utcában működő kávéházba. Én sosem jártam abban a kávéházban.

Én mostam le az autóját, a narancsszínű Chevrolet Corvette C3-ast. Minden hétfőn, 9.45 és 10.30 között. Ez volt az én időm. Az álmok ideje. Egyébként nem vagyok fantáziadús ember, legalábbis még senki nem mondott annak. Én sem hivatkoznék így magamra. Mégis, minden hétfőn, 9.45 és 10.30 között alámerültem az álmok világában. Csak efféle elkoptatott klisékre telik tőlem, mint az álmok ideje és világa. Ezért is gondolom azt, hogy nekem nincsen fantáziám. Abban a negyvenöt percben mégis valahol máshol jártam. Szeretettel simogattam át a narancsszínű Chevrolet Corvette C3-as minden idomát. Áhítattal töröltem és waxoltam az íveit. A gumiápolót már-már kéjesen vittem fel, ahogyan az ember egy gyönyörű nőt vetkőztet, rétegenként. Azt képzeltem, az enyém. A vörös hajú lány, vagy a narancsszínű Chevrolet Corvette C3-as, már nem is tudom. Talán mindkettő. Akkortájt bármit, de tényleg, bármit megadtam volna, ha csak az egyik az enyém lehet. Az sem érdekelt volna, a lelkemet kérik cserébe. Tizenkilenc éves voltam.

Egy idő után már csak a hétfőknek éltem.

Egy nap aztán megtörtént. Végeztem a Chevrolettel, és a benzinkút épülete mögött dohányoztam. Ilyenkor mindig ürességet éreztem. Vagy talán az elégedettség nyugalmát. Nem is tudom. Már éppen készültem eldobni a csikket, amikor odalépett hozzám egy nő, kerek arcán széles mosollyal. Az államig sem ért. Napszemüveget viselt szalmakalappal, és színes, vászon jóganadrágot.

– Bocsánat! – a mosolya túlságosan szélesre húzódott. Egy pillanatra úgy tűnt nekem, hogy körben elreped a feje. Hogy a vastag rúzzsal bekent ajkai körbefutnak rajta. Mint azok a lecipzározható végű hengeres tolltartók. Aztán elmúlt.

– Megkínálna egy cigivel?

Csak bólintottam és adtam neki egy szálát. Ő elégedett sóhajjal szívott bele.

– Itt dolgozik? – kérdezte.

– Aha. Az autómosóban.

– Irigylem magát – bökött kerekded állával a narancsszínű Chevrolet Corvette C3-as felé. – Egy ilyent én is szívesen cirógnék. Hát még a gazdáját – fordult felém. A hangja valahogy megváltozott. Mélyebb, rekedtebb lett talán, vagy inkább morajló, mintha nem is ő adta volna ki, mintha a föld beszélne helyette.

Aztán elmúlt.

Én megdermedtem. Éreztem, ahogyan elvörösödök, lassan, a hajam tövétől egészen a nyakamig. Mint egy lassan leereszkedő vörös függöny a régi filmekben, úgy vörösödtem el. A nő elmosolyodott.

– Ne féljen! – fújta ki a füstöt. – Nem árulom el a senkinek. A mi közös titkunk marad.

– Miről beszél? – nyekeregtem. Zavaromban a kabátom alsó szegélyét morzsolgattam.

– Van rá mód, hogy megszerezze őket – fújta a füstöt az autó felé – A lányt, és az autót. A magáé lehet mindkettő. Még ma.

Megrémültem. Úgy igazán. Gondolkodni sem tudtam, csak felületesen kapkodtam a levegőt. Közelálltam a hiperventillációhoz.

Aztán elmúlt. Amint a nő húsos kezével megérintette a karomat, akkor megértettem, ki ő. A testem már előttem tudta, de attól kezdve, hogy megérintett, az elmém sem csúszhatott félre az igazság elől. Az ördög érintése odaszegezte a valósághoz.

– Nem nagy dolog – mondta, miközben ismét beleszívott a cigarettába. Mélyen és hosszan, valódi gyönyörrel. Látszott, az ördög szenvedélyesen dohányzik. – Maga csak elmondja, mit kíván, aztán kezet rázunk, és kész is.

– Mármint, enyém lehet a lány, és az autó?

– Persze – mosolyodott el ismét. – Tudja mit? Még egy próbakörre is elviheti őket. Ha visszajön a lány, beszállnak és mennek egy kört. Aztán délben találkozunk, ott, a keresztútnál – intett a közeli csomópont parkolója felé. – Maga aláírja a szerződést, és készen is vagyunk.

– És mibe kerülne ez nekem?

– Tudja, hogy mibe.

– A lelkembe?

– Potomság. Az emberek túlbecsülik a lelküket. Mint a vakbél. Van, de minek? Atavizmus csupán. Higgye el, az önök társadalmának semmi szüksége még egy lélekkel bíró emberre! Köszöni, megvan nélkülük is.

– A lány és az autó délig az enyém?

– Aha.

– Minden kötelezettség nélkül?

– Ahogy mondtam – fújt kissé dühösen az ördög. Az árnyékok mintha mélyebé váltak volna. Aztán elmúlt. – Már most az öné lehet mindkettő. Maximum, ha nem kéri, délben visszavonom a megállapodást és nem tartozik semmivel. Mint a háromnapos visszaküldési garancia. Így megfelel?

Nyújtotta felém a kezét. Ujjai végén pink műköröm csillant. Megráztam. Attól kezdve egyfajta távolsággal, szinte kívülről láttam magam. Mintha egy filmet néznék. Ilyen az, amikor a rémület nem bénít meg, inkább cselekvésre sarkall, kiiktatva a mindennapokban használt személyiségöltönyt. Persze akkor ezt még nem tudtam így megfogalmazni.

Szótlatlanul álltunk, amíg a vörös hajú lány visszaért a kávézóból. Elsőként az irodába ment, fizetni. Ekkor az ördög elindult. Egy intéssel jelezte, kövessem. Odalépett a narancsszínű Chevrolet Corvette C3-ashoz, kinyitotta a vezetőoldali ülést, ahogyan a szállodák londonerei teszik, én pedig, szinte alvajáróként, beültem a volán mögé. Aztán jött a vörös hajú lány is. Megkerülte az autót, és szó nélkül beszállt a túloldalon. Majd felém fordult és elmosolyodott. Olyan volt az illata, mint tavasszal a cseresznyefáknak. Elvigyorodtam, majd indítottam és a gázra léptem. Az ördög nem volt sehol. Határtalanul boldog voltam. Tizenkilenc évesen.

Az ördög a parkolóban várt. Egy hirdetőtábla oszlopának támaszkodva dohányzott. Kiszálltam az autóból, amit tőle kaptam. A lány bátorítóan mosolygott rám. A lány, aki nem is ismert, mégis az enyém. Elindultam az ördög felé, cipőm alatt csikorgott az olajfoltos murva. A lelkemet is ilyennek éreztem. Csikorgónak, ragacsosnak és mocsoktól szürkének.

Az ördög elvigyorodott, cigarettáját a földre dobta, majd felnyitotta az eddig a hónap alatt tartott neonzöld mappát. Éppen egy tollat vett elő az övtáskájából, amikor mellbelőttem. Négyszer is rálőttem. Egy pillanatra csak állt ott, nőni, kitágulni látszott, aztán elmúlt. Az olajfoltos murvára roskadt. Mellé guggoltam.

– Miért tetted? – hangja hörgésbe fúlt, szája szélén véres nyálhab csordult az olajfoltos murvára.

– Így nem kell aláírnom a szerződést. Úgy gondoltam, megtartom a lányt, az autót és a lelkemet. Te meg bekaphatod.

Talán már nem is hallotta. Halott volt. Üres, mint egy farsangi maszk. Megvontam a vállam. Test nélkül ő sem tehet semmit. Csak az embereken át hathat a világra, ennyit még én is tudtam. Elégedetten vigyorogva ültem vissza a na-

rancsszínű Chevrolet Corvette C3-asba, a vörös hajú lány mellé. Az enyém lett mindkettő, örökre. Csak tizenkilenc voltam.

Ekkor még nem tudtam, hogy nem járhatok túl az ördög eszén. Hogy a lány valódi démon. Pokollá tette az egész életem. Szörnyű volt. Aztán elmúlt.

Ósz Ilona: Leszállni a tigrisről

Arcán mély barázdák

:
lettél
senki
söpredék
méltán
kitagadott
anyád is
apád is
:
belefáradtál
mindenbe
belefáradtál
minden
hiábavalóságba
:
nincs
megrendítőbb
mint
a
teljes
látás

Timing and spacing

nos
:
a
:
hisztérikus
:
hangoskodás
:

ugyanolyan

:

deprimáló

:

mint

:

a

:

hullaház

:

hideglelős

:

csendje

Hiszem

:

töretlenül

szeretni

ha

tudsz

...

:

megadatik

a

jó

halál

és

...

:

ál

dott

lész'

...

SZARVAS FERENC

Úristen

Azt mondja, már egész jól van, de nem hiszek neki. Beáll a zuhany alá, kinyitja a csapot, nekitámaszkodik a csempének, mozdulatlanul engedi magára a vizet. Nem csukja be a kabin ajtaját, biztos túl fáradt, a vízcsepp a kopasz fején gellert kap, néhány pillanat alatt telefröcsköli a fürdőszobát. Ma reggel takarítottam ki, de nem szólok, inkább ledobom a ruhámat, és beállok én is a zuhany alá, a háta mögé, csak egymás mögött férünk el. Harminc évvel ezelőtt a legnagyobb kabint vettük meg, hogy együtt tudjuk zuhanyozni, akkor még befértünk, és még némi mozgásterünk is maradt. Én tíz kilóval voltam kevesebb, ő hússzal, még a háta sem volt ilyen szőrös, és haja is volt.

Mióta megszülettek a gyerekek, azóta egyszer sem fürödtünk együtt. Pedig már el is költözött mindkettő. Becsukom a kabinajtót, legalább nem ázik a fürdőszobába. Átölelem, a víz most már kettőnkön folyik, egyszerre talál utat magának az ő testén és az enyémen.

Nem túl meleg, kérdi, *azon* a dörmögő mackóhangján, amitől berezonál a kabin, úgy visszhangzik a fürdőszoba, mintha egy barlangban lennénk.

Nem, pont jó, felelem, pedig forró, éget a víz, de ha most elkezdeném tekergetni a csapot, akkor megszakadna a pillanat íve, egy olyan pillanaté, amelyet húszeve éltem át utoljára. Tusfürdőt nyomok a tenyerembe, és szétkenem a hátán. A víz szinte azonnal lemossa, de nem akarom abbahagyni a mozdulatot, még simogatom, körkörös mozdulatokkal, az ujjaim hegyével, aztán a körmömmel, amitől kirázza a hideg, érzem, hogy a tarkóján feláll a szőr. Most ennyi érintést viselt el.

Láttad, kérdi, persze, felelem, de szeretném, ha elmesélnéd, főzök addig egy kávét.

Kilépek a zuhany alól, gyorsan törölközöm, már nem akarom, hogy lássa meztelen testemet.

Csak miatta akarom, hogy elmesélje, talán segít a feldolgozásban, ha beszél róla. Én pontosan tudom, hogy mi történt, legalább huszonöt-ször néztem vissza a városi tévén azt az egy percet, amikor felnyitják a Renault hátsó ajtaját, ő jobbról érkezik a fehér orvosi köpenyében, egy picit előrehajol, hogy belenézzen a csomagtartóba, a bal kezét emeli, mintha valamit ki akarna venni, aztán visszarántja, az arca megnyúlik, meredten néz, mint amikor valami iszonyú dolgot lát, a kezét

a homlokához emeli, és azt mondja, úristen. Nem volt hang a felvétel alatt, de anélkül is le tudtam olvasni a szájáról az egyetlen szót, amit ki tudott nyögni.

Úristen.

Mellém ül, kavargatja a kávéját, és mint egy zombi, bámul maga elé.

Tudod, erre nem lehet felkészülni, mondja olyan halkán, mintha nem is hozzám beszélne, mintha magával akarná megbeszélni. Gyerekhez mentünk ki, és halottól jöttünk el.

A híradó képkockáit látom magam előtt. El sem tudom képzelni, mennyire lehetett megrendítő az a látvány, amitől a több mint húsz éve pályán lévő orvos arca ennyire eltorzult. Szó szerint elmenekül a helyszínről.

Benne volt a hírekben, mondom neki, hogy egy olyan tizenhét éves lányanyától vették el a kétéves kisfiát, akit a saját apja ejtett teherbe. A gyermek édesapja és a nagyapja ugyanaz a férfi volt. Ebből a közegeből került a nevelőszülőkhöz.

Rám néz, mintha most venné észre, hogy én is ott vagyok.

Olyan közegbe, mondja, ahol a nevelőanyja jelenlétében megfulladt, és aztán két napig hánykolódott a kocsisomagtartójába zárva a holttest, a kisfiú holtteste, akihez aztán kihívtak, engem, hogy vizsgáljam meg.

Lassan, tagoltan ejt ki minden szót. Akkor beszél így, amikor ingerült, vigyáz arra, hogy ne mondjon ki olyasmit, amivel megbánthat, vagy amit utána nem tud kiigazítani. Tényleg ideges, kezd vörösödni a feje, a szája is remeg, lassan folytatja.

Azt tudod, hogy a nőt nem tartóztatták le, mert most várja a harmadik gyermekét? A harmadikat. Érted? A harmadikat. Tudod, CSOK, építkezés, családi autó. A harmadikra.

A kávéskanál kilencven fokban elhajlítva koppan a járólapon. Ez ebben a hónapban az ötödik, már csak egy darab van a készletből.

Rám néz, felhúzza a szemöldökét, és annyit mond elkeseredetten, bassza meg, öregszem.

Bólogatok, nem akarom, hogy idegeskedjen, szeretném, ha nem hozná haza a munkát, és nem az látszana rajta, hogy már nem örül az életnek.

Megyek olvasni, mondja, átül a füles fotelbe, kinyitja a könyvet, két perc múlva már a falat nézi. Jó lenne, ha beszélne, arról, amiről persze jobb lenne hallgatni, és jobb lenne beletörődni a megváltoztathatatlanba, nem hordozni és hagyni, hogy felemésszen, hogy felzabálja azt a néhány évet, ami még van, amit be kell osztanunk, mint a sivatagban a beduinoknak az ivóvizet.

Mögé lépek, megsimogatom a tarkóját, kirázza a hideg, ráteszem a tenyerem, amitől megnyugszik.

A kazán bekapcsol, dübörögve indul el, a szivattyúját ki kellene cserélni, elfáradt. Április van, régen ilyenkor már nem kellett fűteni, de most olyan erősen fúj a szél, hogy nem tud felmelegedni a levegő.

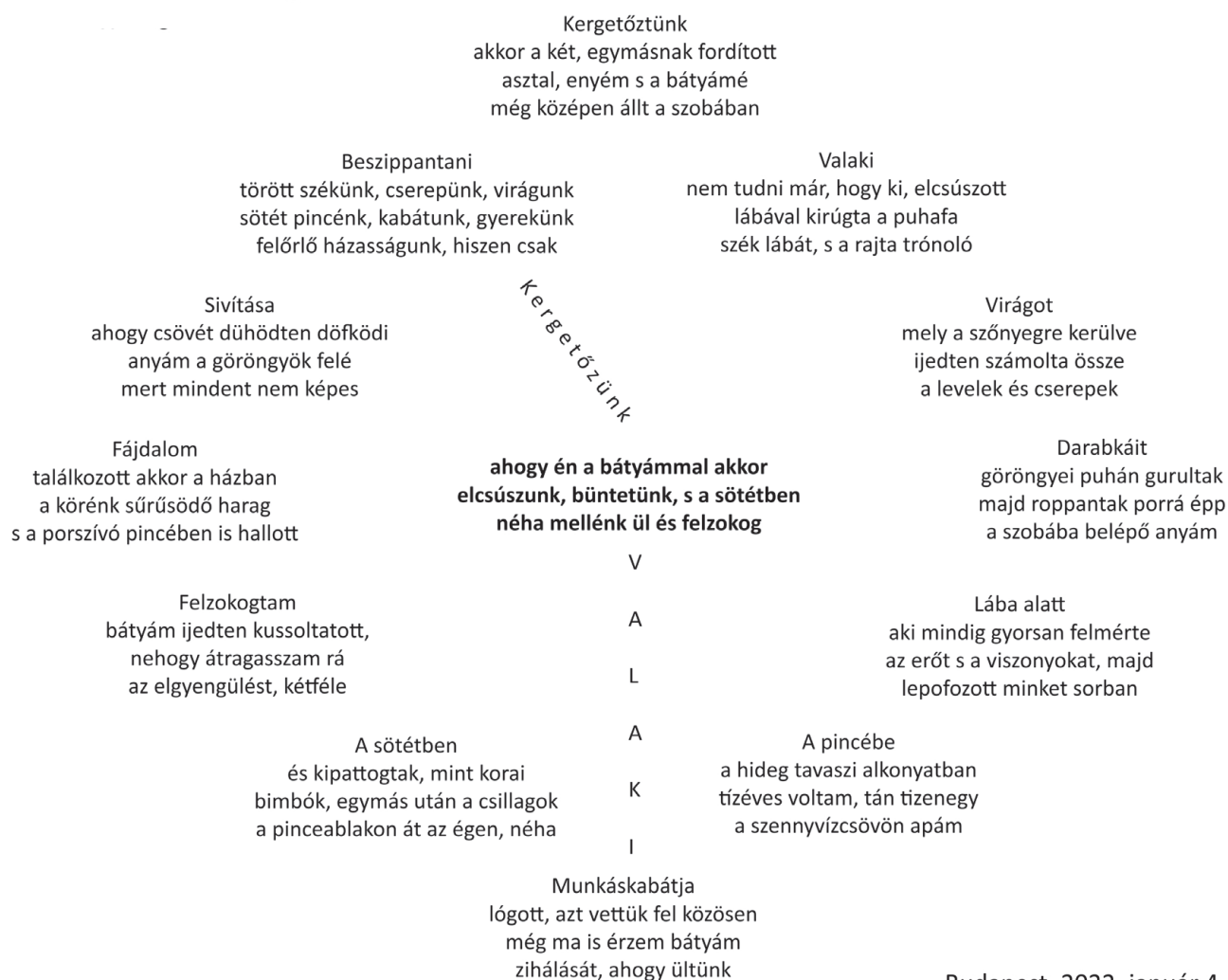
Igazad van, öregszünk, suttogom, és belecsókolok a nyakába.

Balizs Dániel // Akár a tükör

azért szeretek veled beszélgetni, mert
nem
még je
tel len
vé ti
ki hogy
van ne
ben le
mi het
la ne
va ig
ha az
az ötleteim, és figyelem, hogy amíg
visszapattognak, mivé alakulnak át
olyan vagy, akár a tükör: rád dobálom

Budapest, 2023. április 30.

Balizs Dániel // Kergetőzés

Budapest, 2022. január 4.

Fogyasztói dal

Plasztik, plasztik,
nejlonzsák bűdös lasztik,
bennük szelektív szemét,
rejtik létünk szégyenét –
dobáljuk a kukába,
nem gondolva Kubára,
mit majd elnyel a tenger,
ha beindul a henger:
a sarki jég elolvad,
emlék sem marad rólad.

Plasztik, plasztik,
a sok szenny meghalaszt itt,
nem leszel védett állat,
mi kedvére zabálhat,
s már új zsákmányra sóvár,
de leszel utolsó bárd,
ki dalt penget egy platón:
Polgártársak, a plafon
okos fejünkre szakad –
majd elakad a szavad.

Költők

Szavunk sincs arra,
amiről
évszázadok óta beszélünk.

Könyvek boldogsága

Emlékszem a verseskönyv boldogságára
a köpenybe bújtatott keménytablás
csillogó gerincű újdonságokra
az enyv a nyomda a raktár
a fűzött és ragasztott lapok
fanyar és édeskés illatára

Emlékszem a könyvesbolt izgalmára
amikor tizenhét évesen először
vásároltam kortárs verseskönyvet
– Csoóri Sándor: *A világ emlékművei* –
és arra is amikor komppal
Esztergomból átmentem Párkányba
hogyan egy megszűnő könyvesboltban
féláron négy és fél koronáért
Farnbauer Gábor művéhez jussak

Vajon hol van most Csoóri
melyik szférában ülhet
kőasztal mellett egy kertben
egy diófa árnya alatt
van-e ott diófa havazás tenger
kavarog-e benne a hó emléke

És mi lehet Farnbauer Gáborral
miért nem ír harminc éve verset
s fordított hátat az irodalomnak

És vajon hol vagyok én
mely szférában milyen asztal mellett
és mi lehet velem
mi mindennek fordítottam hátat

Norvégia, kihúzva

(újabb részlet egy forgatókönyvből)

49. NORVÉGIA, BERGEN, ILONA HÁZA (2012) Belső / Nappal

Ilona egyedül alszik a franciaágyon. Hajnali álom. Álmában Ilona férje, neve: Északi, még napsütésben vág neki a hegynek, és fönn jár már, a csúcs közelében, amikor elered az eső. Mindennapos dolog ez itt. Északi, Ilona férje, váratlanul dobbant, és leugrik a szikláról. Ilona fölriad álmából, kétségbeesetten néz körül. A takaró alatt egy idegen, nagyszőrű, fekete macskát talál, és pánikban a nagypárnával kiveri a házból. Ilona retteg minden állattól, amelyik szőrös vagy tollas. Magyarul kiabál.

ILONA

Sicc, sicc! Sicc, te dög.

Ilona a párnára borulva zokog, rázkódik a válla.

50. NORVÉGIA, BERGENI REPÜLŐTÉR (2012) Belső / Nappal

Angol, francia szavak kései szurkálják Márk dobhártyáját az előcsarnokban, de legalább érti őket. A norvég beszéd dallama tetszik neki, de nem érti. Ilonának karikás a szeme, nem aludt sokat az éjjel. Kávézik, Márk tonikozik.

ILONA

Együtt töltenéd velünk a karácsonyt?
Velem meg a családommal.

Márk nem válaszol se igent, se nemet, Ilona mély szomorúsággal a hangjában:

ILONA

A Kapitány miatt? Nem akarsz találkozni velem.

MÁRK

Anyám kilencvenéves. Tíz éve minden karácsonyt együtt töltünk.
A tévét be se kapcsoljuk. Annyi újat tudok meg apámról, a nővéremről, a családról, hogy...

ILONA

Értem.

MÁRK

„Milyen lassú az élet / S milyen erőszakosak a remények”

ILONA

Hogy kerül ide Apollinaire?

MÁRK

Ő is ezzel a géppel utazik.

Ilona kiissza a kávéját, a búcsúcsók gyors, de igazi. Szia, szia. Márk már feladta a bőröndjét, beáll a karámba, nem túl hosszú a sor, tekereg a biztonsági kapu felé. Márk átmegy a kapun. A kapu csirreg. Kiveszi a zsebében felejtett zippo öngyújtóját. Újra átmegy, a kapu újra jelez. Márk ezektől a kapuktól tart a legjobban utazáskor, most rátör a pánikroham. Fémkereső detektorral simítják végig. A nadrágtartó fémcsatjánál jelez. Leveszi. A gatyája lecsúszik a bokájára. Félreállítják, a cipőjét is levetetik vele. Azután tovább engedik végre. Ilona a háttérből figyeli az egész jelenetet.

59. NORVÉGIA, ÚTON, AUTÓBAN (2014) Belső / Nappal

Ilona vezet, Márk a mitfárer. Alagútból be, ki.

Az út a Hardangerford partján kacskaringózik északnak. A bércek jégfehér némasága és a lombzöld ragyogása között minden színátmenet jelen van. A meztelen sziklahátak fölött diszkosz alakú felhők lebegnek a sós ízű szélben. Néhol meredeken szakad le a sárgásbarna sziklafal, de nem messze tőle már zöldellő cserjék, ligetek kapaszkodnak a sovány földbe. Odébb a víztükörig lombos és fenyőerdők. Az út melletti védőkorlát alatt is nyújtóznak bátor fák és bokrok. A nap és a felhők bújócskája szerint megesik, hogy az opálzöldben játszó, sima tengeröböl beszűrkül. Föntről a cikkcakkban lezúgó vízesések fehér szalagjai, zuhogó patakok, miként egy korbács fehér fonatai csapnak le rá. A barna hegyek palackzöld árnyéka a vízen. Itt-ott norvégvörös, fehér ablakkeretes, majd szürke, kék házikók tapadnak a kisebb dombok oldalához, elszórtan.

MÁRK

A tájkép olyan, mint az élet. Ha benne vagy, nem tudod leírni.

ILONA

Téged csak az izgat, amit le tudsz írni.

Márk leengedi az ablakot, virgonc, madárhangú tengeri levegő árad a kocsiba.

MÁRK *(mosolyog)*

Talált, süllyed. Egy biztos, ennek a tájnak teljesen más a ritmusa, mint a magyar alföldnek. *(iszik a vizesüvegből)* Ez a marcona táj szerethető, bábám. De itt csákánnyal kell kapálni. Már tudom, miért jön ide annyi turista. Itt szinte tapintható Isten lába nyoma.

ILONA

Te mindig istennel jössz. De kedveskedni, azt sose tudtál.

Márk a szivárványra mutat, Ilona az utat nézi, csak fölpillant.

MÁRK

Odanézz! Milyen mély lehet itt a víz?

ILONA

Nincs egy kilométer.

Az út olyan másfél sávós. Ha szembe jön valaki, az egyik kocsinak földre kell állni. Most épp Ilonáéknak kell.

ILONA

Lehet, hogy nem hiszed, de én még nem vezettem ennyit, mint most.

MÁRK

Nekem rég lejárt a jogsim, de eszem ágában sincs meghosszabbítani.

ILONA

Tudom. Az autószerencsétlenség.

MÁRK

A te sebed frissebb. Hogy történt?

ILONA

Északi a viharos tengeren, a hegyormok között, mindig a határait feszegette.
Én már nem tudtam követni, csak a tengeren. Letettem a kormányosi, utána a kapitányi vizsgát.

MÁRK

Gratula.

ILONA (*halványan elmosolyodik*)

Aznap ugyanúgy búcsúzott, mint máskor. Aztán nem jött meg estére. Másnap se. A harmadik napon találta meg a helikopter egy völgyben.

Nagy csönd ül közibük harmadiknak. Északit látjuk a hátsó ülésen egy pillanatra.

68. NORVÉGIA, BERGEN, ILONA HÁZA (2016) Belső / Este

Ilona anyja a konyhában főz, Ilona és Sárika a szalonban beszélgetnek, mint az összeesküvők.

ILONA

De örülök, hogy itt vagy, Sári.

SÁRIKA

Hát még én, hogy nálad lehetek!

ILONA

Kamón nem neheztelt?

SÁRIKA

Ismered, a férjem kenyérre lehet kenni.

ILONA

És te kened?

SÁRIKA (*elneveti magát*)

Nem hiszed el, de mióta nyugdíjba ment, többet dolgozik, mint valaha. Házak nőnek a keze alatt.

ILONA

Olyan, mint a Templomépítő.

SÁRIKA

Hogy jössz ki anyukáddal?

ILONA

Itt van másfél hónapja. Tudod, hogy szeretem, de ez egy kicsit sok. Mindennap estebédde vár. Pazarul főz, de nem tudhatom, tett-e bele zsírt, szalonnát.

Gint tölt Sáríkána és magáná.

ILONA

Csin-csin.

SÁRIKA

Dzsin-dzsin.

ILONA

Tudod, azt nem bírom, hogy anyám tök konzervatív. Mintha Márkot hallanám.
Nagy hazafiak.

SÁRIKA

Márk azért nem mindenben konzerv.

ILONA

Mit akarsz ezzel?

SÁRIKA

Nem tudom, mondjam-e. Nem akarok bűnbak lenni.

ILONA

Mondd már! Mit tudsz?

SÁRIKA

Dugja a diszkontbeli eladónőt.

ILONA *(kiszalad arcából a vér)*

Honnan tudod?

SÁRIKA

A férjem és Bébi elválaszthatatlanok. Bébi mindent elmond Márkról neki. Én meg kiszedem belőle.

ILONA

Szóval így állunk. *(majdnem elsírja magát)*

SÁRIKA

Lehet, hogy egészségügyi szerelem. Márknak nem elég, ha kéthavonta vagy neki.

ILONA

Ugyan! Márk gyerekkorában belenézett a tükörbe. Meglátni és megszeretni magát egy pillanat műve volt.

SÁRIKA

Arról van csak szó, hogy a legtöbb férfi a farka után megy.

ILONA

Most már tudom, miért énekelte nekem a telefonba, hogy „Én vagyok az, aki nem jó / fellegajtó nyitogató”...

SÁRIKA

Hagyd rá. Téged szeret.

Most Sárika tölt kettejüknek. Koccintanak. Isznak.

SÁRIKA

Már bánom, hogy elmondtam.

ILONA

Az anyja halála óta nagyon megváltozott. Újra iszik.

Az ajtóban Ilona anyja.

ILONA ANYJA

Kész a vacsora! Rakott krumplit főztem nektek. *(elfordul, de még visszaszól a lányának)* Márkot már lezártuk egyszer, nem?

69. NORVÉGIA, BERGEN, HELENA HÁZA (2016) BELSŐ/ESTE

MESELŐ

Estebéd a két kollegával és Mikkellel, ők is tegnapelőtti fiatalok. Mikkellel felesége nincs jelen. Nem rajong túlzottan a magyarból lett norvég nőért, sejti, hogy a férje Helenét imádja. Helene feltalálja a vacsorát, halat hallal. Márkás francia borral.

(A társalgás norvégul zajlik, persze. Feliratozva magyarul.)

SIGURD

(szépen öszülő férfi, vagyis van haja még)

Tolerante memesker er aldri stupide, og stupide memesker er aldri tolerante, Helene. Skål!

(A toleráns emberek nem ostobák, az ostobák sose toleránsak. Szkól!)

Koccintanak.

HELENE

(még mindig kis akcentussal beszél norvégul)

Når dergjelder musikk og medisin kan all lit.

(A zenéhez és a gyógyításhoz mindenki ért egy kicsit.)

Nevetnek.

MIKKEL

Édesanyád hogy van?

HELENE

Jól. Tegnap utazott haza a legjobb magyar barátnőmmel.

HEDDA (Mikkellelhez)

Hva med kona?

(Hol a feleséged?)

MIKKEL

Hun var veldig kald i går.

(Nagyon megfázott tegnap)

HEDDA

Da bør hun være hjemme.

(Akkor jobb, hogy otthon maradt.)

*(Helenére néz cinkosan: jobb hazugságot nem tudott kitalálni?)
Esznek, közben néha beszélnek.*

SIGURD *(Mikkelhez)*

Mi van a fatemplom felújításával?

MIKKEL

Jól haladunk, még fél év.

HELENE

Szoktál te imádkozni?

MIKKEL

Én ugyan nem. De gondozni kell a múltat.

ILL

Mikkel a mi templomépítőnk.

Nevetnek.

SIGURD

Tudjátok, mi volt az idén a világ legdrágább hala?

HEDDA

Aranyhal, aki három kívánságod teljesíti?

SIGURD

Nem.

MIKKEL

Arawana?

SIGURD

Igen, az a világon a legdrágább. De idén egy tonhal lett az. Egy kétmázsás kék-
úszójú tonhalért 1,8 millió dollárt fizetett egy tokiói szusi étteremlánc tulajdonosa.

MIKKEL

Az árából egy Aston Martint vehetnénk, és háromszor körbe utazhatnánk vele a földet.

HELENE

Megérte neki?

SIGURD

Meg hát. Huszonöt dollárért adott egy kicsi szeletet belőle.

MIKKEL

A hal előtt mindenki egyenlő. De vannak egyenlőbbek, úgy látszik.

SIGURD

A hal az ezüsthorgon harap a legjobban.

Helene leszedi az asztalt. Heddának eszébe se jut segíteni. Helenének, mint személyzetnek, ez kedvére való. Már itt is van a desszerttel.

Esznek.

MIKKEL

Mikor jön a te Márkod?

HELENE

Jövő héten. Nyáron. *(mindenki mosolyog)* Kiborult, hogy az adónk fönnyen van a neten. Hogy az magánügy, nem tartozik másra.

MIKKEL

Nem érti a mi demokráciánkat.

HEDDA

És mit ír a nagy magyar író?

HELENE

Bartók regényét. „A 48-56-os zongora” a címe. Egy bérelt zongoráról.

SIGURD

A zenéről fölösleges írni. A zene maga az üzenet.

HELENE

Ő Bartókot, az embert mutatja fel. Születésétől otthon, a világban és az utolsó öt évét Amerikában.

Csend.

HELENE

Hallgatnátok egy kis Bartókot? *(Helene a szalonban lévő zongorájára pillant.)*

HEDDA

Nem jó az emésztéshez. Majd máskor.

HELENE

Kávét?

A norvégok bólogatnak.

Örs Ilona: Paso doble

Miért kéne leszállni a tigrisről?

(Ősz Ilonának)

騎虎難下 – ideírom azért fonetikusan is, hátha föl kell olvasnom valami kiállítás-megnyitón, költői rendezvényen, vagy hasonló fontoskodáson. *Qsǐ hǔ nán xià*. Igyekeztem jól begyakorolni, utánozva a Google-fordító kellemesen selypítő előbeszélőjét (természetesen női hang), noha korántsem vagyok benne biztos, hogy Kínában mindenki megértene. Mondjuk a hangcsoui piacon, ahol tudok egy nagyon kellemes antikváriumot, abban is egy mandulaszemű hölgy ül (amivel persze nem mondtam sokat, mégsem húzom ki, mert... mert csak.) Tehát még egyszer: *qsǐ-hǔ-nán-xià*. Annyit tesz: tigrisen lovagolni, amiről nehéz leszállni. Képzeljük csak el; próbáljuk vizualizálni – mondanám –, de szükségtelen, hiszen itt pompázik előttünk. Gyönyörű bengáli példány, lobogó szőke sörényű balerina lovagolja. Pontosabban tigriseli. És meg sem próbál lepattanni róla. Önarckép-e? Persze! Mindegyik az, lett légyen Lolita, Szapphó, Cyrano. Vagy Ofélia, Európa, Andersen. Igen, a csúnya, nagy orrú Hans Christian is ő. Akármibe fog, magát festi, alkotja, bontja ki, teremti újjá. *Csupa l, csupa i, csupa o, csupa a...* Olajban, tusban, akvarellben. *Halovány anilin...* És nem csak a lovas, a tigris is ő. Kuroszava tigrise, Kiplingé, Blake-é. És persze az, amelyet Richard Parkernek hívnak, az is ő. *Hány örök kéz szabta rád rettentő szimmetriád?* Az ablak előtt sétáló cicákat krokizta, azokon gyakorlatozott, de már akkor is a tigrisre készült. Öröktől, eltökélten... a szerelmek vérbő tigrisére. *Tigris, tigris, csóvafény éjszakáknak erdején...* hogy a Logodi utcai szomszéd fordításából is citáljak valamit. Meg mondjuk *a halovány ég túlvilági kékét*, ami persze nem tubusszín, mégis most mintha kinyomva terülne szét a stafeláj előtti asztalka üveglapján, a korsók, a terpentines üvegek és az ecsettörülő rongyok között. És mintha tükröződnék a tigrisen lovagló szőke balerinán feszülő jelmezen. Igen. Nehéz a tigrisről leszállni... *Qsǐ hǔ nán xià*... De miért kellene leszállni? *Qsǐ-hǔ-nán-xià*? Nem kell!

*

Az ígélet

Fáradtan süppedt a karosszékre, hallgatta az óra ketyegését. Ide, oda, jobbra, balra, így az inga. Hova méysz? Hova sietsz? Honnan jöttél? Merre mennél? Ezt sugallja, így, mozdulatlanul. Pedig múlik az idő, bizonyára, vette tudomásul Ábris. Mert az óra ketyeg, az óra jár. Még. Csak azért? Talán benne is múlik. A zsigereiben. Agytekervényeiben. Valahol a tudat mélyén. A vágyakban és félelmekben. Hogy hatványozódjanak általa. Miként az inga: ide-oda, régi és bizarr tájakon, borzolja a kedélyt, így fokozódik a véletlen kitevő szerint, mégis mintha nem mozdulna. Csakhogy mégis az idő. Mi köze ehhez tulajdonképpen? Ami volt, van. A fejében. És marad. Most ez a mai nap, pedig tegnap is nap volt, persze, persze, emlékezett. Hátha holnap is lesz. Ez az idő? Mert hogy változás van, meg hogy változik, amiért van. Ez furcsamód tőle független. Közben pedig az álmok? Az övéi. Azok mintha nem változnának egyáltalán. Csak. Főleg a legfontosabbak. Ilyen a természetük. Jönnek, rejtélyesen, talán egy irracionális elképzelésből, kósza ígéletből. És aztán vannak. És maradnak. És beszélnek. Bár lehet, én vagyok a tettes, állapította meg Ábris. Mit tettem értük? Netán ellenük. Nem vigyáztam eléggé, bizonyára úgy történt. Aludtam, amikor őrt állni kellett volna. Nem fejtettem meg a rejtélyt. Nem hittem az időben. Pedig közben az idő... Apa, mondd, mi történt?

Már régen volt, hogy összehajtogatta kivaszt emlékeit. Tegnap lehetett? Összehajtogatta, s elrakta a szekrénybe. Legyen rend. Rendnek lennie kell. Az emlékek rendjének. És a rend emlékeinek. Sorakoznak akár a vágyak. Meg az álmok. Mert azok is sorban állnak, várnak a tettek előszobájában. Mintha még történnie kellene valaminek. Miért nem lehet azokat is kicserélni, miként az ingeket? Kimosni, átszabni, kivastalni. Elrakni. Néha terhesek, malomkő a nyakadon. Vagy talán elfogadni kéne, akár a vacsorát, ott van, készen a fazékban, ehetsz, ha akarsz. De szótlanul. Mert szótlanul kell, nehogy megzavard az álmokat. Még összekuszálódni. Mint a vágyak. Ne szólj hát, fojtsd magadba, a szavak drágák, gondold meg, mire használod, ne szátyárokodj. Tedd el, jobb időkre esetleg. Immár Ábris sem vesztegette fölöslegesen. Szegény ember ne pazarolja értékeit. A szavakat, de álmait sem. Csak jegelni lehet, hogy maradjon, ami volt. Hogy maradjon. Miként az eredeti szó. Az atyáé. S maradjon a szó értelme, minden, ami eredeti és eredendő, akár a bűn. Minden, amit tud és amit vall. Akkor talán megmaradnak az álmok, meg a vágyak, ahogy születtek. Ha ragaszkodsz hozzájuk. Hiszen csak az

lehet, ami már volt, csíra a lélekben. Mi legyen azzal, ami talán csak lesz? És ha lesz, mi lesz? Fiam lesz-e?

Hosszúnak látszott, amit időnek mondanak. Ábris összeszedte holmiját, nem sok volt. És az ábrándjait, meg azt, amiről oly gyakran álmodott. Hogy útnak eredjen. Velem tartotok-e, kérdezte, talán csak magától, tekintete elrévedt. Ilyenkor minden másfelé néz. Mintha kételkedne a világ, még a remények is. Olyan bizonytalan minden. Kivel menjen, mivel? Pedig ha lélegezni akarsz, lélegezz, neked kell. Ha látni akarsz, nyisd ki szemed, tárd ki lelked, nézz. A választ is add meg magad. És menj, álmokkal, vagy azok nélkül, ahogy tudsz, sántítva bár, szó nélkül akár. De ne feledd, ahova nézel, többnyire semmi sincs. Csupán az, amit odateremtesz. Ha nincs, te vagy a hibás. Vagy azt gondolod, elvitték? Azt is? Bizonyára rossz helyre nézek, korholta magát Ábris. De a szomj marad. Mást nem tehet, válaszok nélkül kell elindulni. Tiszta útlevéllel, alázattal, te döntesz. Csak így lehet, üres tarisznyával, tiszta szívvel. Sokáig tart az út apához, de hozzá kell mennie, nála, igen, nála az ígéret. Rögös az út, kátyús és meredek. De menni kell. És elérvén hozzá végre mondá néki, apa, hoztam néked néhány szót, ami még maradt, a fontosakat, az esdeklőket, hogy meghalljad. Kinek mondhatnám? Azért hoztam, hogy mosolyt adj érte cserébe, a beteljesülést, hogy vigaszt vihessek hajlékomba. Vajon nem látod a mosolyt, kérde az apa, hiszen hosszú út áll még előtted. És mondá néki Ábris, hogy gondolod ezt, apa, köd fedí a napot, nem látni, merre kígyózik a lejtő, hova vezet e kacskaringós, köves út. Hajnal is lesz még és hajnalban fölszáll a köd, mondá az apa. Ábris mély lélegzetet vett, mintha magába akarta volna szívni a homályt, fedje fel komorságából a világot, világítson az út. Legyen idő. Oly nehéz ilyenkor lépni! Tudod, apa, majdnem olyan ez, miként az ingekkel. Azokat válthatom, mert vannak, kimoshatom s eltehetem, miként rendezett dolgaimat, de mitévő legyek emlékeimmal, hiszen tudod, én raktam össze azokat is, mint mindent, amit tudtam, s amire erőmből tellett, idővel azok mégis mások lettek, sárosak akár, és elkopnak. Nem úgy, mint a vágyak, azok vajon miért maradnak, mint a lelkiismeret? Te csak tudod, apa, hiszen te csak egy vagy és időtlen.

Fáradtan ült a karosszékekben, figyelni próbált. Ha nem ketyeg az óra, talán a nap sem kel föl, elmélkedett Ábris. Vagy csak azért lesz mégis napkelte, mert úgy hiszem, üt az óra néha, óvatos mementó, hogy még vagyok, hogy a negyedik dimenzióban élnek a vágyak, jusson eszembe, lüktessen vérem, vajon meddig. Mi lehet ennek értelme. Taposómalomban működünk, ideig-óráig, hogy ehessünk, s eszünk, hogy működhessünk, ez mindenek lényege. Ha fölértünk, lemegyünk ismét, s lenn kiszállítanak az óriáskerékből. Ki megy föl helyettem? Nem te ígérted, apa?

Idővel minden a helyére kerül, Ábris emlékezett, apa ezzel vigasztalta, amikor a köd és az éj vetekedett. Vajon miért mondott ilyet? De hol a helyünk, s mit

tegyünk még? Hozzám rendelne egy Hágárt? Eljátszott a gondolattal, sorba vett mindent, mi értelme ennek, nem azon múlik, apa is úgy mondta, hanem rajtam, igen, bizonyára így lesz. Merthogy én döntök. Hogy lássam, amit nézek. Az álmodat akár. A virágot. Nem azt ígérted, apa?

De köd lepte be a napot, s apa hallgatott, Ábris fáradtan a karosszékekben ült. Sokáig nem ütött az óra már, talán elfelejtette, mi a dolga. S akkor háza előtt hirtelen föléledt a forgalom, autók zúgtak sietve, idegesen túlköltek, emberek hangoskodtak Babel utcáin. A hangzavarban Ábris néha fölismerni vélt néhányat, némelyek hangját, úgy rémlett a hangsúly miatt, sőt néhány arcot is, régen látta, még múlt életében bizonyára, jutott eszébe, hogy kerültek most ide a világ végére, esőcsöppek egy rég elúszott felhőből a sivatagban, váratlan látogatók, véletlenül épp erre járnak, véletlenül, igen, véletlenül... Mi lehet ez. Emlékek aligha, hiszen nem hajtogatta őket össze gondosan, s nem tette el rendesen, gyanús volt, hogyan kerül ez ide, idegenek lehetnek, furcsállta, mi minden jut az ember eszébe, maga sem hitte, groteszk álom ez inkább, kusza képek máshonnan. Akadt, aki nem is a háza előtt ment el, mert hirtelen minden mintha idegen országban történe, távoli helyen, amelyet nem ismert föl, de akkor ő, Ábris, hogyan került oda, mit csinál ott? Kiment háza elé, megállt, a sűrű sebes mozgás csíkokká vált, mint egy éjjeli képen az autók fényszórói, megszólítani próbált egy arra haladót, mivel emlékeztette valakire, csak éppen nem jutott eszébe, ki lehet az, ám a régi ismerősnek vélt lény váratlanul eltűnt a szeme elől, elvegyült a sokaságba, tömeg lett, elmerült, akár a kő a vízben. Vagy Ábris került újból máshova? Ezt úgy hirtelenében nehéz volt megállapítani, utólag úgy vélte, látomás lehetett mégis, holott tapintható, mint egy korlát, de talán csak a szék karfája, furcsa érzés ez, imbolygó, a tudat megtévesztő hintája, rosszul lépett, megbicsaklott a bokája, úgy érezte, estében bevverte fejét, s szíven szúrta egy kő. Mondd, apa, nem te mondtad, hogy... Keresd, fiam, ami van, mondá az apa. Keresd. Keresd, s megadatik néked.

Ábris mintha megrándult volna a karosszékekben, holott teljesen mozdulatlanul ült, keze ölébe roskadt. Mit kiabálsz, hallotta még, pedig senki sem szólt, egyedül maradt, fájdalommal a mellében, ilyenkor mindenki egyedül marad, csak az apa szólt, úgy tűnt, gyere hozzám, mondá, gyere hozzám, így hallatszott, gyere hozzám, gyere hozzám, egyre halkabban, egyre halkabban...

Hagyj egyedül

(Petri György: K. M. szerelmes éneke alapján)

Nem vagyok szerelmes és
nem is leszek, főleg nem egy
ilyen irritáló részeges csávóba,
aki minden éjjel felhív, mert
neki fontos hogy itt legyek
a mostban, mindenkor (most is).
Azt mondta, hogy szeret, de
kikapcsolom a telefonom,
mert én törékeny vagyok;
mint az ölelés az éjben,
ami megszakad a térben,
elveszik a jelenben
és megcsillan holnap
a reggeli fényben,
de a kurva anyádat,
mert most is keresel,
takarodj a picsába,
hagyj békén a francba,
csak aludni szeretnék,
meg éjjel írni kicsit
miközben szenvedek
picit a nyomoromban
egyedül a nappaliban
a laptopom előtt és
magabiztosan létezem
itt a háromdimenziós
létben, ami lassan már
négydimenziós lesz, mert
ez a gennyláda szararcú
hozzáadott egy értéket,
ami értéktelent jelent,
nem értem az ilyeneket.

Hallgatom a Beatlest és
megzavar a gondolat
az Eleanor Rigby közben,
hogy én nem vagyok
életképes és nem is leszek
soha többet,
mert már régóta
csak mást szeretek,
de ő nem tudja ezt,
(most is) csak
rágondolok,
basszameg, szeretem.

Még nem jegyeztek el

Még nem jegyeztek
el. Még nem kértek
meg. Aki már
házas, megkért
engem a maga módján.
Nem térdelt le,
csak megkérdezte
a nevemet, aztán
az érdekelte, hogy
én mit szeretek és
mikor érek rá, most,
éjszaka, ébren vagyunk,
mind a ketten,
romantikus lesz, az éjjel
megkérlik majd a
kezemet, de tényleg.
Részegen a holdfényben,
sörrel a kézben,
idegenek tapossák szét
a poharakat a kertben,
de még mindig csak ketten

vagyunk a diszkófényben.
Amikor házas leszek,
én is majd hiszek az
ígéretben, amit ilyenkor
elszavalunk, azért mert,
ilyenkor ezt illik.
Kéz a kézben vagyunk,
én és a házas élet,
összetartozunk, tényleg.

Semmi se van

apró szöszök pihennek meg a monitoron
miközben nem csinálnak semmit sem. én sem.

elzsibbadt a lábam, pedig az se csinált semmit.
ma különösebben tényleg nem csinált semmit.

pedig azt, amit szokott, ma is nagyon jól csinálta.
dolgozott, mint én. csak a lábam nélkül én hiába.

a semmi se, az mindig van. van, amikor semmi se.
apró szöszök pihennek meg a monitoron. ez minden.

Álomtáj

Mintha bosszúálló álom lenne
a szűzies nap
megjelenése előtt
kegyetlen lettem
rokonokkal és holtakkal
ha az emberek
nem tudnak egyensúlyt teremteni az életükben
a természet majd improvizál
az ősi bölcsesség
a szent fogalom
az Übermensch
egyensúlyba hozza a törvényteleniséget
az eskü ősi misztériumával
hirtelen megragadtam
Hermészt karjánál fogva
de mielőtt egy szót is szóltam volna
elrejtőzött a félistenek mögé
és otthagytott a nyüzsgés közepette
az emberek gúnyos nevetésében

Szentségtörés

Tisztátalan tudattal
szentségtörő turisták sétálnak
a lefejezett szobrok mellett
égett ciprusok sírkövek

és közösülő
mámoros álmok között
ideiglenes menekülés
a külföldiek beleesnek a roncsokba
kiszáradt narancshéjak
nem tudni hol
töltötték az éjszakát
melyik erényes sírkőn
közösültek
a bagoly, a magányos tanú
elröppent, hogy ne zavarja a nimfát
aki harcolni készül e szentségtörés ellen

Elfogadás

El kellett fogadnom
az autók és a nyomor dzsungelét
élet és halál között
Ki tudja megkülönböztetni a hajnal sóhaját
a zokogó alkonyatétól
mely egy gyengéd szóért könyörgött
s elolvadt a nap verejtékében
a füstös ouzo-bárban
a régi szomszédságomban
ahol elfogyasztották a napot
és más, furcsa nevű italokat
másnap reggelig
a következő alkonyatig
nem volt kiút a nyomorúságból
a palindromikus elmém
az örület és a logika között

Döntés

Könnyek patakzottak végig az arcomon
anyám megkeményedett kenyere miatt
apám izzadt keze miatt
amit jól megfogtam és megtanultam, mi a türelem
a szőlő ellágyult nevetése
a kamilla sarjadása
a gyermeknevetésből lett sírás
a tévé előtti szomorú órák
a modernitás hamis bálványai között
kondorok köröznek, vihogó hiénák
ifjúságom vérét és nevetését szívják
semmi sem marad itt, csak a csend
az emberek tömkelegében
akik az ősi hősökre emlékeznek
a szobrok transzmutált
halhatatlansága
utoljára nézem őket
mielőtt elmegyek
A táskámmal a hónom alatt
nincs már mit kérdeznem
feketébe öltöztetem könnyeim

ez nem az én földem,
eldöntöttem
elhibázta aki ezt a hazámnak nevezte
biztosan megőrült
más föld jár nekem
ahol az őseim fája
másfajta leveleket növeszt
messze, egy másik földön
ahol ketten és hárman járnak
és ha nevetnek, a nap is nevet
majd elpirul alázatosan

Egyediség

És amikor megéreztem, hogy a mérleg nyelve
a sötétség oldala felé billen
Zeusz szellemét idéztem meg
acélvillámot, hogy megvilágítsa az éjszakát
és Zeusz meghallgatta kérésemet
áttetsző villámként
megjelent a pillangó röptében
és a sas egyensúlyozó szárnyán kifeszítve
villámló jogarával a kezében

Származás

Eredetem szerint a szél fia voltam
az olajfa levelei között
szépséges lány misztikus szeretője
a hajlatok telhetetlen bálványozója
mögötte álltam, mikor áthajolt
a párkányon álma
mélységét keresve és én
csodáltam formás fenekét
és átfogtam a derekát, az idő háttérbe szorult
ölének mélyén, ahová
férfimagom tudatosan
vettem el
ifjúságom első erotikus lépéseivel
ellenálltam a korlátozó halálnak

Csapda

Hallottam gúnyos nevetését
a meghibbant politikusnak
a vallásos zsarnoknak
az örökkön kapzsi bankárnak
a paranoiás vezetőnek
a fanatikus szélhámosnak
a megvásárolt polgárét
akinek honfitársai térdre borultak a pénz
és a fogyasztási cikkek bálványai előtt
egyszer csak mintha csoda történt volna
apró fénysugár ékelődött
elmém ráncai közé
és hirtelen eltűntek a pompás
legyőzött démonaim
hamut és vért hagyva maguk után
a holokausz sárga liliomát
a tavaszi napéjegylenlőség dallamát zengve

Megidézés

Megidéztem Zeusz szellemét
hogy acélvillanása megvilágítsa az éjszakát
és Zeusz meghallgatta kérésemet
áttetsző volt mint a villám
megjelent a pillangó röptében
és a sas kifeszített egyensúlyozó szárnyában
villámló jogarral a kezében
Zeusz isteni köpenyben állt
a szakadék szélén
ahol a suttogások feloldódnak
és optimista aforizmák csíráznak
a cserépben amit reggelente
öntöznöm kellett

Zeusz a sas átrepült és hívott
az ősök számtalan nyelvén
új Babel tornyát építeni

Abszurd

Megmásztam a végtelen hegyet
Sziszüphosz sziklája nélkül
az ősi isten kristály elméjével
keresem az utamat terveket szőve
hogyan útjelzőket és oszlopokat helyezzek el
nevek és címerek nélkül
új várost alapítani
sötét tömlöcök és feketére festett
folyosók nélkül
mikor az olimposziak
a keleti isten gazdagságáról
és az árva magányáról elmélkedtek
ugyanannak a napnak a fényében
amikor Zeusz széttárta
az égbolt fölé karjait
készen arra hogy megmérettessen
az új kereszt hossza és szélessége szerint
a híres Platón ódákat és
ritmikus dallamokat szónokolt
a ráhangoltaknak

Megvetés

Futok az elme tolmácsoló várába
álmom értelmét megfejteni
és szívemben elrejtteni
amikor a diakónus

az esti vecsernyét kántálta
nem hagyott semmit ami kitalálható
kivettem kezéből az arany poharat
megittam a keserűségét és
a padlóra dobtam, megalkotva
Krisztus sárgás hasonlatosságát a kereszten
miközben a püspök nevetett
tudva szlogenek hazugságát
a tömeg mulandó
örömeiket ünnepelt
a gyötrelmet szívtelen megvetéssé vált
az emlékezetemben

Gúnyolódás

És akkor a főpap a magasba
emelte az ikont
és megáldotta a gyülekezetet
készen arra hogy átlépjön
a mártíromság nyitott ajtaján
az öreg templomgondnok
aki jól ismerte a hatalom
gyűlöletből táplálkozó erejét
két évezreden át tartotta tenyerét
hogy beszédje az adót és a nép verejtékét
sok jutott a keveseknek
az éhség maradt a többieknek
akik mindig az ajtó előtt álltak várva
hogy kinyissák a kapukat
valójában semmi sem maradt számomra
csak a gúny és a néma zokogásom

Balázs F. Attila fordításai

Emmanuel Aligizakis, (Manolis) krétai-kanadai költő és író. A görög diaszpóra legtermékenyebb író-költője, akinek több mint 80 könyve jelent meg számos országban, tizenegy nyelven. Tizenegy éves korában átírta a közel 500 éves *Erotokritosz* című romantikus költeményt, amely most 100 számozott példányban, limitált kiadásban jelent meg, és ezt a ritka könyvek gyűjtői számára 5000 kanadai dollárért tették elérhetővé: ez a mai napig a legdrágább ilyen jellegű könyv. A közelmúltban a Nemzetközi Művészeti Akadémia tiszteletbeli oktatójává és ösztöndíjasává nevezték ki, és elnyerte az irodalomtudományok mesteri fokozatát. A képeket és a gondolatokat gazdag és szuggesztív módon közvetítő képessége nagyra becsült, az olvasót mélyen megragadja. 1947-ben Kréta szigetén, Kolibari faluban született, fiatal korában családjával Szalonikibe, majd Athénba költözött, ahol az athéni Panteion Egyetemen szerzett bölcsészdiplomát politológiából.

Ósz Ilona: „Nem leszek a szürkék hegedőse”

A kierkegaard-i csomó

I.

Kierkegaard nevét több (vallási, filozófiai) fogalommal kapcsolatba lehet hozni, ám ezen fogalmak vonatkozásai, kapcsolatrendszerei között minden bizonnyal valahol az utolsó helyek egyikén áll a „csomó”, amelynek jelentéséről – a szerző kezdeti, hiányos megfogalmazása miatt – csak sejtésünk lehet.

Mindenesetre azt leszögezhetjük: Kierkegaard nem holmi csomó miatt lett ismert. A csomó-féle hasonlat nekem jutott eszembe, amikor (újra) elolvastam Kierkegaard *Félelem és reszketés* című írását.

Azok az embertársaim, akik rendszeresen és odafigyelve olvasnak, valószínűleg tapasztalták már, hogy bizonyos könyveket „nem lehet letenni”. Ebben nyilván nagy szerepet játszik az olvasó felkészültsége, olvasottsága, lelkiállapota és hasonló, ám a tényen nem változtat: hasonló a hasonlóhoz húz.

Ez a „nem lehet letenni” érzés ragadott magával Kierkegaard művének olvasása közben. Minél gyakrabban lapozgattam, annál több és több furcsaságot véltem felfedezni benne, s annál inkább erősödött bennem a felismerés, hogy ez a munka sok „utána-gondolni valót”, tisztázandót hagy maga után. Hogy jogosnak vélt fenntartásaimból csak párat említsek, ott van a cím: *Félelem és reszketés*. Ha a könyvesboltban válogatva, a könyvek gerincét szemlélve olyan címmel találkozom, hogy *Tibeti utazások*, akkor nyilvánvaló számomra, hogy a szerző nem a saharai élményeit írja meg, miként a *Sztoikus antológia* sem Boccaccio munkáit tartalmazza. Kierkegaard viszont félelmet és reszketést ígér, holott...

Aztán ott van a könyv izgalmas mottója: „*Amit Tarquinius Superbus kertjében a mákféjek által üzent, azt értette a fia, de a követ nem.*” Ez az idézet nagyszerű mottója lehetne a műnek, ha Ábrahám történetét nem olyasféle analógiákkal állítaná párhuzamba, mint Ophélie és Jefe esete. A mottó ugyanis sem az apa-fiú, sem az ábrahámi égőáldozattal kapcsolatban nem állja meg a helyét. Végül pedig szót kell ejteni Ábrahám hitéről és „a” hitről, amelynek megközelítése egyáltalán nem szerencsés szerzőnk részéről. Hangsúlyozom: nem a téma nem szerencsés, hanem a megközelítés. De mindezeket a későbbiekben sorra veszem.

Nos, mindezen szembeötlő és megkérdőjelezhető állítások után nem csoda, ha nekem a gordiuszi csomó – mint egy látszólag megoldhatatlannak tűnő rejtvény

jelképe – jutott eszembe. Mert, ugye, mi másnak, mint megoldhatatlannak nevezhetjük azt, hogy Kierkegaard Ábrahámról és annak hitéről írva egyúttal olyan kijelentésekre ragadtatja magát, miszerint: „Egyáltalán nincs hitem. Okosnak születtem, s az ilyen embernek nagy nehézséget okoz, ha követni akarja a hit mozgását”. Úgy tűnhet, a hit paradoxona a paradoxonba vetett hithez vezet Kierkegaardot.

A *Félelem és reszketés* megoldhatatlannak tűnő ellentmondásait feloldandó van szükség radikális megoldásra, egy Nagy Sándor-i vágásra. Minden tiszteletem a témában sokkal járatosabb szakembereké, ám ebben az esetben úgy érzem, a kierkegaard-i mű éppúgy megoldásra vár, mint annak idején a Szabaziosz phrügiai isten tiszteletére felajánlott somfaháncs-csomóval falhoz erősített szerkér kérdése, rejtvény.

E nagyon tömör felvezetés után még meg kell jegyezni, hogy miután nem vagyok sem Kierkegaard-kutató, sem a vallásokban járatos szakember, eszembe sincs „ízekre szedni” Kierkegaard írását, hanem ellenkezőleg, átlagolvasó létemre, gondolatébresztő ötletei nyomán haladva egyrészt önmagammal szembeni elvárásomat, kívánságomat kívánom teljesíteni, valamint megvizsgálni, hogy a *Félelem és reszketés* mond-e valamit korom olvasójának, s mindezek után szeretném megérni azt, hogy „a Nilus végre megérkezzen Kairó alá”.

Kierkegaard képzelete nagyon messzire, a mítoszok világába nyúl vissza. Ráérez a mítosz különleges és tartós hatására. A mítosz – beszéd, elbeszélés, üzenet(!) – több ezer éves múltjával kellő lehetőségnek tűnt szerzőnk számára, hogy a hittel kapcsolatos véleményének hangot adjon. Tudta, hogy a mítosz örök. Lehet, hogy (a mítoszok) értelmezésében eltérések mutatkoznak, s az új és újabb korok emberének számára egynémelyikük elvesztette eredeti jelentését, ám éppen kétségbevonhatatlan jelenlétük garantálja azt, hogy bizonyos, a mítosz által hordott üzenetek – ha sajátos formában, esetleg rejtve is –, de megmaradnak. Egyszerűen azért, mert mi, emberek mítoszfogyasztók vagyunk. Már Arisztotelész is müthophilosznak nevezte magát, hiszen leegyszerűsítve a mítoszok is csak történetek, s az emberek habzsolják a történeteket.

Lám, mi is újra és újra felfedezzük ősi történeteinket, s különösen a filmipar nyújtotta újabb trükköknek köszönhetően, állandóan megújulva látjuk nemcsak a bibliai, de a biblia előtti történeteket is. (Hogy az átdolgozott mítoszok eredeti jelentéséből mi kerül át ifjúságunk tudatába, értékrendjébe, az egy újabb írás témája lehet.)

Izgalmas kérdés, hogy mítoszaink közül Kierkegaard miért épp Ábrahám történetét választotta? Írhatott volna Noéről, Jézusról vagy bármely mártírról, akiknek hite szintén példaként szolgálhatott volna, de ő az egyistenhit atyja, egy „hanif” mellett döntött. Miért? Ehhez a kérdéshez is feltétlenül visszatérek.

Most még maradjunk a szerző személyénél! A szerző személyével kapcsolatban ugyanis több dolgot is tisztázni kell. A *Félelem és reszketés*t még 1843-ban jelentet-

te meg, tehát jóval a *Corsar* című lap szerkesztőjével, Goldsmidtal való vitájának a kiélesedése előtt. (Mely vitát követően ugyancsak kiábrándult az emberekből.) Ekkor még a népszerűség és közkedveltség jóleső érzésével sétálhatott városa utcáin. Olvasói, ha nem is értettek vele mindenben egyet, de elismerték tudását, és jóindulattal fogadták azt az elhatározását, amellyel „*minden egyes embert Istenhez akart vezetni, hogy a Coram Deo állapotába, s a hit olyan fokára kerüljön, amely egész életét megváltoztatja*”.

Kierkegaard a művével kapcsolatban magabiztosan viselkedett – pár évvel később, 1849-ben –, egy kis önteltséggel a következőket írta naplójába: „*Ha meghaltam, egyedül a Félelem és reszketés elegendő lesz ahhoz, hogy nevemet halhatatlanná tegye. Olvasni fogják, idegen nyelvekre fogják fordítani. Szinte megborzadnak majd attól a félelmes szenvedélytől, amely ebből a könyvből sugárzik.*”

Nos, ezt a „próféciát” kívánom – a legnagyobb jóindulattal – körüljárni.

Vajon mit jelentett a *Félelem és reszketés* Kierkegaard idejében, és vajon jelent-e valamit manapság, mikor a vallás szerepe hol fel-, hol pedig aláértékelődik, attól függően, milyen is a politikai helyzet. Vajon megborzadnak-e az emberek?

II.

A *Félelem és reszketés* címválasztásáról megoszlanak a vélemények. Vannak, akik Pál apostol *Az üdvösség munkálása félelemmel és rettegéssel* című, a filippiekhez írt leveléhez kötik, itt ugyanis ezt olvashatjuk: „Ezért tehát, szeretteim, ahogyan mindenkor engedelmeskedtetek, nem csupán jelenlétemben, hanem sokkal inkább most, távollétemben is, félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket.” (Fil. 2.12) Mások megint Jób könyvére utalnak, ami szintúgy a rettegésről szól: „Titokzatos szó jutott hozzám, de csak suttogást fogott fel belőle fülem, éjszakai látomástól felizgatva mikor mély álmom száll az emberekre. Rettegés és reszketés fogott el engem és rettegés töltötte el minden csontomat.” JÓB 4.9-14

Úgy vélem, a cím forrásáról felesleges vitatkozni, az idézetek szerteágazó világából ebben az esetben mindegy, hogy a „megértésre vonatkozóan” mit ragadunk magunkhoz. Hadd idézzem magát Kierkegaard-t: „... *a spekuláció titka a megértésre vonatkozóan bizony nem más, mint varrás csomó nélküli cérnával, amellyel csodálatos módon bármeddig varrhat az ember, vagyis bármeddig húzhatja a szálát.*”

Ne húzzuk tehát a szálát feleslegesen, ha célunk az, hogy megvizsgáljuk, mit jelentenek Kierkegaard akkori gondolatai a ma emberének, akkor ezt a kérdést akár nyugodtan nyitva is hagyhatjuk, mindaddig, míg – elmélkedésünk végére érve – a kérdésről határozott véleményünk nem lesz.

Gondolkozzunk viszont el azon, hogy ha a hitről kívánt szólni, akkor vajon mi készítette a szerzőt, hogy ne más – kifejezőbb, a témához jobban kötődő – címet keressen?

A félelem és reszketés kifejezésektől a XIX. századi olvasó éppúgy, mint a XXI. századi izgalmat, borzadást és igazi reszketést vár, legalább olyat, mint a *Nyolcadik utas a halál* első megtekintése közben érte.

A félelemmel kapcsolatban ugyanis évezredek óta azt várjuk, hogy „hasson”, s ha a szerző már mindenáron kötődést vélt felfedezni a hittel, akkor miért nem azon a „nyomvonalon” haladt? Az „üzenet” mellé tehát a „félelem” is felsorakozik tárgyunk fontos kulcskifejezései sorába.

Tudjuk, hogy a félelem alapérzelmeink közé tartozik, s leginkább a jövőbeni eseményekhez kapcsolódik. Ősi érzésünk ez, s kísér bennünket az ősi horda közösségi élményei óta. A coram deo-ban (isten előtti időszak) féltünk a vadaktól a vihartól és felsorolni sem tudjuk miktől.

Akkori elménk tapasztalni kezdte a történéseket, a szelet, a vihart, az esőt, a növényeket, és mindezt meg akarta magyarázni... a receptivitásunk hajnalán, de talán helyesebb lenne, ha azt mondanám, hogy történelmi idővonalunkon még jóval pitymallat előtt, valamikor pirkadatkor, a halvány derengésben hinni kezdtünk, hinni abban, hogy az eső nem véletlenül esik, a vihar nem véletlenül sújt le.... Holmi sejtésekről beszélhetünk, amikor az eszmélő ember félve, rettegette kereste hitének tárgyait... s rátalált az istenekre.

Azt a sok akkori fantáziálgatást, találgatást, magyarázatkeresést nyugodtan nevezhetjük a vallásosság, a művészet és az okoskodás előzményének.

Intuitív ötleteink jöttek elő, nem volt még annyi tapasztalatunk, hogy azokat összerakva módszeresen haladhassunk előre. Furcsa, homályos, könnyen elilló gondolataink közül kellett kiválasztani azt, amely nemcsak az egyén, hanem a kis horda tetszését is elnyerte. Ez nagyon fontos volt! Az egész hordának, sőt később az egész törzsnek el kellett fogadnia, magáévá kellett tennie a „kezdeményező” egyén gondolatvilágának és (látszólag) összefüggéstelen szösszeneteinek rendszerét – miközben tehát a félelem továbbra is kísért bennünket, megtanultunk hinni.

Mindössze annyi történt, hogy fejlődő elménknek köszönhetően a félelemmel kapcsolatban is újszerű megközelítéseket fogalmazzunk meg, sőt az is megtörtént, hogy egy-egy mítoszt az igazság protézisaként állítottak be egyesek. Máni, aki az Ardahangban (a rajzok könyvében) a félelmek tárgyát festette meg, Dante pedig már egyenesen a pokolból küldött tudósítást, elborzasztva és reszketésre kényszerítve olvasóit.

Korunkban a félelem szinte semmit sem veszített hatásából és „népszerűségéből”. Több száz fóbiát ismerünk, a félelem különböző fajtáit népszerűsítjük és fejlesztjük, ha kell, akár mesterségesen is.

Egyetlen fóbiát nem találtam: az istennélküliségtől való félelmet. Tehát sok mindentől félhetünk, víztől, bezártságtól és rengeteg mástól, ám arra, hogy Isten nélkülinek képzeljük el a világot, és ettől netán tartanánk is, ilyesmire nem akadtam. (Nyilván a materialisták el tudják képzelni a teremtést Isten nélkül, de ők ettől nem félnek.) Az istennélküliségtől csak a hívő emberek tarthatnának, de ilyesmi náluk – éppen hitük természete miatt – számításba sem jöhet. Ennek a félelemnek a megjelenése, felismerése és tudatosítása ránk vagy a következő generációkra vár.

Feltételezhetően, elsőként a művészek nyitnak majd ebbe az irányba. A félelem egyébként is hálás téma, ám csak kevesen akadnak, akik nem határozzák meg a félelem, félelmük tárgyát. Marino Marini alkotásaira a háború tette rá a kézjegyet, éppúgy, mint Picasso *Guernica* című festményén a bika előtt álló fájdalomtól síkító nő képére. Ugyan nehezebb beazonosítani, de még mindig távol járnak a vegytiszta félelemábrázolásától Francis Bacon X. Incé-je vagy Paula Rego királyának, II. Manuelnek halálhörgése. A félelem „párlatának”, lényegének, kivonatának talán legkifejezőbb megjelenítőjeként Munch *Sikolyát* (*A természet sikolya* címmel is fut az alkotás) nevezhetném. Ezen a képen felismerhető az önmagáról szóló félelem. Az, ami feltehetően ránk vár, legalábbis egyesek szerint.

III.

A cím után a mottóval lenne illő folytatni, sajnos, a „tárgyalás” rész ismerete nélkül a mottó értelmezhetetlen, így nézzük, miről is szól Kierkegaard barátunk írásának nagy része, mi is az az „üzenet”, amit értelmezni akarunk!

Be kell vallanunk, hogy Kierkegaard nem igyekezett megkönnyíteni az olvasó dolgát. Annak ellenére, hogy a könnyebb érthetőség érdekében – legalábbis állítása szerint – kerülte a tudományos módszert, meglehetősen ellentmondásos helyzeteket teremtett. Miután arra törekedett, hogy művét eretnekek ne értsék, Alexandriai Kelemen stílusát használta – bár ez részemről nehezen kimutatható –, és talán ennek köszönhető, hogy még egyik lelkes és odaadó méltatója – a tragikusan korán elhunyt – Julia Watkinner is a következőképp fogalmazott: „*Ha valaki oly szerencsétlennel bizonyulna, hogy Kierkegaard munkásságával való ismerkedését épp e művénel, s épp az »Én« e jellemzésénél kezdené, úgy az illetőnek kétségkívül zseninek kell lennie ahhoz, hogy ne találja enyhén szólva homályosnak.*”

Kierkegaard tehát – mindenféle megjegyzést figyelmen kívül hagyva – valamilyen rendet akart teremteni, méghozzá Szókratész módjára. A nagy gondolkodó követőjének tartva magát a „*maieutiké tekhné*”, azaz a bábáskodás művészetét kívánta követni, vagyis kérdéseivel az igazság megszületésében akart segédkezni. Az olvasó döntse el, mennyire sikerült ez neki!

Kierkegaard végül is mindent megtett, hogy ezt a káoszt növelje.

Mindehhez nagyban hozzájárult, hogy álneveket használt.

Ezekben az években valósággal élvezte az álnevek használatát. (Az álnevek közül csak párat hadd említsünk meg: Viktor Eremita, Anti-Climacus, Hilarius Bogbinder, Frater Taciturnus esetleg Vigilius Haufniensis.) Az álnevek használata természetesen nem egyedi jelenség az irodalomban, Fernando Pessoa több mint harminc álnevet használt, ám heteronimjeinek mindegyike egy-egy írói megnyilvánulásának a kifejezőiként vált népszerűvé.

Kierkegaard a *Félelem és reszketést* Johannes de Silentio álnéven jelentette meg, és bár a beavatottak nyilván tudták, kit takar a név, az akkori egyszeri embernek olyan érzése támadhatott, hogy holmi Don Quijote történetét olvassa, akiről nem tudható pontosan, kicsoda, mit akar mondani, és így gondolatainak olykori zavarossága bizony bizalmatlanságot keltett.

Valóban, csak keveseknek adatott meg, hogy követni tudja szerzőnk logikáját, aki igenis felkészíti olvasóját, s nyomatékosan figyelmeztet: „...az a kérésem, hogy ha bárkinek eszébe jutna a szóban forgó könyvek egyik-másik kijelentését citálni, tegye meg nekem azt a szívességet, hogy a megfelelő álnevet idézi, nem engem... Jómagam ugyanis egy titkárból és – ironikus módon – egy vagy több szerző dialektikusan megkettőzött szerzőjéből összegyúrt egység vagyok.”

Szóval így állunk! Távolról sem egy csélcsap Don Quijotéval állunk szemben, hanem egy vagy több heteronimből összegyúrt „egységgel”!

Ezen előzmények után fordíthatjuk figyelmünket a „tárgyra”, hiszen Kierkegaard – mint minden vérbeli történetmesélő – üzeni is akart a mítoszával, pontosabban Ábrahám mítoszával. És mi arra vagyunk kíváncsiak, vajon századunk gyermekei kifogják-e a palackpostát, és mihez kezdenek a benne találtakkal.

Kierkegaard ezzel kapcsolatosan igyekszik meghatározni az üzenetet küldő és a befogadó személyét, pontosabban az üzenetküldés „feltételeit”.

Ennek érdekében – vagdalkozó természetéhez illően – elmarasztalóan nyilatkozik a papok ténykedéséről, mondván, mit sem ér, ha csak leprédikálnak a szószékről: „Vannak papok, akik néhanapján kisebb hűhót csapnak a szószéken, hogy valami nincs rendjén ezzel a sok kereszténnyel – de akik meghallgatják az illetőt és ott vannak a helyszínen, tehát mindazok, akikhez beszél, keresztények; azok viszont, akikről beszél, azokhoz persze, nem szól. Az ilyesmit találóan nevezik látszatelmozdulásnak.”

Legalábbis Kierkegaard szerint látszatelmozdulás. A gond tehát, szerinte az, hogy hiába beszél a pap a helytelenítendő cselekedetéről, ha éppen azok nincsenek ott (a templomban), akiknek az intelmeit címzi. És ha folytatjuk a gondolatot; mit érnek azok az írások, amelyek az emberiség javát célozzák, ha éppen az „érintettek” (az értékes sorokat, az intelmeket) nem olvassák el? A pap, az író megfogalmazza gondolatait, kiteszi a lelkét, hogy gyönyörű, vadvirágos rétté változtassa életünket, ám a gondatlan trehányok fittyet hánynak az egészre, és a

világ megy tovább a maga törvényei szerint. Felháborító módon el sem olvassák a megváltást ígérő sorokat...

És ez kérem, nem schulfuchs!

IV.

Fentebb írtam már, hogy a mottó, mely nekem oly kedves lett, és annak üzenete, csak akkor érthető, ha ismerjük Kierkegaard mondanivalóját. A mondanivaló pedig, amely Ábrahám történetéből eredeztethető – anélkül, hogy ez utóbbit alaposabban elemezni kellene –, a következő: Ábrahám üzenetet kap Istentől, hogy áldozza fel fiát, Izsákot, és tegye ezt a Mórija-hegyen. Ábrahám el is indul, és mindenféle kétely vagy elbizonytalanodás nélkül végre kívánja hajtani Isten akaratát, ám az utolsó pillanatban megjelenik egy angyal, megakadályozza őt tettében, és egy kost ad áldozatként Ábrahámnak. Tehát a hit mindenekfelett. Kierkegaard számára ez a „hanifról” szóló történet legfontosabb eleme.

Az olvasott olvasó számára maga az áldozat fogalma nem ismeretlen. Bárhová nézünk, a bolygónkon nem találunk civilizációt, amelyben ne létezett volna áldozat, s különösen annak legvéresebb formája, az emberáldozat. Feláldoztunk minden élőlényt és gyakran majdnem magunkat is, mintha nem is *homo sapiens* hanem *homo necans*, azaz gyilkoló ember lennénk... Bizonyos esetekben ez a mindenség hatalmának elsőségét jelentette az emberi élettel szemben (mint mondjuk az aztékoknál), és az istenségekkel, a világűrrel való kommunikációként is értelmezhető. Persze, nem mindig és minden üzenet vált egyértelművé, a papoknak ugyancsak igyekezniük kellett, hogy mindent a helyére tegyenek....

Mindenesetre az áldozat legősibb és legerőteljesebb szimbólumát mindig is a halál jelentette. Ám Kierkegaard üzenete nem az áldozatról szól.

A művészettel kokettáló olvasó számára ismertek a művészek tolmácsolási szándékai is, amellyel Ábrahám történetének üzenetét kívánták megörökíteni. Ugyancsak kitettek magukért Rubens, Rembrandt, Tiepolo, Anthony van Dyck, Caravaggio, Maulbertsch és a többiek. Valamennyi mű Ábrahám hitének dicsőítéséről szól, és a legmerészebb eltérést is csak Orazio Riminaldi képén fedeztem fel, akinek alkotásán Izsák keze nincs megkötözve, holott a Biblia szerint meg kellett volna lennie kötözve. Ám, mint feljebb a félelemről szólva megjegyeztem, ezeket a művészeket nem a félelem érdekelte, hanem idomultak a saját korukhoz, és az ábrahámi hitet, elkötelezettséget kívánták példaként ábrázolni az egyszerű emberek előtt.

Ábrahám mítoszában, miként sok más mítoszban is, szintén fellelhető egyfajta történeti-vallási inerciális (tehetetlenségi) érzék, amely arról szól, hogy ezek a

művészek – miként az egyszerű emberek is – feltétel nélkül fogadták el és adták tovább utódaiknak a hallott történetet.

Ám Kierkegaard üzenete nem a művészi tolmácsolásról szól.

Kierkegaard a hitről kívánt szólni.

Arról a hitről, amelyről impertinens, arcpirító módon kijelenti, hogy nem rendelkezik vele.

Ebben a gondolati struktúrában, ebben az ellentmondásban mutatkozik meg Kierkegaardnak az a képessége, hogy alkotásában képes túllépni, meghaladni saját szándékát, és az olvasóban olyan reakciókat kiváltani, amelyekkel ő maga (a szerző) sem számolt. Nem tudni, saját félelméből, avagy saját egykori, kezdetleges hitéből kiindulva jutott-e el Ábrahám hitéhez és a megsemmisítő erejű felismeréshez: Ábrahám hite senki számára nem elérhető. Tehát számára sem. Hol van akkor a templomépítő kőfaragók hite, a vakon hívőké, Husz János rőzsehor-dó anyókéjének hite és a többieké?

Vajon miért hiányzott Kierkegaard-ból a hit alapját képező meggyőződés? Számos magyarázat kínálkozik. A hit terén sem tette meg a következő lépést. Ugyanis miképp Jakab apostol írta: *„Amíg cselekvés nincs, addig nem lehet teljes hitről beszélni.”*

Kierkegaard a hit elméletének embereként távolmaradt a tettől. A lemondás embere maradt, aki nem bírta megtenni a hit mozdulatát. A hit tanúja lehetett, ám a tanítója semmiképp sem. Tett helyett intellektuálisan kívánta megközelíteni a problémát, ami annyit jelentett, hogy a vállalt cél érdekében – tehát az ábrahámi hit eléréseért – neki *„Ábrahámmá kell válnia”*.

Kierkegaard nem értette meg az ábrahámi idők és saját kora közötti különbséget, azt a különbséget, amely az adott korok sajátos különbségeiről és a különbségek – az egyszerű halandó számára értelmezhetetlen – mély értelmű céljairól szól. Ebben a fajta tolmácsolásban a hit üressé, gyakorlatilag tárgyavesztetté válik, és a sorokból sugárzó remény és akarás ellenére a rezignáció lemondását sugallja.

Valaki ezt úgy fogalmazta meg, hogy: *„Hiányzott belőle a hódítás démona.”*

Visszakanyarodva egy pillanatra a félelemhez, beigazolódni látszik, hogy a félelem mindig „tárgyához kötött”; vagy a félelem találja meg az emberét vagy fordítva. Kierkegaard megtalálta saját félelmét, és pedig a hitben. Sajnos, el is vezett benne. Bármennyire is szabad az egyén, elméje, ha a valláshoz kötődik, elvész a magyarázatokban. Ez a feladás, önfeladás az Isten elérhetetlenségének és megismerhetetlenségének oltárára helyezendő áldozat. Nincs ostobább, mint aki Isten szándékát meg akarja magyarázni! (Talán csak az ostobább, aki hisz neki.)

Joggal merül fel a kérdés: Mindezek után mit mondhat Kierkegaard műve a ma emberének? Nem úgy áll-e a helyzet, ahogyan azt Kierkegaard a mű mottójában megelőlegezte? *„Amit Tarquinius Superbus kertjében a mákfejek által üzent, azt értette a fia, de a követ nem.”* Vajon nem olyan üzenettel állunk szemben, mely üzenetet egyesek érthetnek, míg mások nem? Akadnak, akik „értik” a hitet, és akadnak,

akik nem? Vannak, akik még most is Ábrahámmá akarnak válni, hogy hitét megértsék, és vannak, akik a hit kérdését megválaszolhatatlannak ítélik? Vajon akad, aki a Biblia, a papok és Kierkegaard „üzenete” nélkül is megfelelő választ tud adni a hit kérdésére?

„A témával mélyebben foglalkozni hálátlan feladatnak tűnik, hiszen nyilvánvaló, hogy a hitet épp abszurditása miatt megfogni lehetetlen, és ha sikerülne is holmi fogalmi rendszert ráerőszakolni, akkor is csak egy definícióval állnának szemben anélkül, hogy akár egy lépéssel is közelebb kerülnénk hozzá, és ismer-nénk, tudnánk, mi is az »igazi« hit.” (Balassa Péter)

Úgy látszik, a lehetetlen után vágyunk, „cupitor impossibilium”.

Zsákutca tehát Kierkegaard műve?

Írásában többször is hangsúlyozza: „*A hit az ember legmagasabb rendű szenvedélye*”, ugyanakkor felteszi a kérdést: „*A hitért ugyan ki emeli fel a szavát?*”

Valójában csak erre lehet következtetni, Ábrahám példájával a hitért emeli fel a szavát. Bár Ábrahám tettét ő megérteni képtelen, csak csodálni tudja, és ki is jelenti, hogy: „*Ha valaki azt képzei, hogy e történet hatására eljuthat a hithez, becsapja magát, és a hit első mozdulatáért Istent is be akarja csapni; életbölcsséget akar nyerni a paradoxonból.*” És mégis.

„*Csodálni fogja fáradhatatlanul*” azt az embert, legyen az Ábrahám házában valamelyik szolgálója, vagy egy filozófiaprofesszor, esetleg egy szerencsétlen szolgálólány, aki a hit ékszerét viselve megteszi azt a bizonyos mozdulatot, a hit mozdulatát.

Ennyi Kierkegaard hittel kapcsolatos üzenete és nem több.

És itt térhetünk vissza a mottóra, amely szerint Tarquinius üzenetét nem értette a követ, ám értette a fia. Sokan játszanak „követi szerepet” Kierkegaard írásának olvasása közben, s valóban nem értik, nem érthetik (hiszen szándékában is állt, hogy bárki ne érthesse meg őt) a szerző üzenetét.

A tarquiniusi hasonlat csak bevezetés a hit lovagjai számára, hogy csak azok válhatnak a hit lovagjává, akik keresik a hitet! Elszánt, kitartó keresésre buzdít, amilyenre a rezignáció lovagjai képtelenek és így érdeemtelenek is. Ez utóbbiak – és most már itt kopogtatunk saját korunk ajtaján! – a barom bambaságával bámulnak a létezésre, és azt hiszik, látnak valamit, holott semmit sem látnak. Meglehetősen kíméletlenül ítéli meg kortársait és a leendő generáció tagjait. (Csak zárójelben jegyzem meg Lampedusa kortársainak címzett hasonlóan sommás és elítélő nyilatkozatát: „*Te, és a magadfajta emberek mindig ugyanazok maradtok, a dekadens és rothadó szolgálatokkal mindig fületeket hegyezve lesitek a Halál lépteinek csoszogását. Szegény ördögök vagytok.*”) Nos igen. Az összecsengés kétségbevonhatatlan. Hit nélkül szegény ördögök vagyunk.

Freud a Mózesről szóló írásának elején egyértelműen leszögezi, csak akkor tudja igazán élvezni az adott műalkotást, ha meg tudja magyarázni, miben is áll a

hatása. Egy kicsivel lejjebb hozzáteszi: „...a műnek azt a pszichikai konstellációt is újra fel kell idéznie bennünk, amely a művész számára az alkotáshoz szükséges hajtóerőt szolgáltatta.”

Hogy mi szolgáltatta a hajtóerőt Kierkegaard számára, az már világos. Azonban, kérdéses, hogy sok-sok évvel Kierkegaard írásának megjelenése után, amikor már szép csendesen, észrevétlenül saját erkölcsi mintánk karikatúrájává sorvadva túrjuk torzult társadalmunk nyomasztó hatását, képesek vagyunk-e kicsomagolni Kierkegaard üzenetét, annak lényegét?

Egy Nagy Sándor-i határozott vágásra lenne szükség...

Ósz Ilona: Bál után

Saját idő és történetiség, mint retrospektív prózai sztori

Megannyi irodalmi beszédmódot megszólaltató szövegeiben, Tózsér Árpád ezúttal a napló műfaji lehetőségeit kihasználva fejti fel a nyelv mélyebb rétegeit. De mégis, milyen nyelvbe öltöztethető egy napló? Hol vannak az emlékezés elbeszélhetőségének határvései? Egyáltalán meddig mondhatók el belső világunk rezdülései egy perszonális elbeszélésben? Lehetséges-e a megtapasztaláson túli szférát – gondolatainkat, bárminemű percepciókat, s úgy általában az absztrakciót – a nyelv segítségével tökéletesen közölni? Mi a nyelv objektív funkciója egy naplófolyam esetében, amikor is a szubjektumot, a mindenkori ént alakító eseményeket kívánja rögzíteni a szerző? Képesek vagyunk-e többre általa, mint deskriptív dokumentálásra? Bár Wittgenstein élete végén maga is tagadta azt a korábbi megállapítását, miszerint a nyelv nem alkalmas másra, mint a tények leképezésére, végső következtetéseiben mégiscsak azt állítja, hogy világunk a nyelv által ki van mérve. Tózsér Árpád – mint minden, szavakkal hivatásszerűen foglalkozó (írás)művész – munkája voltaképpen kísérlet arra, hogy kiszabadítsa világunkat a nyelv fogságából, miközben a nyelvfilozófia alapkérdéseiről Wittgensteinhez hasonlóan gondolkodik. „*A kimondott szót ugyanis hamisnak látja, olyannak, amely megváltoztatja a szándékolt mondandót – ezért számára a vers és általában a beszéd csak sziszifuszi küzdelem egymás megértéséért. Talán ez a belátás magyarázza Tózsér depoetizáló törekvéseit is*” – írja poémái kapcsán Pécsi Györgyi.¹

A termékeny, sokműfajú költő, író az *Akhilleusz beéri a teknőst* című naplójában mintha önmagának adna számot életéről úgy, hogy eközben mégis kivonja magát a szövegből. Noha egyes szám első személyben ír, annyi közügy szerepel a lejegyzett események között, hogy az a benyomásunk, kivonódik az én, látszólag megszűnik az individuum, és kollektív élmények szövik magukat a szövegbe. Nem akármilyen nyelvi formákkal, retorikával, humanista műveltséggel viszi véghez az én megbontását a szerző. Tetten érhetjük a folyamatot, miképp

¹ Pécsi Györgyi: Tózsér Árpád (költészeti) pályájának két fejezete. Kalligram, 1995. 10. sz. In.: *Magyar Irodalmi Művek 1956–2016*, MMA Kiadó, Budapest, 2021.

az én (élmény- és probléma)világa mintegy átlényegül, hogy társadalmiasuljon, s a magyar – vagy még inkább a közép-európai – hagyomány részévé váljon, kollektív emlékezetté integrálódjon. Eltöprengésre alkalmas paradoxon, hogy eközben mégiscsak az *én* tudatfolyamának megszövegezése zajlik. Ilyesformán az *én*-re való rákérdezés egyben egy adott csoport önazonosságának, a (kisebbségi) lokális közösség identitásának vizsgálata is. A szerzői magántörténelem így olvad bele egy olyan közösség történelmébe, ahol sajátos nyelvi kódrendszere van a kisebbségi identitásnak, éppúgy, mint az egzisztenciális fenyegetettségnek. A tőzséri prózauniverzum atipikus énreprezentációs technikájára naplófolyamának korábbi darabjában is felfigyelhettünk, mint az 1992–1997 közötti időszak bejegyzéseit tartalmazó, 2008-ban megjelent *Szent Antal disznaja* című kötetben. „*A napló narratívájába fogva próbáltam újraélni és -írni az immár viszonylag hosszúra nyúlt életemnek az egyik, talán legintenzívebb szakaszát*” – fogalmaz adott kötetben a szerző, miközben a személyes és kollektív emlékek feltárásával kísérletezik. A Tőzsér-életműben – kiváltképp poémáiban – megragadható jelentésgenerálás és újrakontextualizálás naplófolyamában is megfigyelhető. Mintha önreflexív kérdései egyfolytában arra irányulnának, mit látunk meg a lét komplexitásából a nyelv mélyebb rétegeiben – vagy ahogy maga a szerző mondja – a stílus eresztékeiben? Tőzsér Árpád naplófolyamának hatodik kötete naplóvá stilizált önéletrajzi regény, amelyben – saját bevallása szerint – kicsit fikcionalizál. „*De vajon nem fikció-e minden (enélkül a tudatos törekvés nélkül is), amit önmagunkról naplóként lejegyzünk?* – szegezi az olvasónak a kérdést a szerző, aki elkötelezte magát, hogy élettörténetét – az esszéíró *Philippe Lejeune* kifejezésével élve – afféle retrospektív prózai sztoriként elbeszélje. A naplóírás kritériumait és műfajait rögzítő *Lejeune* meghatározása szerint „*a szövegüniverzum azon darabjai minősülnek önéletírásnak, amelyek szerzője, elbeszélője és szereplője azonos. Az önéletírást egyfelől az önéletrajzi regény fiktív, másfelől az életrajz nem önreferens műfajaitól határolja el. Az vagyok, akit W. B-nek hívnak? Vagy pusztán egyszerűen W. B-nek hívnak?*”, másként: „*A név rajtunk függ, vagy mi függünk egy néven?*”² – a francia esszéíró, aki számos meghatározó önéletrajzi témájú mű szerzője, a személy és a személy neve összefüggéseire, kapcsolódási pontjaira és általában az önazonosság-dilemmákra megannyi tanulmányában rákérdez. Tőzsér Árpád *Lejeune*-hez hasonlóan esszenciális kérdésként tekint a naplónyelvezet megválasztására, mint az önéletírás dokumentálásának nyelvi eszközkészletére.

Pozsony, 2013. január 7. – olvashatjuk az első bejegyzés előtti dátumot. Ám még az első jegyzet előtt maga a szerző világít rá az ellentmondásra, miszerint „*a (naplóműfaj jellemzőjének tartott) történés és írás egyidejűsége lehetetlen. Olyan naplóvá*

² Philippe Lejeune: *Önéletírás, élettörténet, napló. Válogatott tanulmányok.* Ford. Bárdos Zsuzsanna, Gábor Lívia, Házas Nikoletta, Toókos Péter, Varga Róbert, Z.Varga Zoltán L'Harmattan, Budapest, 2003. Szerk. Z. Varga Zoltán. 261. p.

stilizált önéletrajzi regény látszik itt tehát lezárulni, amely a napló mint narratíva keretén belül a prózaműfajok (jegyzet, esszé, filozófiai traktátus, olvasónapló, elbeszélés, stb.) legváltozatosabb sorával él”. Alighanem egy olyan Tözsér-életrajzi elemekből álló narratíva épült fel a naplófolyam hat különálló, de önálló műként is olvasható darabjából, amelynek az emlékezés és megszövegezhetőség a fundamentuma, miközben egyfolytában az emlékezés megszövegezhetőségére kérdez rá a szerző. A szövegek univverzális struktúráit kutatva megállapíthatjuk, hogy az időcentrikus világkép, az időtapasztalat integráns része a naplófolyamnak. Tözsér Árpád szöveguniverzumában sajátos hangfekvéssel szólalnak meg az egzisztenciális fenyegetettség kérdései, ugyanakkor — költészetével ellentétben — naplófolyamának nincsenek absztrakt nyelvi kódjai, metaforikus üzenetei. Hatvanéves osztálytalálkozója impresszióit realista fogalmakkal ragadja meg, dísztelenül beszéli el: „Elhasznált bennünket a XX. század, az a rendkívül forrongó, nyugtalan, sőt, kegyetlen kor, amelyben nekünk élnünk adatott. Mindenki akadozva beszél, mintha már valami kollektív szélütés söpört volna végig rajtunk.” (Az önző mémek, Komárom, 2014. június 7.)

Az öregség problematikáját, a testi és a lelki elhasználódást érzékletesen mutatja be saját fizikai hanyatlásának szövegbe emelésével. Ontológiai töprengéseinek számvetésszólama mélyről tör fel, az vallomásszerű megvallása intuícióinak: „Valami azt súgja, hogy a 2012-es év volt az utolsó aktív évem. S nemcsak azért, mert kiléptem a Madách Kiadóból, s már nemigen élvezem az írást sem, hanem azért is, mert úgy érzem, fizikai létezésemben is befejeződöm lassan.” (2013. február 17.) Megannyi szöveghelyen erősen érezzük, hogy az öregség-öregedés tematizálása Tözsér Árpád bejegyzéseiben nem pusztán tudósítás saját létállapota, hangulata felől. Mintha ez is egyfajta szerepvállalás lenne részéről: megpróbálja a hanyatlást és az elhasználódást irodalmi kontextusba emelni, hogy az öregség(e) és az arról alkotott szöveg szintézissé formálódva egy magasabb rendű, egyetemes célt szolgálhasson. Az idő- és testtapasztalat (vagy méginkább az öregségtapasztalás) sosem öncélúan jelenik meg műveiben, a konkrét tapasztalatot tágítja kozmikusá. „A 87 éves költő (Tornai Jóska) elég rossz állapotban volt, állt mellettem, ziláltan, mint egy Lear király. Ritkás, ősz haja szétszórva, kopaszodó feje teteje tele májfolttal..., lemondóan megjegyezte: Lábon rothadunk, barátom, mint a zsizsikes búza!” (Az önző mémek, 2014. május 24.). Erős veszteségtudatról árulkodnak azon nekrológszerű bejegyzések, amelyek egy-egy pályatárs halálhírére rögzítik. „Tegnap meghalt Dobos Laci. Halálával lezárult a szlovákiai magyar irodalom egyik jelentős fejezete.” (Tárgyak könnye, 2014. július 26., augusztus 2.) A létösszegző, számadó hangvétel azokból a bejegyzésekből is kihallható, amelyekben nem direkt reflektál a szerző a fizikai létezés kérdéseire: „2012-ben meglepően sok (14) kritika és tanulmány íródott és jelent meg a dolgaimról. Mi ez? Végkielégítés? Úgy olvasom őket, mintha már a saját utókorom volnék.” (2013. február 17.). Az énrre való folyamatos rákérdezés alapvető attribútuma szövegek univverzális struktúrájának, ennek szerves

részeként jelenik meg az abszurdfogalom és az abszurd különféle interpretációja naplókorpuszában, annak további impulzusokat adva. Szépen rímel az elmúlás(a) törvényszerűsége és az életértelem keresése dilemmájára a „*Camus-i abszurd ember*” alakja és *A Sziszüphosz mítosza* motívumai. „*Az ember borús pillanataiban (s 78 éves korában egyre több a borús pillanata) számadásokat készít, írásai végrendeletekhez kezdenek hasonlítani, aztán... testamentumai ellenére is tovább él, s érzi, hogy mese nincs, megint neki kell veselkednie a sziklájának, s görgetni felfelé a hegyen.*” (2013. február 20.)

Amennyiben a naplóelbeszélés meghatározó kánonjait szeretnénk rögzíteni, elmondhatjuk, hogy Tőzsér Árpád narratívájában nem pusztán az események deskriptív rögzítése zajlik, textusaiban igen meghatározó szerepet kap az irodalmi elbeszélés elméleti kérdéseinek vizsgálata is, maga az elbeszéléskutatás. Naplófolyamának prózapoétikai eljárása a formai, szerkezeti és műfaji transzformációk lenyűgöző gazdagságát mutatja. Szembeötlő a napló szerkezetének sajátos tagolása: a bejegyzések éve ad egy elrendezést – afféle fejezetekre osztást –, amely további, összesen huszonhat, címekkel ellátott alfejezetbe rendeződik. Formáját az események időrendben felsorakoztatott etikai és filozófiai mélységű feljegyzései határozzák meg. Közben olyan kérdéseken töprengünk, lehet-e irodalomtudományi relevanciája egy (akárcsak részint) fikcionalizált naplónak? Az *Akhilleusz beéri a teknőst* az énnel kapcsolatban releváns információkat juttat el az olvasóhoz, s szembeötlő az is, ahogyan az én (kognitív) reprezentációja lezajlik a naplóban. *Az élet máshol van* című fejezet Kundera azonos című regényére reflektál: Tőzsér Árpád miközben az „ablakon túli” élet valóságáról/ hamisságáról gondolkodik, permanensen az énreprezentáció felé kanyarodik. „*Folyton újraírjuk saját életrajzunkat, új meg új jelentést tulajdonítva a dolgoknak – a magunk szemszögéből, ahogy nekünk tetszik. Kiemeljük, ami ránk nézve megnyugtató és hízogó, és kitörlünk emlékezetünkből minden lealázót. A történelem ilyesfajta átírása – akár orwelli értelemben is – cseppet sem embertelen. Sőt, nagyon is emberi,* (2013. augusztus 20). Gyakorta támad olyan érzésünk, hogy naplóbejegyzésében is hasonló szerkesztési elveket alkalmaz, mint poémáiban: gondolati lírájának egyik attribútuma, hogy a verselés folyamatáról, magáról a versről ír verset, s mintha naplófolyamában is ezt tapasztalnánk. Tőzsér Árpád az írás stációit is dokumentálja, narratívájának meghatározó motívuma a történetírás problematikájáról való beszéd.

Eltöprengésre alkalmas, vajon milyen értelmezési tartománya lehet a kötet-címnek: *Akhilleusz beéri a teknőst*? Egy kevésbé explicit olvasat szerint a szerző (fiatalkori önmaga) beéri (időskori) önmagát. (Ha hiszünk a napló igazságának, akkor ez 2020-ban – az utolsó bejegyzéssel – megtörtént). Ezt az olvasatot erősíti a szerzői szándék is: „*Hetedik kötet már szinte biztos, hogy nem lesz. S nemcsak azért nem, mert az idő előrehaladtával egyre ritkulnak a naplóbejegyzéseim (a korábbi kötetek időtartalma kb. 3-4 év volt), hanem azért is, mert hígulnak is a bejegyzések...*” S ha hígulnak a bejegyzések, az események, akkor – elméletben – akár a történés és az írás

egyidejűsége is megvalósulhat. Meglehet, erre utal a szerző, amikor némiképp ironizálva, ekképpen gondolkodik: „*A kötet utolsó bekezdéseit már egyenesen a nyomdai gépekbe fogom írni. Megvalósítom Italo Calvo álmát az írás és olvasás egyidejűségéről. Akhilleusz beéri a teknőst.*” (2020. április 10.)

Tőzsér Árpád miközben a személyes és közösségi múlt feltárásán munkálkodik, megannyi irodalom- és kultúrtörténeti motívumot sző prózaszövegbe: magán-történelme összemosódik a 20. század vége, 21. század eleje irodalomtörténetével. Harmonikusan szövődik a naplófolyamba a kortárs írókkal, költőkkel folytatott diskurzus, egy-egy irodalomelméleti szimpózium témája, az Ünnepi Könyvhét programjai, a szakmai szervezetek és intézmények működési mechanizmusa, a Csemadok, a PIM, a Magyar Írószövetség, a Magyar Művészeti Akadémia, a Szépírók Társasága eseményei, közgyűlései, tanácskozásai. Irodalomtörténeti értekezései, szépirodalmi művekre történő recepciói, világállapokra vonatkozó kritikai megjegyzései termékenyen árnyalják a szövegkorpuszt. „*Heidegger azon posztulátumát, hogy az ember is a lét történése, ma két költőnk veszi halálosan komolyan: Oravecz Imre és Tandori Dezső.*” (2013. április 28.) Oravecz életművéről gondolkodva paraszteposzainak sajátos motívumkészletét vizsgálja, s arról is szót ejt, miért tekinthető Térey János *Paulusa* inkább Anyegin-strófákban elbeszél regénynek, mintsem poémának. Az *Akhilleusz beéri a teknőst*ben konstans az irodalomtörténetési látásmód, az irodalmi művekről és alkotójukról való beszéd (Esterházy Péter: Mercedes Benz, Borbély Szilárd: Nincstelenek, Térey János: A legkisebb jégkorszak, Marnó János: Fellegjárás, Csaplár Vilmos: Istennel vagy nélküle, Kertész Imre: Európa nyomasztó öröksége, Takács Zsuzsa: Tárgyak könnye, Marton László: Vízkereszt, etc., etc.), amely bizonyos szöveghelyeken egyfajta napló-kompatibilis recepcióvá minősül. (Sokatmondó lehet az intertextualitás és vendégszövegek tekintetében, hogy a *Névmutató* hét oldalon keresztül sorolja a hivatkozott – javarészt kortárs magyar – irodalmárokat). Lázás hevületű, eredeti hangú ítéletei is megjelennek a narratívában: „*Hat éve halt meg Borbély Szilárd, de a hat év alatt sehol leírva nem láttam, hogy öngyilkos lett, csak ilyesmiket olvasok haláláról: »hirtelen, tragikus körülmények között hunyt el«. Mire ez a túlzott kegyelet, lábujjhegyen járás körülötte? Nagy költő volt, s költészetének semmi sem árthat.*” (*Akhilleusz beéri a teknőst*, 2020. január 15.)

A sokműfajú Tőzsér Árpád naplói nagy formátumú életművének maradandó értékű darabjai, amelyekben a saját idő és a történetiség úgy artikulálódik, hogy kvalitásos nyelvi kifejezésformát talál, s irodalomtörténetet teremt.

Visszatérő igazodási pontok prózabeszédében azon filozófiai alapvetések, amelyek emberi létünket próbálják magasabb minőségbe emelni. Az anyagi valósághoz éppúgy, miként a transzcendenshez olyan nyelvi kódokkal – ha úgy tetszik dísztelenséggel – közelít, amelyek alkalmazásával sikerül a nyelv fogalmi elvontságát szinte mindvégig kiiktatni a szövegből. S ez abból az aspektusból még in-

kább figyelemre méltó teljesítmény, hogy Tózsér Árpád (költői, írói, műfordítói és irodalomtörténeti) életműve a nyelvfilozófia – különösképp a wittgensteini nyelvfilozófia – alapvetéseitől nem függetleníthető el, a szerző a nyelvi determináltságot evidenciaként kezeli. Az *Akhilleusz beéri a teknőst* az egyetemességre törekvő, irodalom- és művészetelmélettel, ontológiával, mitológiával, természettudománnyal foglalkozó felvidéki polihisztor idő- és élettapasztalatának kvintesszenciája.

Akhilleusz valóban beéri a teknőst, s meghaladta azt.

(Tózsér Árpád: Akhilleusz beéri a teknőst. Naplók naplója (2013–2020), Kalligram, Pozsony, 2022)

Ósz Ilona: Héjanász

Kortárs úti dalok, ősi formában

Zsille Gábor verseskötete talán útirajz. Talán nem. A címe, a *Tranzit Felvidék* ilyesmit sugall. A „tranzit” kifejezés egyébként (leginkább) „át”, „keresztül” jelentéssel bír, például „átmenő forgalom”, vagy itt inkább „átutazás”. Mit gondol tehát az (egyelőre még) gyanútlan olvasó, aki a köteten át tett tranzitútjának előtte van? Hát ezt. Hogy a költemények egy ilyen út (esetleg ilyen utak) lenyomatai, s őt is egy ilyenre hívják. Meg azt, hogy ez egyelőre nem biztos.

Ami biztos, az az, hogy egy utazásra először *el kell indulni*. Egyáltalán: valahova. Akár a Felvidékre. Már ahhoz, hogy meg tudjunk *érkezni*. Tehát először IND. És abból lesz az ÉRK. Nos, a könyvet kinyitva az a meglepetés fogad mégis, hogy a kötetet az utóbbi nyitja. Utazásunk az érkezéssel indul. Hogy aztán rögvest kiderüljön: ha utazásról van is szó, mindenképp áttételesebben kell érteni.

Zsille Gábor nem kertel: egy bevezető versben, melynek címe nincs, ezzel is ki-mutatva ezt a jellegét, tömören megmondja, miért is tranzit a Felvidék éppen úgy, mint a világ dicsősége a közismert szállóigében: *Sic transit gloria mundi*. Mert elmúlik. A határok lezárulnak, az utazások nem lesznek. Vajon az útra kelés elveszésének útikönyvébe fogtunk bele? Az olvasónak mégiscsak van itt IND., mégpedig ez:

*Lesz majd egy pont, amikor elfogynak
a megírható élmények, utak,
s hiába nézed, a határ zárva,
karanténban minden alakulat,*

*térképed új célokat nem mutat,
a folytatásról semmit sem tudni,
az elmúlás hódít – így tranzit a
Felvidék és a gloria mundi.*

Ám ez a jövő. Mi viszont a múltba repülünk, az *Első út* ciklussal kezdetét veszi az utazás (megérkezvén). Rögtön egy párkányi krémesevő verseny idilljével – amely műfaj ábrázolásához a szerző nagyon is ért. Egyszerű, profán szavak és mondatok, nagyon emberi és átélhető képek ábrázolják a felszabadult vidámságot. És rögtön meg is jelenik (a bevezető elmúlásra figyelmeztető sorainak opponenciája

okán) az üzenet: ezek a kis, örömteli élmények nagyon fontosak. Mert egyszer csak elfogynak, nem lesz több. Gyűjtsük, ameddig lehet! És becsüljük meg!

A kötet persze nem csak idillekből áll. Akadnak kimondottan szomorú, lehangoló emlékek és gondolatok. Igen, gondolatok, amik egy adott helyen ötlöttek fel, annak hatására, és váltak ugyanolyan szuggesztív, maradandó emlékké, mint a kézzelfoghatóbb élmények. Sok esetben a szerző nem tesz mást, csak leírja őket. A fent említett módon, egyszerűen. Ilyen például a *Poprád* a 82. oldalon vagy a *Felsőszemeréd (1)* az 50.-en. Vagy a 70. oldalon:

KASSA (1)

*„A Rákóczi sírja most zárva van.
Nekem kéne kinyitni, de most nem.
Mert most képeslapokat árulok.
Majd akkor, ha a pultot lemostam.*

*Négyen nem mehetnek be, hogyisne.
Csakis csoportban, az meg öt ember.
Hívjanak valahonnan még egyet.
Vagy várjanak. Várjon türelemmel.”*

Szándékosan választottam három, a könyv terében távoli verset, érzékeltetni, hogy nem alkalmi jellegűek. Az egész könyv olvasásának fényképalbum-lapozgató hangulata van. És ebből fakadó nosztalgikus jellege.

De ez még nem a non plus ultra. Jitka – ritka (*Érsekújvár (2)*). Zsille megengedi magának, hogy egyszerűen csak verset írjon, egy adódó „ziccer”, rímpár kedvéért – a szó klasszikus értelmében – megénekeljen valakit. Pusztán csak a szavakkal való játék örömeért, amit, mintegy mellékesen, nekünk, olvasóknak is átad. Aztán hagyja a verset költészetté emelkedni. Jitkáról szól, de valójában erről a játékos, életteli örömről. Hedonista magatartás. A szavak, a verselés szeretete és önfeledt megélése. És igen, nincs különbség egy önfeledt krémeszabálás és egy vers megírása (ad absurdum csak elolvasása) közt! Az élet szeretete, a költészet szeretete, etc...

(Időnként) banális emlékképekből áll össze így, a kötet élén óvó intelemnek, mint szintén banális „bölcsek kövének” segítségével, Zsille Gábor költői varázslatával (nem, nem holmi bűvészmutatvánnyal) egy korántsem banális verseskötet. Knédlik, kis gyávaságok, szerelmek, könnyelműségek, rácsodálkozások, és fájdalmak, krémesek és rémesek: az élet. Ebben persze segítségünkre van, hogy sajátosan közép-európai élményanyag, sajátosan közép-európai szemmel nézve – és az olvasók is nagy valószínűséggel azok.

Mivel emlékek, életdarabok, helyekhez, élményekhez fűződő gondolatok, érzések Párkánytól Bártfáig – egy-egy darab – rengeteg téma merül fel. Zsille elénk tárja őket, s mivel legtöbbször megtalálja az ember a közös magot, a saját életének, élményeinek hasonló darabját, azonosul. Elgondolkodik. A témát már ő bontja ki, az olvasó, a saját szempontjából vizsgálva, mérlegelve immár a saját viselt dolgait. Mert ki ne ismerné a lődörgést a falusi utcán, mikor nincs autó és nincs több busz sem? (*Eperjes*). Nyugodtan állíthatom, hogy sokáig el lehet bíbelődni egy rövid kis verssel – mert így szemlélve nem rövid.

Aztán vannak látszatra kiálló darabok, mint a *Dunaszerdahely* (2) és (3), ahol irodalompolitika, sőt, egyszerűen csak politika keveredik a többi, egyébként effélé-től mentes szövegek közé. Egy régi barátot irodalmi szakmai véleményéért perbe fognak, meghurcolnak. Zsille pedig állást foglal (már pusztán azzal, hogy megírja, hogy felháborodik rajta). Lehet ezt ideológiai állásfoglalásnak venni, de mélyebben ez Zsille Gábornak, az alkotónak és embernek a szembenállása minden ilyesféle bántással, agresszióval szemben. A kimondatlan (ismét csak az olvasóra bízott megfogalmazni való) kérdés: ugyan mért nem lehet egymást békén hagyni, véleményét tiszteletben tartani, legalább annyira, hogy hagyjuk nyugton élni, és esszük örömmel az ebédünket, élvezzük (vagy kevésbé) házasságunk, netán aktuális liezonunkat? Elvi ellentéteinket pedig meghagyni azokra a fórumokra, ahol méltósággal megválaszolhatók vádak, kételyek, ad abszurdum tisztázhatók is.

Talán nem véletlen, hogy Petőfi utazás közben írt versei jutnak eszembe, ahol szép számmal fordulnak elő csárdák, ilyen-olyan egyéb szállások, barnalányok, jó (és rossz) borok, finom ételek és ellenkezőleg, sőt, mindkétféle táplálék időszakos hiánya, etc. Petőfi is életigenlő volt, bár verseiben az akorban divatos mélabú sokszor borong – ám hányszor is derül ki, hogy a nagy élet-csalódás, bár-meghalnék-nyavalygás mögött csupán egy huncut szempár lapul? Zsille Gábor is rengeteget utazott, utazik, és aki úton van, azzal több *megjegyzendő* történik. Ő pedig nem rest ezeket számontartani, és előhúzni a kincsesládából, akár csak egy baráti csevegés közben adomaként, vagy versbe foglalni, és életművébe illeszteni. A hasonlóság még ha csak ennyi is, de ez fontos hasonlóság.

Fontos adalék az alkotói motiváció teljesebb megértéséhez, ám mégsem a könyv legelején, hanem csak Kajalnál, de a költő származására fény derül, előbukkannak a helyi Zsillék, a távoli rokonok. A távoli rokonság, akikkel, mivel sokadfokúak, tulajdonképp „egymáshoz semmi közünk”, megint kibont egy újabb téma- és mondanivaló-csokrot, ahol a szerző ismét csak kevesebbet időz, mint az olvasó. Különös dolog ez, az információ korában, amikor a távolság nem akadály, interneten másodperc tört része alatt érkezik meg a levél, a videóchat pedig teljesen szinkron: látjuk, halljuk egymást azonnal. Költőnk nem keres és nem ad megoldást, nem próbál többet, mint amire képes lehet, de amit a minimumnak ítél:

KAJAL (1)

*A hajszal- és központi gyökerek.
Az ő apjuk és az én nagyapám
sokadfokú unokatestvérek
voltak. Messzi rokonok, magyarán*

*egymáshoz semmi közünk. Heléna
néni, Béla bácsi, Lajos: Zsille
mind. Kilencszáztízíg mi is itt. S most
Budapest. Képemről a bőr sül le.*

KAJAL (2)

*Képemről a bőr sül le, mennyire
nem értjük egymást – nem értem őket.
Nyelvünk közös, de a világ már nem:
ezer különböző élmény, ötlet,*

*a félmúlt és a jelen árkai.
Ez nem a falu–Pest szembenállás.
Azt hiszem, az ő életük tisztább.
Évekig kell ingáznod, hogy átlásd.*

Csakhogy nem ingázol évekig, jól tudjuk. Gyorsan élsz, és nem érsz rá erre. Ez kortársi probléma. Másrészt Zsille időt szakít. Kis időket, útközben. Például egy régi, kiszáradt kútnál, még mindig Kajalon, hogy meglássa az üresben a benne lévőket: lyukas szitától az egész évszázadig. Ezt nem lehet úgy, hogy nem állsz meg.

Az Első út Sztrecsény váránál véget ér. És azt mondja nekünk a tövében autózva a költő, pedig csak meleg ásványvizet vagy mentolos csokit emleget, hogy útközben van kellemes és kellemetlen, elhunytak emlékeitől két korsó sörön át az élő, szorgos jelenig (*Kajal (3)-ban*), de „...mindez / olyan szépen megfért egymás mellett.”

Még három út következik. Hasonló módon megírva-megélve, mint az első. Nem, szó sincs önisméltésről. Nem is lehetnének ismétlődések, hiszen – jól tudhatjuk a saját emlékeink alapján – minden helyen, minden emlék más. Csak oda való, csak onnan való. Az egyik helyről született gondolatok szintén. Még akkor is, ha mindkét (három, négy, tíz, száz) helyen szerelem volt, alkony, csodás lombkorona vagy egy irodalmi nagyságunk emléke. Végig újdonságokkal szolgáló útirajz tehát a kötet. Bár minden ismerős. Vagy nem, de olvasván a verseket azzá válik.

Ugyan nem szándékoztam eredetileg olyan száraz dolgokkal foglalkozni, mint a kötet, a versek szerkezete, pár gondolatot mégis lejegyeznék, tekintettel arra,

hogy fentebb „Zsille Gábor költői varázslatát” említettem. Mert ahhoz ez is szervesen hozzá tartozik. A kötet felépítése szabályos, szemmel láthatóan tudatos építkezés eredménye. Ciklusok gyanánt négy Útra van bontva, a versek pedig alakra egyformák: két négysoros versszak mindegyik, amely sorok ütemhangsúlyosak, három ütemű tízesek. A tízesek beosztása 4-4-2, és a fül egy sajátos, Zsille Gáborra jellemző, minden sor végén ereszkedő dallamként hallja őket.

A *Magyar Néprajzi Lexikon* szerint ez a 4-4-2-es, tízes sor a balladákban, dalokban közepesen kedvelt (ami viszont azt is jelenti, hogy használják bennük), leginkább a komolyabb hangvételűekben. Nem akarok túl messzire vezető következtetéseket levonni ebből, de az tény, hogy a *Tranzit Felvidék* versei ilyen módon ráénekelhetők a „Nagyabonyban csak két torony látszik”, vagy a „Túl a Tiszán farnak az ácsok” dallamára. Abban pedig bizonyos vagyok, hogy ez is hozzájárul a versekből (akár összességükből) érezhető erőhöz.

Érzékeltetendő ezt (és egyúttal a Petőfi bizonyos verseivel való, fentebb emlegetett hasonlatosságot is) a *Második út* nyitó versét szeretném itt felmutatni:

TALLÓS (1)

*Hogyan vághatnék az országútnak,
amíg a csókodtól meleg a szám,
a plébánián hogyan kérhetnék
szállást, hidegvért színlelve, lazán,*

*hogyan vergődnek át gyalogszerrel
a csalás szívemig érő gazán,
hová érkeznek, milyen városba,
amíg a csókodtól meleg a szám – –*

Próbálják ki, és énekeljék! Észre fogják venni, hogy a műveket jellemző tartalmi, fogalmazásbeli (itt szóhasználatot is értek) kortársiság, és ez a magyar múltba nyúló forma bár első hallásra ellenpontozzák egymást, a valóságban most is természetesen állnak együtt. Ennek oka lehet a rájátszás hiánya, ami igen jó döntés volt.

Így vezetnek minket ezek az énekek át a Felvidéken, ahová megÉRKEztünk: állomásaink (ugrálva az emlékek idejében) Párkány, Komárom, Érsekújvár, Dunaszerdahely, Kajal, Sztrecsény vára, Tallós, Eperjes, Gúta, Nagysurány, Nyitra, Hontvarsány, Vágfarkasd, Szímó, Vágsellye, Alsósztergova, Felsőszemeréd, Dömeháza, Korpona, Dobronya vára, Dobrováralja, Zólyom, Selmecebánya, Körmöc, Beszterce határa, Rózsahegy, Alsókubin, Bodrogszög, Kassa, Rozsnyó, Várhosszúrét, Csucsom, Krasznahorka, Poprád, Ólubló és Bártfa.

Állomásaink egyszer látott ismerősök és sokszor látott barátok, mindenütt más ételek, idehozott vagy itt lelt szerelmek, a magyar múlt jelei, a magyar múlt alak-

jai, és a szlovákiai magyar most, esték, nappalok, hajnalok ennek a határában és annak a tövében, és minden visszalapozható csoda, vagy földhözragadt érzet.

Itt célszerű megjegyezni, hogy ez sem lényegtelen tulajdonsága a könyvnek, ennek a versanyagnak, hogy visszalapozható. Könnyedén újrajárható, akár cikázva a megérkezétségben. És érez is rá vágyat az olvasó. Mert a könyv végén indulunk. Ott az IND. Hogy hová? Minden különösebb okoskodás helyett mondja el a záróvers – nem hiszem, hogy jobban ki tudnám fejezni:

*Idegen város, idegen alkony,
kivirágzik a fakó sétatér.
A szállodában nincs üres szoba.
El sem kezdődött, máris véget ér.*

*Másoknak milyen egyszerű minden,
milyen könnyedén jönnek a szavak!
Elnyel az éjjeli busz. S lábnyomom
befonja a sötét, mint iszalag.*

De mégsem ezzel a szép és szomorkás nyolc sorral zárnám ezt az írást. Hanem a *Tranzit Felvidék* kötet ennek fényében még súlyosabbá váló egyik legszebb, önmagában is legerősebb versével, az *Ólubló*val. Azt hiszem, nem szorul magyarázatra:

ÓLUBLÓ

*Ide-oda hiába bolyongtam,
az a baj, barátaim, az a baj,
nem bukkant elém, amit kerestem
kilenc, tíz, harminc éve és tavaly:*

*a Krúdnyál olvasott Felvidék,
mit elképzelttem magamnak Pesten,
talán sohasem volt, vagy már elmúlt,
vagy csak rossz helyen, rosszul kerestem.*

(Zsille Gábor: Tranzit Felvidék. Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2022)

Az egyszerűség szépsége

Ravasz Józsefet biztosan sokan ismerik – ha személyesen nem is, akkor szerteágazó tevékenységei révén, hiszen rengeteg politikai, illetve kulturális szervezet alapításában működött közre. A teljesség igénye nélkül, ő a Roma Demokratikus Unió Párt társalapítója, a Déli Hírlap, a Polgár című hetilapok alapító főszerkesztője, a Romológiai Kutató- és Módszertani Intézet alapító elnöke. Tanácsadóként segítette a Dunaszerdahelyi Városi Hivatal munkáját, az Oktatásügyi Minisztériumot Szlovákiában. Strasbourgban az Európai Unió Parlamentjében évekig ő volt a Romák Európai Fórumának szlovákiai szakértője, továbbá docens a Szent Erzsébet főiskolán, a Csallóközi Romák Néprajzi Múzeumának alapítója. S mindezek mellett rengeteg vers és tanmese szerzője, de jelent meg szakirodalmi jellegű könyve a csallóközi romák identitástudatáról, illetve a dunaszerdahelyi prímásokról és zenészdinasztiákról, pár éve pedig kiadott egy életrajzi regényt is *A csoda én magam vagyok* címmel. A most bemutatásra kerülő *Időképlet* című verseskötet pedig a tizenhatodik önálló kötete.

Időképlet. Képleteket leginkább különböző tudományágak alkalmaznak bizonyos általános érvényű összefüggések, törvényszerűségek, vegyületek alkotórészeinek leírására, de képleteket használunk a rímek, ritmusok lejegyzésére is. Ebből kiindulva a vers is lehet egy képlet. Lehet érzések és gondolatok képlete. Valóság és álmok képlete. A szépség, a fájdalom képlete. A hit és a remény képlete. Tájak és évszakok képlete. Egy pillanat, egy emlék képlete. „Pillangószárnyú örömkék” képlete. „Cigánykönnyek” képlete. A „mindenség zsenialitásának” képlete. A „pörölő csend” képlete. Ez a kötet pedig egy ember, egy „megbékélt lelkű költő” képlete.

„Az egyszerűség kell, hogy életünk legbensőbb programja legyen” – mondta Pilinszky János. Olyan korban élünk, amikor egyre inkább kiveszőben van az egyszerűség. Mintha nem lenne rá igény, sőt, sokszor egészen pejoratív áthallása is szokott lenni. Gondoljunk csak arra, amikor egy csekély intellektuális képességekkel megáldott egyénre úgy hivatkozunk, hogy egyszerű. Senki sem akar egyszerű lenni. A körülöttünk lévő világ is azt hangoztatja, legyünk eredetiek, egyéniségek, egyediek. S ez még nem is baj, sőt, természetszerűleg azok is vagyunk, viszont az egyszerűség szépségéről ritkán esik szó. Nehezünkre esik kimondani olyan egyszerű szavakat, hogy szeretet vagy hála. Iróniával védekezünk. Nem va-

nília fagyit veszünk, hanem édes és sós perccel ízesített szószörvényekkel és ka-kaós brownie süteménydarabokkal kevert földimogyoróvajás jégkrém. És ez az irány nemcsak az ételmiszerfogyasztásban van jelen, hanem például a líra fősodrában is. Hogy ez a tendencia egyáltalán pozitív vagy negatív, abba nem mennék most bele, annyi bizonyos, hogy Ravasz József lírája az egyszerűsége törekszik, s lehet, hogy úgy tűnik, de bizony egyszerűnek lenni egyáltalán nem egyszerű vállalkozás. Kosztolányi Dezső írja Ady Endréről *Az írástudatlanok árulásában*: „Fél az egyszerűségtől. Attól tart, hogy ezzel üressé válik. Az egyszerűség valóban csak akkor tartalmaz, ha mögötte van is valami. Ehhez igazság kell és alázat.”

Nos, nekem az a benyomásom, hogy Ravasz József nem fél az egyszerűségtől, mert ő a „madaraktól tanult énekelni”. Ravasz József lírája a bonyolulton túli, felsőfokú, nemes, letisztult egyszerűség intézménye.

Ravasz József *Időképlet*ének legalább ennyire meghatározó eleme az a kettős identitástudat, melyről az előszóban így vall: „Magyar ajkú romaként gondolkodni egy olyan országban, ahol élek, abszurdum. Már lassan szétmállik az a két kő is, amelyek között őrlődöm, tudatosítva, hogy az általam dédelgetett nemzettársi státuszomban egyedül maradtam. Utópisztikusnak vélhető gondolataimat, életfilozófiámat az utókor számára a munkásságom őrzi majd.”

Kiáltásnak született, írja két versében is. És kiált. Kiáltja, hogy egyetlen kiút sem létezik, ami feloldozna az emberi előítélet alól, kiáltja, hogy mindent megtett a másságában rejtett titkok közzétételének érdekében, kiáltja, hogy olyan versvilágot épített, melyben van Cigányország, kiáltja, hogy cigány sorsának szépsége a tragédiákban rejlik, kiáltja, hogy ismeretlen vétkeivel él, hogy érthetlenségek ölelik, de legalább ilyen hangosan és szenvedélyesen kiáltja, hogy nincs párja, ahová született, hogy búza helyett szerelmet vet kora ősszel, hogy lélektisztító álmaiban fiatalodik, kiáltja, hogy lázálmában kékszemű angyal suttozta tele szobáját, hogy szíve tavaszkozsma, kiáltja, hogy olyan szép e pillanatnyi minden.

Hogy az egyszerűség nem azonos feltétlenül az egyoldalúsággal, azt jól bizonyítja az ambivalencia is, mely gyakran tetten érhető soraiban. Egyszerre jellemző rá az elégedettség, illetve az elvágódás, még inkább a visszavágódás, a remény és a beletörődés, hogy semmi sincs rendben, és hogy mégis minden a helyén van. Reggelente döbbenetté változik, aztán parányi porszem, később eső. Ravasz Józsefben egy világ törpül. Ravasz József sose szédül el, ő a szédülés. Ravasz József lenne hegedű, lenne embervers, lenne madárdalok karnagya, Ravasz József, ami nem lehet, az ő, sziklarepedés kése, folytonos reménykereskedő, életiskolás hallgató, Isten műve, félálomban hajnalváró, szerelmes riporter.

(Ravasz József: Időképlet, Csallóközi Roma Néprajzi Múzeum, 2022)

Fellinger Károly: Bumeráng Dolán György festményeivel

Fellinger Károly a felvidéki (és egyetemese) magyar költészet egyik legtermékenyebb és legismertebb alkotója. Játshatnánk e kötet címével is: hiszen a bumeráng olyan hajítófa, ami – ha jól működik – mindig visszatér... Költő számára nem akármilyen jelkép lehet! Ráadásul ősi eszköz, sokak szerint 40 ezer év óta.

S ha minden igaz, ez már költőnk 60. kötete, éppen nem sokkal 60. születésnapja előtt. Micsoda egybeesés! Állandó jelenléte a magyar kultúrában valóban lenyűgöző. Az is különös, hogy Dolán György színes képei (és grafikái) a kötet igencsak fontos részei. Több ez holmi illusztrációk soránál: azt is mondhatjuk, hogy egy kiállítás képei, melyek között ott a líra, s a két testvérmúzsza jól megfér egymás mellett. Kiegészítik és erősítik egymást. (A hátlapon olvasható szöveg tanúsága szerint Dolán egyébként azon művészek közé tartozik, akiknek művészetét multimediálisnak nevezik.)

A Fellinger-hang sokszínűsége azonnal észrevehető, ha az ember először csak ismerkedik műveinek világával. Aztán ahogy elmerülünk benne, egyre inkább láthatjuk ezt a sokszínűséget. Például azt, hogy nagy kedvvel mesél, önéletrajzi elemekben gazdagon, epikus jelleggel szabadon. Feltolulnak a gyerekkori élmények, emlékek, s ez a visszapillantás egyfajta részösszegzést eredményez. Szellemi leltárt készít, közben kitér olvasmányélményeire éppúgy, mint a hétköznapiok elemeire. Stílusa ezekben a részletekben puritán, költői eszközökben viszonylag szegény. Persze ez nem jelenti azt, hogy hiányzik a lírai magaslat, hiszen pl. az *Örök tél* érzékletesen mutatja föl az apasorsot. Hasonlóképpen az élettől búcsúzó ember leépülését. Ez utóbbi a még életben levő anyát középpontba állító versekre is igaz. Megrázó módon írja le a szellemi leépülés stációit, a sokszor méltatlan helyzetbe kerülő ember léthelyzetét. (*Túlírt töredék*)

Egyfajta lírai napló is ez a kötet, és gyakran észleljük a mindent elmondani akaró szerző szándékát. Tárgyszerűség jellemzi, érzelmi kitörések nélkül, de éppen így lesz a bemutatott világ hiteles és drámai. Egy jellemző részlet a *Megáll az időből*: „...Közben beteg anyám / a szemeteskosárba dobja, / gyűjtögeti / a pillanatokat. / Amikor a kosár megtelik, / láthatatlanná válik, / csak azt látni / amit anyám

/ mellédobott.” És vannak olyan váltások, amelyek egyre inkább fölülemelkednek a mindennapokon, s már-már szürreálisan jelenítik meg a gondolatot. Ilyen mű a *Borbála-ág*, amelyben megjelenik József Attila anyjának képe is, s ahol az ág kap többletjelentést egészen addig, hogy elérkezünk a szenteste misztériumához. Másutt az egyéni sorsábrázolás tágul ki egészen addig, hogy viláértelmezés lesz belőle. „...a remény mentsvára / számomra, az egyetlen biztonságos / atombunker, amin egyedül csakis / a teremtő Istennel osztozkodom.” (*Haladék*) A mentsvár pedig nem más, mint az anya.

Fontos része ennek a versfolyamnak, hogy az önvizsgálat elemeit is tartalmazza. Itt már kevésbé van jelen az epikus jelleg, a szövegekre jellemző a fegyelem és a tudatosság. Összetett a lírai világ, maradandó elemekkel, a személyes sors hitelességével. Megjelenik az utóélettel kapcsolatos kétkedés, a szkepszis. „...nem bízom abban, / hogy a lányomnak s az unokáimnak / eszükbe jut-e a sírás...” (*Hideg fény*) Marad inkább a Teremtőbe vetett hit és a remény. A hit egyébként is egész habitusának fontos összetartó ereje.

És újra itt van a régi alteregó, János, aki gyakran tűnik föl egy-egy versben. Persze nem mindig azonos ő a szerzővel, de vannak bőven árulkodó pillanatok. Itt is, másutt is megjelennek a mikrovilág alakjainak történetmorzsái, a kétkezi munkát végzők életének momentumai. A felvidéki élet összetevői. Nemes egyszerűséggel, idillisztikus színek nélkül. Munkával, betegséggel, elöregedéssel. A mozaikokból összeálló kép ez, szociografikus elemekkel. Néhol a morbiditás is a jellemzők közé tartozik, pl. a *Menetrend*-ben, ahol az állatok temetéséről esik szó. „...Mivel már fagyos a föld, a melegebb // fóliasátorba ásom őket, fél- / csipős paprika lesz a fej- / fa...” A keserűség, a groteszk, a hétköznapi lírája. Ilyen dolgok is az olvasó eszébe juthatnak. Fityiszt mutat a fennköltségnek, az ünneppé magasodó elemeknek. Ír alkalmi verseket, ám azok túlmutatnak az alkalmon. „A fukar megmaradás reménye”-féle szövegrész erre utal a *25 éves középiskolai találkozóra* soraiban. Ezzel függ talán össze az is, hogy megszólaltatja a magány érzését is a „vérző málnabokor” képében. (*Ha egyedül*)

Ami a formát illeti: kötődik a klasszicitáshoz is a szabadversek mellett, főként négysorosaiban, vagy éppen a tizenkét soros, egyébként rímtelen műveiben. Vannak meglepő hasonlatai, metaforái, eredeti nyelvi leleményei. „Verdeső halacska a vágyam” (*Ostor*) „...Tányéron hagyott maradék az ember...” (*Május 27.*) „...Házórzó eb a szabadságunk...” (*Nem*) Az is a sajátosságok közé tartozik, hogy az életképekre épült bölcsességek és tapasztalatok se maradnak el. A mikrojelenetek rajzaiban is tudja érzékeltetni a pusztuló világ rémisztő jeleit. Ezek szemben állnak a családi líra némi vigaszt nyújtó mozzanataival. Akkor is, ha itt meg a lét kegyetlenségeit sem hagyhatjuk figyelmen kívül, akkor sem, ha az egyes ember demenciájáról olvasunk. Közvetve is föltehető a kérdés: ez az állapot tán a világ egészére nem vonatkoztatható?

Az egyes ember és a költő számára egyaránt jelenthet megoldást, vagy legalább annak esélyét, a szakralitás. *Bizalmasan* címmel van itt egy lírai példabeszéd ennek igazolására. Benne a kenyér szép szimbólumával, a kereszt misztikumával, a megváltás reménységével. Ez is a kötet egyik fő erényének, a sokszínűségnek, valamint a költő szó hitelességének bizonyítéka.

(Fellinger Károly: *Bumeráng*, AB ART Kiadó, 2023)

Ósz Ilona: „Jöttem, láttam, győztem”

Páskándi Gézáról, 3x

Pártfogás

Lehet, hogy ez morbid lesz, de legalább rövid.

Így is van benne duplacsavar, ami az anekdota egyik válfajának természetére is rávilágíthat.

Páskándi Géza nagy író volt, amin nem változtat, hogy rajta is beteljesedett, amit egy másik, korábbi erdélyi írástudó, Ligeti Ernő idestova nyolcvan esztendővel ez előtt írt le: ha egy író meghal, könyveinek megmaradt példányait a kiadó leviteti a pincébe, a szerzőt és műveit pedig elfelejtik. „A tökéletes múlt nem olyan halott, mint a félmúlt” – olvasom Ligeti háború végi cikkében. Megérezhette, hogy vele is ez történik majd néhány hónap múlva, miután a nyilasok meggyilkolják.

1956 után és miatt Páskándit Romániában hosszú börtönbüntetésre ítélték, egy hónap híján hat évet húzott le a Duna-deltában. Mint utóbb ironikusan mondogatta, le is írta: szívesebben vette volna, ha kerek a dátum, ha hagyják, hogy kitöltse a rá rótt időt; mintha csak bosszantani akarták volna az amnesztiával. Ami persze nem jelentette azt, hogy ne örült volna a visszakapott *viszonylagos* szabadságnak. A '70-es évek első felében már mint nagynevű író települt át Magyarországra. A bonmót, ami bebörtönzése kapcsán született, én vagy fél évtizeddel később, 1981 körül hallottam Kolozsváron. Valahogy így szólt:

– Géza néhány héttel a letartóztatása előtt közölt egy verset az Utunkban. Az volt a címe: *Fogadd el, pártom! – A párt hallgatott rá, és elfogatta.*

Nem kétlem, van, aki ezt a poént, ha idáig jutott az olvasásban, gonosznak, cinikusnak, kárörvendőnek tartja. Csakhogy itt nem is Páskándi sorsa a csattanó. Az élc azt az állapotot karakterizálja, amelyben *mindenkinek*, aki nem tudott (vagy nem akart) eltűnni a közéletből, visszavonulni a hallgatásba, *írnia kellett* efféle verseket, már a kiábrándulása után is. S a háttérben ott van talán a büszke elégedettség is: ezt már megúsztuk, s a közösség, amelynek Géza az írója volt (s részben maradt Budapesten is), viszonylag ép gerinccel jutott túl az adott korszakon és ami vele járt: börtönön, kényszermunkán meg a többi effélén. A fölcsattanó nevetésből talán még az a fölismerés is kihallatszik, hogy Géza, aki ragyogó stilisztá, nagy nyelvjátékos volt, akár maga gyárthatta volna az elmésséget.

A csavar a történetben: a verset, amelynek címét idéztem, *nem Páskándi írta*. Kacsó Sándornak a román írószövetség kolozsvári fiókja 1955. novemberi ülésén elhangzott vitaindítójában szerzőként Hajdu Zoltán említették, s dicséretet is kap pártos kiállásáért. Nem is került később börtönbe, sőt. Kétségtelen, hogy Páskándi első, 1956-os dátummal megjelent (illetve meg nem jelent) verseskötetében is van olyan vers, melynek címében szerepel a párt, a kötetzáró *Egyetlen pártra...*, ami azonban nem akadályozta meg a könyv elkobzását és bezúzását, mielőtt a piacra került volna. Ettől függetlenül (meg attól is, hogy a párttal való azonosulás abban a versben nem is teljesen egyértelmű), ez a verseskötet már az erdélyi magyar költészet 1960-as évekbeli megújulásának előhírnöke. Még akkor is, ha szerzője utóbb igen gyengének minősítette.

Mindenesetre ahhoz, hogy a fenti bonmot megszülessék, Hajdu Zoltán verscímét Páskándinak kellett adományozni. Ennek viszont Géza, azt gyanítom, nem örült volna.

Az élcet tehát 1981-ben hallhattam. Akkor már feszült volt a helyzet Erdélyben; enni – legalábbis városon – akkor sem nagyon volt mit, de inni még lehetett. Néhány évvel később sokan már sehogyan sem tudtak kitérni az elől, hogy verset írjanak a rendszer és a kondukátor dicsőségére.

Versléptéktér

Dávid Gyula több tanulmányt, emlékezést írt Páskándi 1956-os szerepéről, 1957-es elítéltetéséről, börtönéveiről (érintve a sajtóit is, hiszen annak a pernek két vádlottja volt: a másik ő). Az egyik erről szóló írásában szerepel, hogy 1959–1960-ban a Duna-deltában, a Brailai-sziget egyik kolóniáján, Salcián kubikusmunkát végeztek, gátat építettek. Nem tudom, ez a helyszín azonos-e azzal, ahol Páll Lajos is egy olyan gátrendszer építésében vett részt, amit néhány évvel később a Duna elvitt. Az itt lakó lipovánok nagyokat röhögtek a munkafolyamat alatt, ők tudták, hogy a gátnak ez lesz a sorsa. Nos, Salcián Páskándi szívesen vállalta a talicskázást, míg a többiek ástak, mert, mint mondta, a talicskatologatás kimért tere kitűnő alkalmat szolgáltat neki a gondolkodásra, a fejben való szövegírásra.

Dávid is említi, Páskándi is utal rá, hogy maga a börtön kitűnő iskola volt, pláne ebben az időben, hiszen a román elit számos tagja, írók, színházi emberek kerültek elzárásra, egyazon cellába magyarokkal, s a maga tudását mindegyik megszította, komoly vitákat szerveztek. (Apám szintén ebben az időben járt az „ismerd meg hazád börtöneit” tanfolyamra, egyszer ő is említette nekem némi iróniával,

s persze kicsit túlozva, hogy odabent többet tanult, mint az egyetemen.) Páskándi egyik nyilatkozatában az is szerepel, hogy az önismeret és önképzés ideje volt ez a hat év, sem előtte, sem utána nem gondolkodott annyit, mint akkor.

*A villanyszerelő mikor a hibát
meglelte – fölgyúlt a villany.
A költő, midőn hibára döbbsent –
villant s kiégett.*

Mikor a hibát című, talán éppen talicskatologatás és -ürítés közben fejben írt versét *Egybegyűjtött vallomásaim* című kötetében idézte, ő maga indokolta annak rövidegét azzal, hogy hosszú rímtelen verset nehéz memorizálni. Leírni természetesen nem lehetett. Ha papírt, ceruzát esetleg tudtak is szerezni, a dokumentumot évekig rejtegetni kilátástalan vállalkozás volt bizonyára. Az egyik forrásközlő szerint két heti sötétzárka járt érte, egy másik szerint az őt vendégül látó munkatáborban huszonöt botütés, bikacsökkel vagy ólomcsővel. (A testi fenyítés azokban az években törvényes büntetési eszköz volt. Páskándi is megtapasztalta, s igen érzékletesen írta le a maga történetét.)

Hervay Gizella mesélte vagy negyven évvel ezelőtt, hogy Páll Lajos is fejben írta a verseit, hogyan máshogy; ő talán nem a Duna-deltában végzett kényszer-munkán, hanem börtöncellában. Szabadulása után megkereste Hervayt és jó barátját, Szilágyi Domokost, akik akkor Bukarestben laktak egy bolthelyiségben. A történet szerint vagy annak alapterülete volt pontosan olyan alakú, mint a cella, vagy Páll kimért egy annak megfelelő teret Hervayéknál (ennyire részletesen már nem emlékszem rá), s azt róta fel és alá, oda-vissza, így idézve föl az odabent írt, fejébe vésett verseit. Ezeket jegyezte le Szilágyi és Gizella, aki azzal fejezte be a történetet, hogy az így nyert anyagból jelent meg aztán Páll első könyve.

Páll Lajos utóbb visszaemlékezett Szilágyi Domokossal való, még a börtönévek előtt kezdődő barátságára, arra is, hogy szabadulása után egy ideig Szilágyiéknál lakott Bukarestben, ágya az egykori bolthelyiség kirakatában állt. Arra vonatkozó utalást, amit Hervay mondott, nem találtam nála. Első, *Fényimádók* című verseskötete sokkal később, a festő-költő-fazekas szabadulása után nyolc évvel, 1970-ben jelent meg a Kriterion Könyvkiadó Forrás sorozatában. A szabadultak a közlési jogukat még sokáig nem kapták vissza, volt, aki korábban, volt, aki később. Azt nem tudom megállapítani, hogy börtönversek szerepelnek-e a *Fényimádók*-ban, a költemények alatt nincs dátum, egyértelműen fölismerhető, büntetés-végrehajtásra utaló motívumokat nemigen találunk bennük, bár van köztük olyan, amelynek Dobrudzsa a színtere. Finom utalások az előszóban és a fülszövegben lefülelhetők viszont a megkésett debütálást illetően. Az előbbi írója, Majtényi Erik utal rá, hogy Páll első könyve „ugyanvalóst rég megjelenhetett volna már”, a

szerző a fülszövegben pedig arra, hogy életében festett képet, épített házat, gátat, égetett fazekat és így tovább. A gátépítés aligha vonatkozhat másra, mint a dunai élményekre.

Hogyan szerkesszünk jó lapot?

Egyszer kerestem jól, a politikai fordulat idején; a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésénél dolgoztam főállásban, de közben az újonnan indult folyóiratok egyikének, az Uniónak a szerkesztője, főszerkesztő-helyettese lettem. Az utóbbi helyen már félszocialista-félkapitalista fizetést kaptunk, de félretenni, lakásra gyűjteni (mielőtt a lap nem törvény-, de tényszerű bukásával az utcára kerültem) azonban akkor sem sikerült.

Az volt az alapelvem – legalábbis ezt adtam elő a szerzőknek a vendéglátóüzemegységek ajtajában –, hogy kéziratról csak kocsmában lehet beszélni, ott pedig a szerkesztőnek kell fizetnie, mert különben meggyanúsíthatják: azért közöl ilyen rossz¹ kéziratokat, mert a szerző itatja őt. Így aztán a családi vagyon nem-hogy gyarapodott volna, hanem... Amikor 1990 októberében elütött egy autó, többek között eltörött a lábam, s hónapokig nem tudtam járni, a feleségem egy idő után meg is jegyezte a maga áttételes humorával: – Ha még egy félévet kibírsz ágyban fekve, egyenesbe jutunk anyagilag.

Páskándi Géza gyakran tért be hozzánk a szerkesztőségbe. Amikor először lementünk onnan egy pofa borra (sörre? nem emlékszem már, mit szeretett inni; most megkérdeztem egy másik filológustól: szerinte vagy bort, vagy töményt, de sosem keverte), neki is elsütöttem a poént. Tetszett neki. Viszont azok közé tartozott, legalábbis én ilyennek ismertem, akik az élet minden területén minden vonatkozásban szeretik rendezni a számlájukat. Szabadulása napján visszakapta penészes tárgyait, iratait, aprópénzét, s belenyilallt a haláláig rendezetlenül maradt kérdés: amikor a kolozsvári egyetemi kávéházban kiemelték egy hölgytársaságból, s elhurcolták, volt-e ideje, alkalma, lélekjelenléte kifizetni a számlát.

Így a következő alkalommal, mielőtt beléptünk volna az „üzembe”, az ajtó előtt megállt: – Most pedig én fogok fizetni. Nehogy meggyanúsítsanak: azért közlök ilyen rossz² folyóiratokban, mert a szerkesztő itat.

¹ eufemizmus

² Lásd az előző jegyzetet.

Dénes György emlékezete – születésének 100. évfordulóján

A felvidéki magyar irodalom, hosszú elnémítás után, az 1940-es évek legvégén, az 1950-es évek legelején adott hivatalosan ismét életjelt magáról, paradox módon éppen a csehszlovákiai kommunista hatalomátvételt követő hónapokban, években. Ezt azért is kell külön hangsúlyozni, mert ez a politikai fordulat nagyban rányomta bélyegét az akkoriban megjelenő irodalmi művek szellemiségére, sőt olykor minőségére is. Tudni kell persze, hogy az 1945 utáni, a felvidéki magyarokat kiszolgáltatott helyzetbe kényszerítő csehszlovák politika szinte mindent szétrombolt, amit 1918 után a kisebbségi sorba került felvidéki magyarság létrehozott. Szellemi életének alakítói, jeles személyiségei közül a legtöbben önként vagy kényszerűségből Magyarországon vagy Nyugat-Európában kerestek maguknak új egzisztenciát (pl. Gyóry Dezső, Szalatnai Rezső, Peéry Rezső, Jócsik Lajos, Szvatkó Pál és mások), akik pedig mégis maradtak, nem folytathatták korábbi munkájukat, hiszen betiltották a magyar lapokat, kiadókat, megszüntették a magyar nyelvű oktatást, sőt már az is súlyos bűnnek számított, ha ragaszkodtak magyarságukhoz, anyanyelvükhöz. Amikor tehát ez a politika – elsősorban Moszkva nyomására – megváltozott, sok felvidéki magyar abban bizakodott, hogy az új viszonyok között az élete is kiteljesedhet.

Az 1950-es évektől kezdve sok vidéki magyar fiatal Pozsony felé vette az irányt, ahol elindult az Új Szó, újra kezdett magyarul is sugározni a rádió és ismét magyar könyvek jelenhettek meg. Sokan közülük különböző „gyorstalpaló” tanfolyamokon sajátították el az újságírás alapjait, miközben még az egyéb ismereteknek is híján voltak, és ha volt is tehetségük, az adott helyzetben kiaknázatlan maradt. Irodalomtörténeti tény, hogy a II. világháború után (1952-ben) hivatalosan megjelent első szlovákiai magyar verskötet a *Magra vár a föld* volt. Szerzője Dénes György (1923–2007), aki a Csemadok pozsonyi központjában kapott munkát, majd Nagy Jenő hívó szavára az akkor Csehszlovák Rádió pozsonyi magyar nyelvű adásának szerkesztője lett. De ki is volt ő?

Pályakezdés

Száz évvel ezelőtt, 1923. május 24-én Pelsőcön Dusík Dánielként született. Édesapja kőműves volt, édesanyja egy pohorelai születésű cselédlány, Bodnár Anna, aki magyar hangzású neve ellenére szlovák volt, de megtanult magyarul. Fiuk a szülőfalujában kezdte iskolai tanulmányait, majd 15 éves korában a tornaljai polgári iskola diákja lett. Gyermekkorában egy baleset során (gumipuskával a szemébe lőttek) megsérült az egyik szeme, ezzel csak homályosan látott, ennek ellenére már ekkor sokat olvasott és a versírással is megpróbálkozott. 1942–43-ban elvégezte a rozsnói kereskedelmi iskolát és ebben az időben költőként is megismerhették, miután egy országos pályázaton egyik versével díjat nyert.

A háború után mindenki abban reménykedett, hogy véget értek a megpróbáltatások, de az ismét Csehszlovákiába került magyarok pokoljárása tovább folytatódott. Sokan beletörődtek a megaláztatásokba, akadtak azonban emberek, akik különböző módon igyekeztek tiltakozni a hatalom önkénye ellen. Létrehozták az illegális Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetséget, amelynek gömöri szekciójában néhány volt iskolatársával Dusík Dániel is szerepet vállalt. Kiadtak egy kezdetlegesen sokszorosított versgyűjteményt *Vagyunk, vagyunk...* címmel, amely a felvidéki magyarokat sújtó megkülönböztetéseket vette számba. Ebben Dusík Dánielnek, aki a Lelkes Dávid álnevet használta, négy verse volt. Később a kommunista titkosrendőrség ennek az illegális szervezetnek számos tagját kihallgatta és többüket évekre börtönbe zárta.

1945–1948 között különböző alkalmi munkákból élt. 1948-tól a Pelsőc szomszédságában fekvő Gömörhorka cellulózgyárában volt laboráns, majd bérelszámoló. 1950 karácsonyán megnősült, házasságából három gyermek született. Idősebb lánya később a pozsonyi rádió magyar adásának munkatársaként édesapja kollégája is volt másfél évtizeden át, másik lánya pedagógus lett, fia Dusík Gábor ismert zenész, számos musical szerzője.

A költő

Dusík Dániel az 1949-ben megalakult Csemadok pozsonyi központjának munkatársa lett, de hamarosan, 1951-ben már a Csehszlovák Rádió újraindult magyar adásának szerkesztő-riportereként dolgozott egészen 1984-ig, amikor nyugdíjba vonult. Évtizedeken át az irodalmi rovatot szerkesztette. Közben versei, rövid jegyzetei, recenziói jelentek meg az Új Szóban, ahol Egri Viktor (1898–1982) volt a napilap kulturális rovatának a vezetője. Ő már a két világháború között ismert

prózaíró volt és egyike azon keveseknek, akik 1945 után is Csehszlovákiában maradtak. Egri javasolta Dusík Dánielnek, hogy válasszon művésznevet magának, és ezt mindjárt meg is tette helyette. Ettől fogva, Egri javaslatára, a költő Dénes Györgyként publikált. A már említett *Magra vár a föld* című verskötet egy ígéretes költő munkája, de rányomta bélyegét a kor, amelyben született, és Egri Viktor is elsősorban azokat a verseket válogatta ki, amelyeket később a kor irodalmával foglalkozó kritikusok a „sematikus” jelzővel illettek. Dénes Györgyöt ez a minősítés hosszú időn át elkísérte, és egyben kísértette is. Pedig részben már második kötetével (*Kék hegyek alatt*; 1955), de különösen a harmadik (*Hallod, hogy zengenek a fák?*; 1962) gyűjteményével átlépett ezen a „szemléleten”. Mivel a háború után induló nemzedék egyik ismert képviselője volt, akadtak, akik automatikusan párttagnak vélték, de ő sohasem lépett be a kommunista pártba, annak ellenére, hogy apja alapítótagnak számított szülőfalujában, Pelsőcön. Sajnos sokan összekeverték személyét Dénes Ferencsel, az Új Szó balos főszerkesztőjével, aki pedig 1956 után még „indexre” is helyezte Dénes Györgyöt a magyar forradalommal való rokonszenvezése miatt; csak az 1960-as évektől publikálhatott ismét a napilapban.

Rádiós munkája mellett műfordítóként is aktív volt. A kiváló prágai turkológus, Blaskovics József (1910–1990) Nazim Hikmet verseiből nyersfordításokat készített, s ezek alapján Tóth Tibor mellett Dénes György is több Hikmet-verset „írt újra”, ami érdekes adalék az életrajzához. A kortárs szlovák költészet idősebb nemzedékének jó néhány tagját személyesen ismerte, rendszeresen magyarra fordította verseiket. Különösen Emil Boleslav Lukáčcsal (1900–1979) volt baráti a kapcsolata, akinek számos versét ültette át magyarra. Róla el kell mondani, hogy Dénes György felkérésére többször verset is mondott a rádióban. Zengő hangja, kissé Ódry Árpádra emlékeztető előadásmódja különösen egyik kedvenc költője, Ady Endre verseinek tolmácsolásában váltott ki nagy hatást. Van valami jelképes is abban, hogy mindketten ugyanazon a napon: szeptember 14-én hunytak el.

Dénes György rádiós szerkesztőként számtalan beszélgetést, interjút készített szlovákiai magyar írókkal, de gyakran találkozott magyarországi szerzőkkel is, és ezeknek a kapcsolatoknak köszönhetően olyan műsorokat is összeállított, amelyekben ismert magyarországi színművészek – Latinovits Zoltán, Major Tamás, Benkő Gyula, Berek Kati és mások – felvidéki magyar költők verseit mondták el.

Az 1960-as évektől kezdve költészete egyre inkább „befelé” fordult. Verseinek gyakori témája lett az élet értelmének keresése, az öregedés, a világtól való elidegenedés problematikája, s a halál. Lírája mindinkább filozofikusabbá vált, és ahogy Görömbei András: *A csehszlovákiai magyar irodalom 1945–1980* című munkájában vele kapcsolatban írja: „Az elmúlással, az idővel való állandó küzdelem új, érzékenyebb szemléletet hozott Dénes költészetébe. A pusztulással való szám-

vetés, főként az utóbbi kötetekben, új szint jelent, drámaibb, konkrétabb, meggyőzőbb lírai valóságot revelál.”

Ennek az időszaknak három jellemző darabja az *Évek hatalma* (versek, 1966), az *Idő börtönében* (válogatott versek, 1970) és a *Mélység fölött* (versek, 1972). A husáki konzolidáció azonban nem kedvezett az efféle költészetnek, így Dénes György egy új műfajjal, a gyermekversekkel kezdett el foglalkozni. Ez lett az a terület, amely a legtöbb sikert hozta számára és tette őt még ismertebbé a Felvidéken. A gyermekverskötetek sorát a *Tücsökhegedű* indította 1974-ben, majd tíz évvel később *Pipitér* címmel jelentetett meg egy újabb gyerekverskötetet. További munkái ebben a műfajban: *Bükkfamakk* (1987), *Zebamadár* (1991), *Sétálni ment három kalap* (1994), *A tüsszentős király* (1999), *Vaskabóca* (2003). A *Sétálni ment három kalap* alapján a költő zeneszerző fia egy megzenésített gyermekversekből álló hanghordozót is összeállított, amelyen Dénes versei mellett más felvidéki költők alkotásai is szerepelnek. De megzenésítette verseit a Kaláka és Dinnyés József is.

A gyermekversek mellett azonban újabb kötetei és versválogatásai is megjelentek (*Szemben a mindenséggel*, 1976; *Fenyéren boróka*, 1979; *Virágzó némaság*, 1981; *Hajnaltól alkonyig*, 1983; *Elfogy a fény*, 1988; *Hattyúk éji dala*, 2003). Dénes György egyike volt azoknak a keveseknek, akik gyakran írtak érdekesítő cikkeket egykor élt költőkről, írókról (ezeket a 2001-ben megjelent *Írók fényben és árnyékban* című kötetben olvashatjuk), de barátairól és kortársairól is megjelentetett a lapokban humoros történeteket, azonban nem szerkesztette őket könyvbe, noha sokan buzdították erre.

Az 1989-es rendszerváltás előtti évtizedekben az írók és az olvasók kapcsolata is sokkal közvetlenebb, bensőségebb volt. Dénes Györgyöt gyakran hívták úgynevezett író-olvasó találkozókra, ezeken rendszerint néhány költő- és író társával, elsősorban a hozzá közel álló Ozsvald Árpáddal (1932–2003), Gyurcsó Istvánnal (1915–1984), Bábi Tiborral (1925–1978) és Zs. Nagy Lajossal (1935–2005) szokott részt venni. Amikor megjelentek gyermekeknek szánt első verskötetei, a felvidéki magyar iskolákban is gyakori vendég lett. Ő volt az első a felvidéki költők sorában, aki gyermekversei közé falucsúfoló vagy falusoroló verseket is beiktatott, ami egyfajta sajátos lázadás is volt a szlovák nacionalisták rendelkezése ellen, hogy a felvidéki településneveket nem szabad magyar formában használni. Az 1970-es évektől közel másfél évtizeden át ugyanis a kisebbségi magyar sajtóban megtiltották még a színmagyar vagy zömében magyarok lakta községek vagy városok magyar elnevezésének a használatát is, legfeljebb zárójelben engedélyezték azokat. Különösen Pozsony és Kassa számított vörös posztónak, ezért ezek az elnevezések „átköltöztek” az irodalmi alkotásokba. Gyerekverseit a színes képi világ, a kedves humor és a szójátékok jellemzik, ez az egyéniségéből is fakadt. Munkahelyén, a rádióban vagy különböző írói összejöveteleken szeretett tréfál-

kozni, és számos anekdotába illő történetet meséltek róla azok, akik szemtanúi voltak ezeknek az eseteknek.

Több díjat kapott, de talán a legbüszkébb arra volt, hogy szülőfaluja díszpolgárává avatta. Gyakran visszatért Gömörbe, a nyári szabadságokat családjával rendszerint Pelsőcön töltötte, és végakarata szerint itt helyezték örök nyugalomra. Utolsó éveit beárnyékolta a betegség, látása annyira megromlott, hogy már olvasni sem tudott, pedig nagyon szerette a könyveket. Ozsvald Árpáddal naponta bejárta Pozsony akkor még létező négy antikváriumát, és sosem tért haza üres kézzel. Elsősorban a ritkaságokat és a művészekről, írókról szóló életrajzokat, illetve visszaemlékezéseket kereste, s különösen boldoggá tette, ha egy-egy dedikált könyvre akadt. Az 1950-es és 1960-as években a pozsonyi antikváriumok még tömve voltak jobbnál jobb és érdekes magyar könyvekkel, így aligha meglepő, hogy amikor 2007. szeptember 14-én végleg eltávozott, több mint tízezer könyv maradt utána.

Alakja halála óta a felvidéki magyar irodalmi tudatban ugyan kissé megkopott, de ez sajnos más írókkal és költőkkel is így van, szülőfalujában azonban minden évben megemlékeznek róla, ráadásul a pelsőci magyar alapiskola az ő nevét viseli és születésének centenáriuma alkalmából egy nagyobb rendezvényt is terveznek, valamint egy gyermekverseket tartalmazó kötet is meg fog jelenni a dunaszerdahelyi Lilium Aurum gondozásában.

Ósz Ilona: Rejtély

Határátlépés

A tévé sűgására ébred. Hirtelen fura érzést érez gyomortájékon, ami lekűszik a lábaiba. Rápillant az órára. Be kell élesítenie a szemét, csak a ritmusosan, zűlden villódzó kettűspontot látja. Lassan kitapogatja a szeművegét az éjjeliszekrényen. Az tompán koppan a szűnyegen. Nehezen felűl, a sodronyos ágy nem könnyíti meg a mozgást, hullámoz egy ideig a túlsűlyos test alatt. Végigsimítja lábait, továbbra is ott van az idegein táncoló fura érzés.

Le kéne fogynia, az biztos segítene. Meg a napi, esti egy liter bort is el kéne hagynia. Jól belesűppedt nemcsak az ágyba, hanem ebbe az öreglegényes önsorsrontó rutinba is. Még jó, hogy a munka tartja benne a lelket, meg látszólag némi tartást is ad. A nyugdíjig kibírja még valahogy azt az öt évet. Hogy utána mi lesz, abba nem is akar belegondolni. De ez a bizsergés vagy mi..., fura. Visszadűl a kissé nyirkos vánkosra. Eszébe jut az este. Tán tíz éve hullámozott így az ágy.

A gyomra, mintha liftezne, minél jobban próbálja beazonosítani ezt az érzést, annál erűsebben érzi. Már vibrál s terjed szét az egész testében. Nyűgve kel fel, kimegy a vécére, rágyűjt. Mélyet szippant a cigibe, amely szokatlanul gyorsan, sercegve ég, mintha sűrgetné a diagnózis felállításában.

A meleg zuhany alatt ismét eszébe jut az este, a gyengéd női kezek érintése. Furcsa és új érzés volt, ahogy reggel, szemét kinyitva, valaki ott pihent mellette. Nyugtatóan hatott rá. Nézte a lassan, ritmusosan emelkedű hófehér mellkast, az őszes hajjal keretezett arcot. A tűrekeny testen megigazította óvatosan a takarót, oldalt picit betűrte, mint ahogy nagyon-nagyon régen anyukája tette ugyanígy vele.

A gyomorliftezés nem műlik, tán zsibbad is. Nézi magát, meztelen testét a hatalmas fűrdűszobai tűkűrben, a mosdűba kapaszkodva. Hányingere van.

– Mi ez? – kérdi félhangosan saját szemébe nézve. Nem akar beteg lenni, a tavalyi bokatűrés betett rendesen, a tehetetlenség, itthon topogás, unalom, társtalanság a depresszió közelébe sodorta. Gűrcs áll a gyomrába, szűve erűteljesebben ver, ujjai belilulnak a mosdű erűteljes szorításától.

– Mi ez? – suttogja tűkűrképének.

– Hát nem tudod?

– Nem – válaszol gondolatban, mikűzben szeme kikerekedik az abszurd helyzettűl. Jól hallotta, vagy képzelűdik?

– Éreztél ilyet valaha? Őszintén!

Kutat a gondolataiban. Talán, valamikor, katonaság után. Hasonló érzés volt, nem ennyire túlzott, de hasonló.

– Ugyehogy?!

– Mi az, hogy ugyehogy?! Letisztáztuk előre! AZ csak egyszer történhet meg egy ember életében, csak egyszer! Ezt meg is vitatták jóval előtte. Igaz, ő ellenkezett, nem értett ezzel egyet, de biztosított afelől, hogy az ő részéről sem lesz semmilyen előrelépés, mert nála meg nincs meg a szikra, és ha első találkozásnál nem volt meg, akkor már nem is lesz. Tehát tiszta ügy.

– Nincs szívdobogás, nincs eufória, nincs álmatlanság, étvágytalanság? Mikor voltál utoljára a pincében borért?

– Nem tudom. Másfél hónapja? Fel sem tűnt...

– Mámoros vagy?! Mennyit fogytál ezalatt az idő alatt, és miért is méred a súlyod?

– Tizenöt kilót... Miért is?

– Megemelkedett a dopamintermelés, a szerotoninszint lecsökkent, emelkedett az ösztrogén- és oxitocinszint. Ebben a korban ez azért látványos kedélyállapottal jár. Heves szívverés, arcpír, izzadás...

– Mit akarsz ezzel mondani? – szája beremeg.

– Nézz a szemembe!

– Hogy?

– Gyere egészen közel a tükörhöz, nézd a szemed! Látod?! Most is csak rá gondolsz! Kitágultak a pupilláid. Pillangók a gyomrodban.

– Mi?! Lehetetlen...

– Nyugi, jó úton haladsz! Mellékesen jegyzem meg, ő is. Különben meg már húszat leadtál...

Főnixmadár

Már kerek egy órája játszottam Kleopátrát a fürdőkádban, elmerülve a forró víz és a levendulás fürdőső keverékében. Meggyújtottam pár illatos gyertyát és figyeltem a lángnyelvek indiántáncát a márványszínű csempe visszatükröződésében. Belekortyoltam a kád szélén várakozó kristálypohárba töltött kedvenc vörösboromba, amely pont annyira volt édes és érett, mint jómagam.

– Pihenj, lazíts! Megérdemled! – szólalt meg a belső hangom, és én rábízva magam, elégedetten adóztam a pillanatnak. – Épp eleget dolgoztál ma, sőt! Minden nap eleget dolgozol! – folytatta elismerően képzeletbeli személyes önfejlesztő tanácsadóm. Valóban. Úgy éreztem, igenis rászolgáltam erre a minimális kényeztetésre. Húzó évem volt. Egyik napról a másikra egyedül maradtam. Egyedül, egy alig nyolc hónapos babával, aki mellett ritkán engedhettem meg magamnak ezt az apró luxust. A háromóránként a mellemen csüngő gyermekén kívül itt maradt még nekem az üres pénztárca, a befizetetlen számlák sokasága. Élénken éltek bennem az újrakezdés nehézségei, miután a férjem lecserélt egy nálam tíz évvel fiatalabb csitrire. Semmilyen segítségem nem volt, a rám nehezedő terhek fekete lyukként készültek beszippantani: soha megszűnni nem akaró kihívásnak tűntek a feladatok. Pihenni nem lehet, az önállóan csöppségnek én jelentettem a mindent jelentő erőt, az anyát, aki sosem adhatja fel! Folyamatos futás az élet nagy mókuskerekében, logisztikai zseniként kell koordinálni a nap 24 óráját. Brutálisan nehéz meló, közben leírhatatlanul, megmagyarázhatatlanul szép. Az örökké izgó-mozgó, nagyvilágot felfedezni vágyó gyermek önfelelt kacagása, őszinte mosolya erősít meg abban, hogy minden nehézség ellenére megéri küzdeni magamért, érte, értünk. Anyának lenni fantasztikus dolog! Anyának lenni kiváltság és életünk végéig tartó misszió.

– Ideje kimászni a kádból, habléány, mert a végén tényleg uszonyod nő! – figyelmeztet a belső hang, amire én szinte szalutálva hajtom végre a parancsot. Partra szálllok. A testemet borító nedvességet a pamuttörölköző ölelésében itatom fel, de már nem bújok el a takarásában, már nincs ki elől szégyenkezve elrejtőzni. Gondolataimba mélyedve álltam a tükör előtt, vártam, hogy eltűnjön a forró víz alkotta pára, és farkasszemet nézhessek a tükörképemmel, amivel nemcsak hogy kezdtem megbékélni, hanem egyenesen büszke voltam rá. Véleményem, jelenlegi álláspontom, szöges ellentéte volt a hónapokkal ezelőtti, önmagamról formált

képemnek. A tükörbe pillantva, kétségbeesve, szégyenkezve vettem tudomásul, hogy testem végérvényesen átformálódott, aminek látványa nemcsak bennem keltett undort... Emlékszem, ahogy a férjem rám pillantott. Az egykor szerelemtől, szenvedélytől izzó tekintetéből kiveszett a tűz, épp csak pislákolts benne némi érzélem. Miután világra hoztam közös gyermekünket és a testem átformálódott, fokozatosan veszítette el az érdeklődését irántam. Nem voltam már álmai asszonya, nem voltam már az istennője, akibe zöldfűlűként belehabarodott. Már nem szolgáltam éhes tekintetének afrodiziákumaként, amelyet egykori, fedetlen testem látványa, csípőmnek ringása szolgált fel neki, mint holmi drága előételt, amit telhetetlenül habzsolt magába. A striáim egyfajta régészeti leletként őrizték egykor feszes, hibátlan testem átalakulását. A kilók gyarapodásával egyre csak nőtt a számuk, színük is egyre intenzívebbé vált, tarkítva hófehér bőrömet. A császarmetszés varratainak nyoma stigmagént hagyott nyomot rajtam, skarlátbetűként rám festett szimbólum, amit én persze büszkén viseltem, de a férjem meg sem bírta érinteni. Sem aznap este, sem másnap, sem soha többé. Pár hónapig próbált még valamilyen formában az életem része lenni, később már csak a lakásé, végül eltűnt, mint Petőfi a ködben. Így maradtam egyedül, magamra utalva. Úgy gázolt át rajtam a csalódás, mint a cserbenhagyásos, közlekedési baleset áldozatán a menekülő jármű. Szívem, lelkem egyszerre fibrillált, újraélesztésért sikoltott. – Háromra! Egy, kettő, három! Töltés! Végül élettapasztalataimnak és kellő rutinomnak köszönhetően adtam elsősegélyt önmagamnak, és tettem sínbe szilánkosra tört önbecsülésemet. Mielőbbi, teljes felépülésem érdekében írtam fel magamnak nagy dózisban az önszeretet nevű gyógyszert.

– Reggel, este, étkezés és lefekvés előtt használandó – állt a recepten. Használtam. Bevált. A kezelés felülmúlta minden elképzelésemet. Újra boldog voltam! Boldogabb, erősebb, magabiztosabb, élettel telibb, mint valaha. Főnixmadárként emelkedtem újra a magasba.

Az élet időről időre nehéz helyzetek elé állít bennünket. S ebben az a szép, hogy ezáltal megtapasztalhatjuk a női lét sokszínű szerepkörét, mélységeit és magasságait. Erre egyedül csak a nő képes! Viseljétek hát méltósággal és legfőképp emelt fővel a nagybetűs ÉLET rendezte jeleneteket, valamint a ránk ruházott szerepeket. Ne feledjétek: a nő egyedi, a nő örök, a NŐ eszme!

– Csajsziám! Meddig szándékozod még folytatni az eszmeecserét a tükörképpel? Az ajtón túl vár a való világ, hogy megmutasd, mire vagy képes! Na, nyomás!

A belső hang némi humort csempészve szavaiba nógatott. Csibészes kacintással reagáltam, és az indulás előtt még kihúztam ajkaimat a legvörösebb rúzsommal: – Készülj, világ, jövök!

A legfontosabb meccs

Kezemet tördelve remegtem egy sötét szoba foteljében. Képtelen voltam felállni a félelemtől. Mintha a fotel magához láncolt volna. A hideg levegő perzselte az orromat és a torkomat is. Köhögnöm kellett. Izzadtam, mégis fáztam, mintha lázas lettem volna.

Nem tudtam kivenni, mekkora a helyiség. Túl sötét volt ahhoz, hogy ellássak a falakig. Az egyetlen fényforrást az előttem lévő doboz alakú tévé biztosította, amelyben a nyerő rúgásom játszódott le újra és újra.

– Ezzel Mark Jones megnyerte csapata részére a bajnokságot – üvöltötte a kommentátor. – Megdöbbenő ájulása után újjászületett emberként tért vissza a pályára. Hihetetlen teljesítményt láthattunk tőle! – mondta a férfi újra és újra.

A fejem lüktetett, nem értettem, mi történik. Még arra sem emlékeztem, hogyan kerültem ide. Hány óra lehetett? Álmodtam? Már haza is jutottam? Megint körbenéztem, de ugyanúgy semmit sem láttam. – A csúcson kell abbahagyni – hallottam a tévéből a saját hangomat. Egy interjú része volt, amit a meccs után vettünk fel. – A csúcson kell abbahagyni. A csúcson kell abbahagyni – mondtam újra és újra. Egyre fülsértőbb volt saját hangomat hallani. A tévében látott énem szemébe néztem, aki díjnyertes vigyorral pillantott a kamerába. – A csúcson kell abbahagyni.

A betegségem miatt az utolsó meccsem lett volna. Az utolsó, egyben legfontosabb meccsem, és én elájultam a pálya közepén. Nem sokáig voltam kiütve, de épp elég időre ahhoz, hogy csak *életem legfontosabb meccse* végén térjek magamhoz.

Azt hittem, csak álom volt, ami ezután történt. Azt hittem, csak futó ábránd az, amit Ő mondott. Meggyőződtem, hogy a jó döntést hozom azzal, ha kezet rázok vele. Akkor sem értettem, mi történt velem, de *a csillagokat hozta le nekem az égről*, ezért csak sodródtam az árral. Azt mondta, majd fizetek, ha végül minden úgy alakul, ahogy én akarom. És úgy is történt; miután vizet locsoltak az arcomba, felébredtem, és még a bajnokságot is megnyertem a csapatnak. El is felejtettem az emlékeket, melyekben az ájulás miatt kihagytam a meccset.

Nem értettem, mi történt. Csak álmodtam volna, hogy kidőlttem a meccs végéig? De minden olyan tökéletes volt! Meg sem kérdőjeleztem a történéseket, minden *pontosan* úgy alakult, ahogy szerettem volna.

– Majd fizetsz, ha kiélvezted a pillanatot – mondta, és én megráztam a kezét. Olyan volt, mint egy álomban.

– Minek köszönheti a sikerét, Mark? – kérdezte a riporter mély, torz hangon. Felkaptam a fejem. Figyeltem, ahogy a kamerába kacsintok.

– Csakis saját magamnak – feleltem, mire a tévé búgni, a képernyő pedig hullámozni kezdett.

A tévé mögött valami megmozdult, de nem láttam jól. A monitoron megjelent az a ködös alak az álomból. – Majd fizetsz, ha kiélvezted a pillanatot! – Majd újra azt láttam, ahogy a kamerába kacsintok. – Csakis saját magamnak... Majd fizetsz, ha kiélvezted a pillanatot... Csakis saját magamnak...

Éreztem valami jelenlétét a tévé mögött, de nem láttam a sötétben. Egyre hangosabban kántáltam a tévében. A fejem lüktetett a fájdalomtól. A tévé sűgő hangja, az én hangom váltakozva a sötét alak hangjával megőrijtett. Kezemet a fülemre tapasztottam, de még úgy is tökéletesen hallottam.

Hirtelen tisztábban kezdtem látni. Tudtam, hogy valaki áll a tévé mögött. Ami eddig álomnak tűnt, valósággá vált. Megérdemeltem a fájdalmat, amit abban a pillanatban éreztem. Annyira vágytam a hírnévre és a győzelemre, hogy bármit megtettem volna érte.

Bármit.

Egyezséget kötöttem vele, s most az életemmel fizetek.

Ósz Ilona: Fekete macska

Az eltűnt nyakék rejtélye

1.

Az ajtó, a futár és a detektívek

Colt az irodájában ült, lábát hanyagul az asztalon pihentette. Éppen befejezte pipája tömködését, amikor egy futár ajtóstul rontott be a yardra. Szó szerint.

– Nehezére esett volna előbb kinyitni? – méltatlankodott a detektív és meggyújtotta a pipáját. Hangosan pöfékelve nézte az áldozatul esett ajtót. Micsoda pazarlás!

– Mr. Colt, sürgős küldeményt hoztam – makogta a futár, és egy női parfümtől illatozó levelet nyújtott át a nyomozónak.

A detektív elbocsátotta a futárt, felállította az ajtót a nyílás elé, hogy némileg megőrizze a magánszféráját. Nem sikerült. Segédje sietett az irodába és az ajtó újfent hatalmas csattanással ért földet. Thomson megilletődve tipródott az ajtó romjai felett, majd mielőtt közölte volna, hogy miért jött, se szó, se beszéd sarkon fordult és elment.

HA NEM HAGYJA A GRÓFNŐ ELTŰNT NYAKÉKÉNEK ÜGYÉT, KÖNNYEN BAJA ESHET!!!

Nyilvánvalóan egy fenyegető levél akart lenni, noha stílusában kicsit egyszerűnek tűnt.

– Thomson jöjjön, meglátogatjuk a Grófnőt!

– Ok?

– Ok az akad bőven.

A grófnő épp a teáját fogyasztotta, és egyáltalán nem örült a hivatlan látogatóknak.

– Minek köszönhetem a látogatásukat, uraim?

– Az ellopott nyakék miatt jöttünk.

– A nyakék megvan.

Képzeltetik, milyen arcot vágtak szerencsétlenek.

– Jöjjenek – intett a Grófnő –, megmutatom!

A széfhez lépve kiemelte a nyakéket, és azon nyomban elájult. Miután felmosdatták, kérdően meredtek rá.

– A nyakék – lihegte, és ismételten ájultan hanyatlott a padlóra.

A detektívnek éppen kezdett elfogyni a türelme, amikor hirtelen kipattant a Grófnő szeme és felkiáltott:

– Hamis!

– Mi hamis? – értetlenkedett Thomson.

– Honnan tudta, hogy az igazit ellopták? – kérdezte az idős hölgy.

Colt megmutatta a levelet a Grófnőnek. Büszkén feszített a szürke öltönyében, hogy bizony kérem tisztelettel, ő ebből jött rá, hogy ellopták a nyakéket.

– Ebből? – csuklott egyet a Grófnő.

Átnyújtotta a levelet a detektívnek. A papíron kecses női írással egyetlen mondat állt.

„Véget vetek az életemnek, nincs értelme élnem Mr.”

Colt meredten bámulta a virágillatot árasztó papírdarabot.

– Egy másik levélből – hümmögött a fejét vakargatva a detektív.

– Ez a maguk dolga, uraim, ha megbocsátanak. Nekem a partit kell szerveznem. Ez a kis nüánsz nem húzhatja keresztbe a terveimet.

Megbocsátottak. Nemigen tehettek mást. Ha a Grófnő befejezettnek tekintette a látogatásukat, akkor a látogatás minden kétséget kizáróan be volt fejezve.

A yardra visszaérve a futár ott tipródott az ajtó romjai felett egy újabb küldeményt szorongatva. Colt egy pillanatig meredten bámulta a férfi falfehér arcát, és nem tudta eldönteni, hogy nagyon utálja, vagy még annál is jobban.

Ez állt a levélben:

HA JÓT AKAR, ELJÖN A GRÓFNŐ PARTIJÁRA. RAJTAM LESZ A NYAKÉK, A BÁRPULTNÁL ÜLÖK. A SEGÉDJÉT HAGYJA OTTHON. ELLENKEZŐ ESETBEN NEM ÁLLOK JÓT MAGAMÉRT.

Colt rezignáltan vette tudomásul, hogy ebben a játszmában egyértelműen és visszavonhatatlanul, minden kétséget kizárólag nem ő irányít.

De akkor ki?

2.

Az öngyilkos lány gyilkosság áldozata lesz

Két nap múlva, szombaton este az általa legszebbnek ítélt öltönyében Colt elindult a Grófnő partijára. A kastély báltermébe lépve egy gyönyörű nő jött feléje, lágyan omló világoskék ruhája hullámszórt figyelemreméltó alakja körül. Colt éles

szemét nem kerülte el a nyakék, a Grófnő nyakéke, ami a nyakában lógott. Megindult a nő után, fittyet hányva arra az aprócska tényre, hogy a hölgynek, akit keres, a bárpulznál kellene tartózkodnia. Nem tartózkodik. Előfordul az ilyen, és hát a detektívre sok mindent lehetett mondani, de hogy ne tudna alkalmazkodni, azt nem. Nagyokat pislogott, nem akart hinni a szemének, amint meglátott egy másik nőt, akinek nyakában ugyanaz a nyakék díszelgett. Behunyta a szemét, majd újra kinyitotta, de a nyakék még mindig ott virított a nyakában mindkét nőnek. Odasandított a bárpulthoz. Ott is ültek ketten. Egy darabig még tipródott a két nyakéket bámulva, majd sarkon fordult. A bárpulthoz lépett.

– Mr. Colt, azt hittem cserben hagy egy finom hölgyet.

– Még hogy finom hölgy – sziszegte a detektív – Ne vegye sértésnek, de a kifinomult hölgyek nem fenyegetőznek névtelen levélben.

A nő hátravetette a fejét és hangosan felnevetett.

– Hacsak ez a problémája, mister, ezen könnyen segíthetünk. Kicsi Mary – sutogta, és kézcsókra nyújtotta a kezét.

Colt úriember lévén megfogta Kicsi Mary kezét és a szája elé emelte.

– Miután kiküszöböltük ezt a borzasztóan fontos hiányosságot, rátérhetünk találkozásunk témájára?

– Inkább tárgyára, hölgyem! – kacsintott Colt a nőre.

– Ahogy tetszik – jegyezte meg Kicsi Mary, majd megvonta a vállát, és úri hölgyhöz cseppet sem méltó módon felhajtotta a margaritáját.

Colt előkotorta a pipáját. Kicsi Mary felé emelte, engedélyt kérve, hogy rágyújthasson. Egyéb esetekben bunkó módon, kérdés nélkül gyújtott volna rá, de most meggátolta valami. Maga sem tudta, mi. Kicsi Mary biccentett.

Finoman megérintette a nyakéket, pont abban a pillanatban, amikor Colt ügynökül a földre ejtette a pipáját és egyidejűleg utána is vetődött. A bárszék pedig a detektív után dőlt. Colt összeszedte a pipáját, majd saját magát is, egy darabig közelharcot folytatott a bárszékkal, majd felállt. Miután némiképp visszanyerte az egyensúlyát, meglepődve vette tudomásul, hogy Kicsi Mary a nyakékkal együtt eltűnt. Mozgolódás támadt a bárpult körül, miután egyértelműen megállapításra került, hogy egy nő fekszik holtan a bárpult mellett, fölötte a bárszék. Colt úriember lévén először lehámozta a hölgyről a bárszéket, majd fél térdre ereszkedett.

A detektív észrevett egy papírlapot a nő mellett, s hirtelen ötlettől vezérelve zsebre vágta. Tapogatta egy darabig a nő nyakát, majd minden kétséget kizárva kijelentette.

– Halott.

Egy nő felsikoltott, egy másik elájult, egy harmadik szürke ruhában toporgott a tömegben, majd észrevétlenül megindult az ajtó felé. Szürke blúza alatt felvillant a Grófnő nyakéke. Colt egy pillanatra azt hitte, a képzelete űz vele csúfot, de úgy döntött, hogy a biztonság kedvéért utánajár a szürke ruhás nőnek.

Válla felett csak úgy mellékesen hátraszólt az összeverődötteknek.

– Hívják a Megboldogult temetkezési vállalatot!

A kastély elé sietve magával sodort egy pincért, aki szitkozódva átkozta el Colt összes élő, holt és félholt rokonát. Ezenkívül magával húzta a végtelen hosszúságú drapériát, amely súlyosan borult a kastély bejáratára. Lerázta magáról a pincért, a drapériát, és leszaladt a lépcsőn. A szürke ruhás nőnek nyoma sem volt. Eltűnt, mint szürke madár a ködben. Vagy szamár? A fene se tudja, meg egyáltalán, az úgy szempontjából teljesen érdektelen, hogy milyen állat tűnt el – gondolta a detektív.

A nő tűnt el és a nyakék. És van egy nő, aki eléggé halott.

A zsebébe nyúlt, hogy elővegye a pipáját, amikor kezébe akadt a hulla mellett talált papír. Óvatosan szétnyitotta.

„Véget vetek az életemnek, nincs értelme élnem Mr.”

Elővette a másik levelet is, amit az illata miatt a zsebében hordott és, amit tévedésből a Grófnő nemes orra alá nyomott. Összehasonlította a két írást és zseniális detektívtudásának köszönhetően megállapította, hogy egyezik.

Az öngyilkossággal fenyegetőző levél írója gyilkosság áldozata lett.

3.

Egy hulla, aki meglehetősen pimasz. Ja és az ajtó...

Másnap a yardon Colt megfélemezve a pórul járt ajtóról, benyitott az irodájába, mire az ajtó engedelmesen nagy robajjal elhasalt az iroda közepén.

– Thomson! – üvöltötte el magát Colt.

– Igen, uram?

– Megyünk a Grófnőhöz.

Colt méltóságteljesen átgyalogolt a földön megpihent ajtón.

– Ezzel csináljanak valamit! – szólt oda az iroda körül tébláboló tanoncnak.

Elindultak a kastélyba.

A Grófnő elhatározta, hogy mindenképpen felhívja az érkező urak figyelmét, milyen mértékű nevetlenség bejelentkezés nélkül felkeresni őt.

– Jó napot, Grófnő, elnézést a zavarásért, de meg kell emlétenem, hogy elfeledkezett egy aprócska tényről a nyakékkal kapcsolatban.

– Valóban? – kérdezte felvont szemöldökkel a Grófnő. – Nos, uraim, mi lenne az?

Thomson vállat vont, fogalma sem volt, hogy miről folyt a diskurzus.

– Nem tett említést róla, hogy a nyakék egy halálos fegyver.

A Grófnő, finom úri hölgyhöz egyáltalán nem méltó módon tátott szájjal, hátravetett fejjel hahotázott. Most már Colt is teljesen tanácstalanul állt Thomson mellett, majdnem visszavonhatatlanul meg volt győződve, hogy a Grófnő nemes egyszerűséggel mebuggyant.

– Sok detektívregényt olvas, Mr. Colt – nevetgélt továbbra is, most már némi-képpen Grófnőhöz illően. – A nyakékben csupán egy tetszhalált okozó méreggel átitatott tűske van, amely pár órára semlegesíti az illetőt.

A detektív arcából kiszaladt a vér, olyan fehér lett, mint a kastély fala. Colt sarkon fordult és jó szokásához híven magával sodorta a komornyikot, vitte a drapériát, úgy loholt ki a kastélyból, vágódott be az autóba, és Thomson, Grófnőt hátrahagyva elhajtott.

Élesen csikorogtak a fékek, ahogy leparkolt a fehér, impozáns épület előtt, melynek homlokzatán hivalkodó tábla hirdette:

MEGBOLDOGULT

Temetkezési vállalat

Mély sóhaj kíséretében nyomta le a kilincset, miközben igyekezett összeszedni az összes épkézláb gondolatot, amivel igyekszik majd megmagyarázni a halottasoknak, hogy is történhetett meg ez a kis félreértés.

– Jó napot uraim, szeretném megvizsgálni a halottat, akit a Grófnő partijáról hoztak be – váltott hivatalosra, magyarázkodás helyett.

– Tessék, erre, itt pihen Szép Julietta – mutatott az ifjabbik kórboncnok a hullaház sejtelmes fénybe burkolózott hátsó részébe. A legnagyobb természetességgel nyitotta ki az ajtót, majd kihúzta a pléhet a holttesttel. A hirtelen fényre a halott hunyorogva nyitotta ki a szemét, krákogott egyet, majd elegáns mozdulattal felült. Ugyanebben a pillanatban az ifjonti kórboncnok kevésbé elegáns mozdulattal ájult a hölgy lábai elé. Szép Julietta finoman átlépte az ájult ifjút, akkurátusan megigazította összegyűrődött ruháját, és megvetően nézett végig a detektíven.

– Dilettáns – vetette oda Coltnak, majd méltóságteljesen elindult az ajtó felé.

A detektívnek fogalma sem volt, vajon mit jelenthet ez a szó, de a lány arckifejezéséből egyértelműen kiderült, hogy semmi kedveset.

– Vízontlátásra, Miss Julietta, örülök, hogy jól van. Nézzen be máskor is! – mondta mosolyogva a távozó hölgynek az idősebbik kórboncnok.

Ebben a hullaházban ezek szerint naponta csak úgy kikelnek a halottak a tepsi-ből és vígan kísétnak az ajtón.

Coltnak egyre inkább olyan érzése támadt, hogy ebben a városban mindenki az elmeroggyantak társaságát erősíti.

4.

Fény az alagút végén, avagy Thomsonon a világ szeme

– Jöjjön, Thomson, foglaljuk össze a tényeket! – jegyezte meg Colt, majd leült az asztalához, meggyújtotta a pipáját és pöfékelni kezdett.

Thomson még kissé morcos volt a ténytől, hogy szó nélkül otthagyták a kastélyban.

– Ne duzzogjon! Nézzük, mit tudunk! Tehát tudjuk, hogy a nyakék eltűnt, viszont van egy csomó hamisítvány. A halálos fegyver nem is halálos, csak tetszhalált okoz. Meg akartak ölni, de véletlenül Szép Juliettát találták el, aki egy félreértés miatt egy hullaház tepsijén ébredt, és akiről közben kiderült, hogy ő küldte a búcsúlevelet. Ahhoz képest, hogy öngyilkos akart lenni, eléggé zokon vette, hogy megölték. A nyakéknek nyoma sincs, és nyilvánvalóan a szürke ruhás nő a tolvaj.

– Szürke ruhás, olyan kosztümös? – kérdezte Thomson.

– Igen, olyan.

– Itt járt a yardon a parti előtt és önt kereste.

– Ezt vajon mikor akarta közölni? – ugrott fel Colt.

– Odaküldtem a kastélyba és azt gondoltam, mivel ön is ott van és a nőt is odaküldtem, találkoztak.

– Ne gondolkodjon, Thomson, nem tesz jót magának. Hol a nő? – kérdezte Colt, de inkább csak olyan költői kérdésnek szánta.

– A jelenlegi tartózkodási helye ismeretlen, ám az esti tartózkodási helyét minden kétséget kizáróan ismerem. Ma este velem vacsorázik.

– Thomson én kinyírom magát, az anyámra vagy inkább a maga anyjára esküszöm. Hol vacsoráznak?

– Egy közeli étteremben.

– Kérdezzen rá a nyakékre!

– Gyanúsítsam meg?

– Nem, csak kérdezze meg, hogy ő lopta-e el a nyakéket.

– Az már gyanúsítás.

– Nem, az egy kérdés, Thomson.

5.

Egy kétszemélyes vacsora, ami nem is kétszemélyes

Thomson kihúzta Anasztáziának a széket, majd helyet foglalt vele szemben. Iz-zadt homlokát törölgette. Kerülte a lány tekintetét.

– Mondja, kedves Thomson, miért van zavarban? – érdeklődött kuncogva Anasztázia.

– Ön olyan gyönyörű, kedvesem, ne csodálkozzon a zavaromon!

– Köszönöm, ön egy igazi úriember.

Vacsorát rendeltek, kedélyesen csevegtek. Thomson el is feledkezett főnöke kéréséről. A lány humora és éles esze teljesen elbűvölte. A pincér épp eléjük tette a következő fogást, amikor Thomson a lány válla felett észrevette Coltot, amint hevesen integetett a pult mellől.

Thomson a szemét forgatta, de tudta, ki kell mentenie magát, mert főnöke nem tágít addig, amíg oda nem megy hozzá, vagy ami még rosszabb, csatlakozik hozzájuk.

– Kedves Anasztázia, megbocsát egy pillanatra?

A lány bólintott.

Thomson hátralökte a székét, talán kicsit hangosabban a kelleténél és odatrap-polt a főnökéhez.

– Nem vagyok szolgálatban – sziszegte a fogai között.

– Hátrább az agarakkal, Thomson! Megkérdezte a lányt?

A segéd megrázta a fejét.

– Akkor ajánlom, hogy tegye, mielőtt elveszítem a türelmemet és csatlakozom önökhöz. Úgy látom, hogy kedélyes hangulatban telik a vacsora és éhes is vagyok.

Thomson kellőképpen zaklatottan ment vissza az asztalhoz.

– Köszönöm a türelmét – suttogta, miközben mélyen meghajolt Anasztázia felé.

– Ugyan, Mr. Thomson, szóra sem érdemes.

A férfi tágra nyílt szemmel vette tudomásul, hogy Colt leült a szomszédos asztalhoz. Mérlegelte, vajon milyen következményekkel járna, ha hozzávágná a só-tartót, majd a borstartót. Egy pillanatig kimondottan vonzó ötletnek tűnt, de nem akarta magát blamálni leendő gyermekei anyja előtt. Megköszörülte a torkát.

– Netán kérdezni szeretne valamit?

Thomson fészkelődni kezdett.

– Hát igen, szóval... – kezdte a férfi bátortalanul.

– Rajta, nem harapok – mondta nevetve, azzal az édes kacajjal, amit Thomson annyira szeretett.

– A kék nyakékről szeretnék... hm... szóval meg szeretném kérdezni... illetve nem én, hanem...

– Nyögje már ki, Thomson! – szólt át a szomszédos asztaltól Colt. – Haza szeretnék menni.

– Ő kicsoda? – kérdezte érdeklődve Anasztázia.

– Engedelmeivel, a becses nevem Anthony Colt, szolgálatára. A segédem azt szerette volna megtudni, miért lopta el a nyakéket.

– A segédje? – értetlenkedett felvont szemöldökkel a lány. – Szóval erről szolt ez a vacsora, Mr. Thomson? Azt hittem, ön úriember.

– Anasztázia, kérem, hadd magyarázzam meg...!

– Mindent értek – csattant fel a lány, és felállt az asztaltól –, nem kell magyarázkodni. Ha mindenáron tudni akarják, csak visszavettem, ami az enyém. A Grófnő a nagyanyám. A nyakék pedig örökség. Örültem uraim. Ég áldja önöket!

A két férfi szóhoz sem jutott, csak bámultak a távozó nő után.

Egymásra néztek.

– Irány a Grófnő! – kiáltottak fel szinte egyszerre.

Colt jó szokásához híven magával sodorta az italos tálcával manőverező pincért, egy széket és egy asztalterítőt, amivel később meg is gyanúsították, hogy ellopta. Hamar kiderült, hogy nem lopásról, csupán csak ügyetlenségről van szó.

6.

A Grófnő elájul, többször is

– Uraim, ezt már nem hagyhatom szó nélkül – jelentette ki a Grófnő, és méltóságteljesen az ablakhoz sétált, hogy megigazítsa a drapériát. – Magukat nem tanították meg az alapvető illemre sem. A bejelentkezésről hallottak már?

– Megtaláltuk az unokáját – hadarta Colt, megelőzve a további illemtanórát.

Az idős hölgy nemes egyszerűséggel a padlóra omlott, magára rántva a kastély súlyos drapériáját.

– Már megint kezdi – motyogta Thomson.

Kihámozták a Grófnőt a halványzöld függönyből. Colt felemelte a kezét, de meggondolta magát, talán nem illendő egy Grófnőt felpofozni.

– Mit mondott az előbb? – kérdezte a Grófnő csukott szemmel.

– Megtaláltuk az unokáját.

– Lehetetlen – nyögte. – Segítsenek fel, kérem!

Intett a személyzetnek. A komornyik hideg, citromkarikákkal telerakott limonádét hozott. Töltött a Grófnőnek és a vendégeknek, majd tapintatosan távozott, becsukta maga után az ajtót, és a két csukott ajtó közt ugyanazzal a lendülettel az ajtóra tapasztotta a fülét, amiből később elég jelentős kellemetlensége származik majd.

– Biztosan kíváncsiak az urak – suttogta keserédes mosollyal a Grófnő.

Mielőtt azonban belekezdett volna a mondanivalójába, dulakodás hangjai szűrődtek be. Jobban mondva egy inas próbálta meggyőzni a betolakodót, hogy bejelentkezés nélkül nem mehet be senki a Grófnőhöz.

– Családtagokat gondolom fogad bejelentkezés nélkül is, kérem, jelentsen be – ismerték fel Anasztázia hangját.

Thomson abban a pillanatban kirepült az ajtón, ami a korábban említett jelentős kellemetlenséget okozta a mögötte hallgatózó komornyiknak. Későbbiekben főleg fejfájásra panaszkodott és cseppet szédült is. Mire elült a komornyik okozta zűrzavar, Anasztázia teljes életnagyságban állt az ajtóban.

– Szia, nagy! – mondta remegő hangon.

A Grófnő jó szokása szerint beajult a mögötte álló fotelba.

– Gyakran csinálja ezt? – kérdezte a lány rémülten.

– Mióta eltűnt a nyakék, szinte állandóan.

Anasztázia odaszaladt a Grófnőhöz, táskájából előhalászott egy kis üvegcsét, amit a Grófnő orra alá dugott. A férfiak rosszálló pillantásokat vetettek rá.

– Nyugalom, uraim, repülő. Az édesanyám a betegsége miatt gyakran elájult, mielőtt meghalt. Megszokásból mindig nálam van ez a kis üveg.

– Anasztázia – lehelte a Grófnő megszorítva a lány karját. – Hogy kerülsz ide? És... és, hogyhogya életben vagy?

– Na, hölgyeim, itt az ideje, hogy elmondják, mi folyik itt! – jegyezte meg Colt, véget vetve a családi idillnek.

Így történt, hogy nem is történt rablás. A Grófnő mély sóhajok közepette mesélte el, hogy kitagadta a lányát, mert rangon aluli férfi szeretett bele, és nem elég, hogy beleszeretett, de ragaszkodott hozzá, hogy összeházasodjanak. A Grófnő még párszor elájult, főleg akkor, amikor Anasztázia elmesélte, hogy édesanyja hosszú betegség után, fájdalmak közt hunyt el, de már szemük sem rebhent: a lány az orra alá dugta az üvegcsét és folytatták a beszélgetést. A lány egy édesanyja által írt levélből tudta meg, hogy ki is ő valójában, és akkor határozta el, hogy bosszút áll anyja haláláért, ezért lopta el a nyakéket. Az idő, amit észrevétlen nagyanyja közelében töltött, ráébresztette, hogy a Grófnő is csak a rossz döntések áldozata, ahogy az anyja is az volt. A férfi, aki miatt kitagadták, Anasztázia születése után összecsomagolt és örökre eltűnt az életükből. A Grófnő figyelemmel kísérte az életüket, de miután a lány tudomást szerzett erről, eltűnt a szeme elől, és gondoskodott róla, hogy eljusson hozzá a hír, mely szerint az unokája egy bal esetben meghalt.

Miután tisztázták a tényeket, Anasztázia boldogan borult Thomson nyakába. Colt a Grófnőhöz fordult.

– Egyet még áruljon el nekem! Miből tudta, hogy ő tényleg az unokája és nem egy szélhámos?

A grófnő kihúzta a teázó asztalka apró fiókját és átnyújtott egy képet.

A detektív mosolyogva nézett Anasztáziára.

– Tényleg megdöbbenő a hasonlóság.

Colt elbúcsúzott, és rablás híján visszament a yardra, lezárni az ügyet, ami nem is ügy. Szép Julietta ott várt rá, elevenen. Közölte a detektívvel, hogy amennyiben

hajlandó feleségül venni őt, többé nem akar majd öngyilkos lenni, sőt gyilkosság áldozata sem, és nem kíván többször tetszhalottként hullaházban ébredni.

Colt hajlandó volt nőül venni.

Így esett, hogy a kastély kertjében dupla nászt ültek.

Ósz Ilona: Mesém

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei:

Az Opus főszerkesztőjének, Petőcz András Babérkoszorú díjas költőnek a Könyvhét-re *A folyó felett* címmel megjelent összegyűjtött verseit mutatta be Kukorelly Endre, Márton László a Nyitott Műhelyben, 2023. június 12-én. A moderátor Szolláth Mihály volt, közreműködött még Magyar Dániel, valamint felvételről Hernádi Judit.

A SZMÍT 2009-től segíti a fiatal írók szakmai fejlődését azzal, hogy évente egy-egy alkalommal megszervezi a Grendel Lajos Mentorprogram során a Text-túrát, melynek keretében érdekes műhelymunka zajlik. Az idén a tavaszi Text-túra májusban került megrendezésre, Izsán, ahol Póda Erzsébet és Morva Mátyás foglalkozott a fiatalokkal.

A *Pódiumbeszélgetés a szlovákiai magyar prózáról* című szimpóziumát Szepsiben tartotta a SZMÍT, a helyi városi könyvtárban, júniusban. A beszélgetés témája a szlovákiai magyar irodalom, azon belül is a próza volt. Csáky Pál író, közíró házigazdaként faggatta az íróársakat, Hodossy Gyula József Attila-díjas költőt, a SZMÍT elnökét és Tóth László akadémikust, József Attila-díjas költőt, író. Csáky Pál többek között arra is választ várt, hogy a 21. században van-e esélye a könyvnek, a Gutenberg-galaxisnak, majd a megváltozott olvasási szokásokról is szó esett. Arról beszélt, tény, hogy nemcsak a magyarországi magyar íróársadalom megosztott, hanem a szlovákiai magyar íróársadalom is. Mitől szlovákiai a magyar irodalom? Erre a kérdésre Tóth László azzal a kérdéssel válaszolt, hogy van-e egyáltalán még szlovákiai magyar irodalom? Abban az értelemben, ahogy 2015-ig, vagy 2018-ig majd száz éven keresztül volt. Amikor is a különböző ideológiák, érdekcsoportok mentén szerveződő szlovákiai magyar irodalom ketté vagy háromfelé szakadt.

A SZMÍT és a NACE (Nueva Asociación Canaria para la Edición) megállapodása keretében létrejött irodalmi együttműködés része volt a júniusban megvalósult kanári-szigeteki Lucía Rosa Gonzáles költő-író és Aquiles García Brito író-költőirodalomtörténész látogatása. A vendégek Dunaszerdahelyen, Pozsonyban és Budapesten is tettek egy-egy rövid körutat. A dunaszerdahelyi látogatás egy különleges kötetbemutatóval ért véget, mely a három felvidéki költő – Tőzsér Árpád, Tóth László és Hodossy Gyula – verseiből összeállított magyar–spanyol nyelvű antológia (Végh Zsoldos Péter fordításában), és amely Madridban került kiadásra.

Íródai, avagy együttgondolkodás – 40. jubileumát ünnepelte júniusban az Érsekújvárott megalakult irodalmi szerveződés, az IRÓDIA, amely a rendszerváltás előtt az egyik legjelentősebb felvidéki irodalmi mozgalomnak tekinthető. Ez az irányzat egy új szlovákiai magyar írógenerációt indított útjára a múlt század nyolcvanas éveiben, és utólag elmondható, a mozgalom rövid életében nagy produktivitású, markáns egyéniségek jelentek meg, irodalmi értékek keletkeztek, melyek máig hatással vannak a felvidéki irodalomra. Az évfordulót a megalakulás helyén ünnepelték meg az egykori íróársak és érdeklődők.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Aich Péter (Pozsony, 1942): költő, prózaíró, szerkesztő, tankönyvszerző. A Pozsonyi Casino alapító tagja. Több könyve is megjelent.

Bakonyi István/Kovács István (Székesfehérvár, 1952): magyar irodalomtörténész, író, kritikus, főiskolai tanár. Több műve is megjelent, neves díjak tulajdonosa, többek közt József Attila-díjas.

Balázs F. Attila (Marosvásárhely, 1954) költő, író, műfordító, az AB ART Kiadó igazgatója. Verseskötetei, műfordításai jelentek meg, több díj és elismerés tulajdonosa. Fontos feladatának tartja a magyar irodalom külföldi népszerűsítését.

Balázs Dániel (Kecskemét, 1986): versei eddig többek között a Nyugat Pluszban, a Szófán, a Népszavában és a Litera-Túrában jelentek meg. A versírás mellett tanít, kutat és utazik.

Balogh Ildikó (Losonc, 1964): szociális munkás, írásai több helyen is megjelennek, például a felvidéki Előretolt Helyőrségben, Nagyvövedenél.

Besnyei Júlia (Dunaszerdahely, 1983): hivatását szívvel-lélekkel végző pedagógus, gyermekek iránti szeretete az írásban is megmutatkozik. A mese áll hozzá a legközelebb, de bármely zsánérben szívesen alkot.

Bíró József (Budapest, 1951): költő, performer. Budapesten él. József Attila-díjas.

Bíró Szabolcs (Dunaszerdahely, 1988): író, a Szent György Lovagrend tagja, Eger Kulturális Nagykövete, a HaddelHadd énekes. 2015 óta az Athenaeum Kiadó szerzője, fontosabb regényei: *Non nobis Domine, Anjouk-sorozat, Lázár evangéliuma, Elveszett csillagok*.

Bolemant László (Ógyalla, 1968): költő, fotográfus, műfordító, a Nyugat Plusz folyóirat szerkesztőbizottsága tagja, minőségügyi mérnök egy nemzetközi nagyvállalatnál. Legutóbbi verseskötete: *A megrajzolt idő* (Pozsony, 2019) 2020-ban megkapta a Szlovák Irodalmi Alap Madách Imre Nívódíját. Budaörsön és Bajcon él.

Filep Tamás Gusztáv (Budapest, 1961): kisebbségkutató és művelődéstörténész. Esszékötetei és fontos szakmai publikációi jelentek meg.

Frigula Bianka (Dunaszerdahely, 2005): novellái pályázati antológiákban jelentek meg. A pozsonyi Duna utcai Gimnázium diákja, kedvelt műfaja a horror, thriller és a fantasy.

Gyurkovics Anikó (Dunaszerdahely, 1979): a Tollforgatók Polgári Társulás elnöke, elkötelezett segítője a fiatal tehetségeknek. Az írással három éve foglalkozik.

Hogya György (Királyhelmec, 1956): Talamon-díjas író. Legutóbbi műve a *Félreértések és félremagyarázások* című esszékötet 2022-ben jelent meg. Szülővárosában él.

Katona Nikolas (Dunaszerdahely, 1993): költő, de rövid prózai írásokkal is foglalkozik. Témái a női lélek mindennapjai, az elidegenedés, a kapcsolatok hullámvölgyei. 2021-ben jelent meg a verseskötete *Lélekszilánkok* címmel.

Kégl Ildikó (Kazincbarcika, 1976): író, költő, kritikus, újságíró. A Magyar Hírlap publicistája, a Miskolci Napló főszerkesztője. Legutóbbi kötete: *Ásó, kapa, légyapír – novellák és szociográfiák*. Miskolcon él.

Kovács Balázs (Pozsony, 1996): Verseket, recenziókat ír. Magánvállalkozó. Révkomáromban él.

Lacza Tihamér (Bátorkeszi, 1948): felvidéki magyar publicista, műfordító, tudomány- és művelődéstörténész, szerkesztő, rádiós, újságíró, a Szlovákiai Magyar Tudományos Társaság alapítója és alelnöke. Művei: *A magyar tudomány évszázadai, Az ókor emlékezete, A tudomány szolgálatában...*

Mészáros Szabolcs (Paks, 1979): a kétezres évek eleje óta foglalkozik játékrendszerek és világaik fejlesztésével, újabban szerkesztésével, tematikus szakírással. Három éve ír főként klasszikust, old school fantasyt, illetve abszurdot.

Orosz István (Kecskemét, 1951): grafikus, rajzfilmrendező, író. 1984-től használja az Utisz művésznevet, amelyet előtte ugyancsak álnévként Odüsszeusz használt a küklpsz elleni affér alkalmából, amely köztudottan a szörny szeme világába került. A jelképes, ironikus név értelmében Orosz művészete egyfajta támadás a szem ellenében.

Rónai Balázs Zoltán (Orosháza, 1970): költő, író. Az Országút kulturális, közéleti lap szépirodalmi szerkesztője, Budapesten él.

Sipeki Zsófi (Budapest, 1999): költő, versei a Litera-Túra magazinban jelentek meg, többek között. Alapszakos tanulmányait a Budapesti Metropolitan Egyetemen végezte kommunikáció és médiatudomány szakon, jelenleg ugyanitt tanul mesterszakos hallgatóként. Petőcz András szépirói kurzusának beiratkozott hallgatója a Kodolányi Egyetemen.

Szarvas Ferenc (Debrecen, 1972): A Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karán szerzett MBA végzettséget, informatikával foglalkozik. 2022-től publikálja novelláit irodalmi folyóiratokban.

Temesi Ferenc (Szeged, 1949): Kossuth- és József Attila-díjas író, műfordító, drámaíró, forgatókönyvíró. Többkötetes író, legsikeresebb regénye a *Por*, mellyel létrehozta a „szótárregény” műfaját Magyarországon.

Zsille Gábor (Budapest, 1972) költő, műfordító, publicista. József Attila-díjas. *Az év versei* című antológiasorozat szerkesztője, a Magyar Napló versszerkesztője, a Parnasszus olvasószerkesztője.

*

Emmanuel Aligizakis, Manolis (Kolymbári, Kréta, 1947): neves krétai-kanadai költő és író.

a semmi se, az mindig van.
van, amikor semmi se.

Sipke Zoef

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >